

Geheimen der vrijmetselarij

<https://hdl.handle.net/1874/236530>

MEG
Vak 23

mm 13597

GEHEIMEN

DER

VRIJMETSELARIJ.

Zij beminden de duisternis meer dan het licht,
omdat hunne werken slecht waren.

Joh. III. 19.

Naar de tweede deutsche uitgave.

LEIDEN,
J. W. VAN LEEUWEN.
1872.

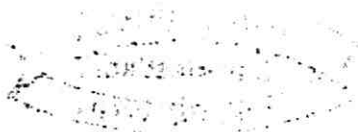
UB-ZUID
MEG
23 - 401

GEHEIMEN DER VRIJMETSELARIJ.

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

2069 5742

VAK 23
401

Megen

GEHEIMEN
2

~~17.57~~

DER

VRIJMETSELARIJ.

Zij beminden de duisternis meer dan het licht,
omdat hunne werken slecht waren.
JOH., III: 19.

NAAR DE TWEDE DUITSCHE UITGAVE.

LEIDEN,
J. W. VAN LEEUWEN.
1872.

VOORBERICHT.

De booze vereeniging der vrijmetselarij is de pest der godsdienst en der menschelijke maatschappij. Aldus Pius IX 1865.

»De meeste hoogere graden», zegt Prins Frederik der Nederlanden (als grootmeester-nationaal van de orde der vrijmetselarij den 13^{den} October 1816 ingehuldigd), in een circulaire in 1819 gericht aan al de vrijmetselaars der Nederlanden boven de graden van leerling en gezelschap, »kwetsen het gezond verstand of het »gevoel, of bestaan uit louter vormen en ceremoniën, of zijn »slechts het resultaat van bijzondere meeningen en kunnen bij- »gevolg niet door allen gevolgd, maar slechts door enkelen »worden aangenomen. Ik moet zelfs bekennen dat ik in som- »mige graden instellingen heb gevonden, geheel tegenstrijdig »met het doel der orde, de verbetering (?) van het menschdom.» Daarom maakt de prins zijn besluit bekend om niet meer te arbeiden dan in de drie eerste graden (van leerling, gezelschap en meester). »Ik neem dit besluit niet alleen uit overtuiging, maar »ook uit pligtbesef.... Ik weet het en de ondervinding van alle »tijden heeft het geleerd, het voorbeeld heeft een grooten in- »vloed.»

B.: Clavel, een onwraakbaar getuige bevestigt in zijn *geschiedenis der vrijmetselarij* bldz. 35 vv. 's prinses woorden. Hooren wij hem:

De tafelloze heeft hare eigenaardige taal. Men noemt er de tafel *werkbank*, het tafellaken *zeil*, de servetten *vaandels*, de schotels *platteelen*, de borden *tigchels*, de lepels *troffels*, de vorken *houweelen* en de messen *zwaarden*. Men geeft den naam van *kruidvaten* aan de flesschen, van *kanonnen* aan de drinkglazen, van *bouwstoffen*, aan de spijzen, van *ruwe steen* aan het

brood. De wijn heet *fijn* of *sterk buskruid*, het water *grof* of *zwak buskruid*, de likeuren *donderpoeder*, het zout *zand*, de peper *cement* of *geel zand*. Eten heet *metselen*, drinken *vuren*. De *Gids voor den leerling V.: M.* geeft eenige aanvullingen: de flesch heet ook *ton*, de spijs *cement*, het servet *vlag*, de pijp of sigaar *lontstok*, de kaars of lamp *ster*, geld *metalen* of *profane munt*; het vuur *element*, eten *mastiqueren*, de glazen of flesschen plaats *aligneren* enz.

Of Darwin met zijn apentheorie wel zóó geheel ongelijk heeft, zou men haast betwijfelen. Dat zulke paskwillen ten minste kwetsend zijn voor het gevoel en verstand, zal wel niemand loochenen. »Hoe dat zij», vervolgt Clavel, »men is verplicht deze taal te bezigen en elke *lapsus linguae* wordt gestraft met een *losbranding van zwak kruid*, met een *glas water*. Er zijn zeven verplichte gezondheden te drinken 1o in monarchale staten die van den vorst en zijn gezin (zuivere huichelarij) en in de gemeenebesten die van den oppersten regent; 2o die van den grootmeester en van de opperhoofden der orde; 3o die van den achtbaren meester der loge; 4o die der opzieners; 5o die der andere officieren; 6o der visiteurs; 7o die van al de metselaars der geheele wereld. Daarop volgen de vrije maar toch gecensureerde toasten, die in Amerika opklimmen tot acht en vijftig, zegge acht en vijftig.

Ik bid u, lezer, geeft acht op het volgende en noemt gij met mij die tafellooges niet een poppen-, neen, een apenspel, kwetsend voor gevoel en verstand?

»Wanneer», zegt Clavel, »de *gezondheden afgevuurd* worden »staakt men het *metselen*. De broeders staan op, plaatsen zich in orde en werpen het *vaandel* over hunnen linkerschouder.

Op de uitnoodiging des achtbaren meesters *laden zij hun kanonnen*, plaatsen ze op eene rij en zoodra dat geschied is, zegt de achtbare meester: »Mijne broeders, wij zullen eene gezondheid instellen, die ons bijzonder lief en dierbaar is, ik bedoel die van . . . Wij zullen daarbij vuur, sterk vuur, volkomen vuur maken. Broeders! de rechterhand aan het zwaard! — Hoog! — Salueert! — Het glas in de linkerhand! — De rechterhand aan het wapen (het glas!) — Hoog! — Aan! (hier brengen de broeders het glas aan den mond). — Vuur! (men drinkt een gedeelte van den wijn) — Sterk vuur! (men drinkt andermaal een gedeelte) — Het volkomen vuur! (men drinkt het

glas geheel ledig) — Wapen in rust! (men brengt het glas aan den regterschouder) — Presenteer het wapen! — Een! (op dit commando brengt men het kanon bij den linkerschouder) — Twee! (men trekt het terug tot den regterschouder) — Drie! (men houdt het regt voor zich uit) — Zet af! Een! Twee! Drie! (bij ieder dezer tempoos maken de broeders eene beweging met welke zij trapsgewijze het kanon tot de tafel doen dalen. Bij het derde zetten zij het allen tegelijk met kracht neder, zoodat men slechts éenen slag hoort). — Het zwaard in de regterhand! — Hoog! — Salueert! — Het zwaard in rust! (men legt het mes zachtjes op tafel). Broeders, ziet naar mij! (Alle broeders maken op het voorbeeld des achtbaren meesters het teeken, het handgeklap en de toejuicing.)”

Zijn zulke ceremoniën niet meer dan kwetsend voor gevoel en verstand?

Wij willen ook een uitvaart-viering bijwonen.

Zaterdag 10 Februarij, ten zeven uur des avonds had er in het Groot-Oosten te Brussel eene belangrijke vergadering plaats. De H. E. B. grootmeester nationaal Josef van Schoor, lid van den senaat nam het praesidium waar. De Groot-Opziener stonden aan het hoofd hunner afdeelingen. B. Defré bezette den zetel der welsprekendheid en moest de lofrede op Leopold I uitspreken.

Toen de hooge raad van België was binnengeleid enz. werd de uitvaart-plechtigheid geopend. De grootmeester spreekt met diepen weemoed: *Broeder, eerste Groot-Opziener, hoe laat is het?* En de opziener antwoordt: *»het is het uur waarop het einde is geworden het begin.»* En de ondervrager zegt: *»Dit is de wet der natuur; zij is voor allen; zij is onverbiddelijk. Mijn broeders, doen wij onzen plicht.*

Alle ridders van den troffel gaan naar »de zaal van het graf.” Aldaar was een soort van praalgraf opgericht, omgeven met al de teekenen van den maçonnieken rouw. Het borstbeeld van den koning was met rouwfloers omhangen. Toen elk zijn plaats had ingenomen, riep de Grootmeester de metselaars tot den arbeid. Hij vroeg aan den eersten Groot-Opziener waar de waardige en dierbare B. Leopold was. Zij antwoorden slechts door teekenen van wanhoop. De H. E. B. Grootmeester begrijpt die stomme taal der diepste smart.

»Hij die zoo krachtig de vrijmetselarij steunde” riep hij uit »is

niet in de loge" Toen smeekte hij de opzieners om met hem den waardigen meester te gaan zoeken; en na eenige stappen regts en links ontmoeten zij elkander bij het treurige graf.

De Grootmeester sprak toen: Mijne b., wij zochten den welbeminden meester; wij wilden hem nieuwe leeringen vragen. Een pas geopend graf vertoont zich aan onze blikken. Maar is alle hoop vervlogen? Onze B. zou hij deze wereld verlaten hebben, voor altoos? Hij beminde onze stem; hij zal haar antwoorden, zoo de minste levensvonk hem nog rest; vragen wij zijn graf, pogen wij zijn asch te bezielen:

Broeder Leopold, antwoord ons.

De eerste en tweede Groot-Opziener herhaalden die sombere bede; maar de doode bleef stom. De Groot-Ceremoniemeester sprak:

De meester bleef doof op de roepstem zijner broeders. De droevige werkelijkheid verschijnt; B. Leopold de Eerste is niet meer.

Die woorden worden opgevolgd door een geraas als in *Robert de duivel* bij de oproeping van de geesten der vervloeking.

De Grootmeester spreekt: »Mijn broeders, te vergeefs zoeken we in het Oosten van dezen tempel den meester, die ons met zooveel welwillendheid zijn hooge bescherming schonk. Maar zijne gedachtenis blijve onder ons leven. Ik leg op zijn graf deze kroon, het symbool van de gevoelens die ons bezielen. »Zij is doorvlochten met die bloemen die een beeld zijn der trouwe vriendschap, der eindelooze herinnering en van den eeuwigen rouw." En hij legde op het graf een krans van immortellen.

Uit de slaapwekkende rede van Défre die nu volgde, bleek alleen dit, dat de overleden koning was geïnitieerd in een der voornaamste loges van Duitschland, dat hij bestuurder was geweest van eene der afdelingen der moeder-loge van Groot-Brittannië; dat hij sedert 1832 zijn hooge bescherming aan de Belgische loge had geschonken enz.

Daarop trad de Grootmeester weder ten tooneele en sprak:

»Het leven van den mensch hier beneden is slechts een doortocht. Aanschouwt deze korenaar; (hij toont er eene) zij is gevallen onder de zeissen der maaijers; zoo valt de mensch onder de zeissen van den tijd. »De aar is verdord. (Hij wrijft

»de korrels los). Alles is volbragt, maar alles is niet vernietigd. Deze korrel, toevertrouwd aan de aarde zal leven met een nieuw leven. Niets gaat verloren voor den G.: bouwmeester van de werelden. Broeders Groot-Opzieners, keeren wij terug naar het graf van onzen meester. Gaan we in naam van het G.: Oosten, dat hij zoozeer beminde en door wien hij zoozeer bemind werd hem een laatst en broederlijk vaarwel zeggen.»

Een drievoudig vaarwel wordt uitgesproken.

B.: van Schoor roept uit: *Mijn broeders, de B.: Leopold de Eerste is niet meer: weenen wij!* En de Groot-Opziener en de omstanders herhalen: *weenen wij!* B.: van Schoor: *Mijn broeders, de B.: Leopold de Eerste zal niet meer verschijnen in ons midden: zuchten wij!* En de Groot-Opzieners antwoorden: *zuchten we! zuchten we!* B.: van Schoor: *Mijn broeders, de ziel van onzen eerbiedwaardigen meester is teruggekeerd tot haar oorsprong: hopen wij.* En er wordt geroepen: *hopen we, hopen we, hopen we!*

Is het niet allerbespottelijkst?

Nieuwe verandering van decoratie: het lijkscherm dat »de zaal van het graf» scheidde van den tempel der onsterfelijkheid (stijl van het groot-apenspel) werd weggeschoven, en zie in een ander vertrek schitterend van licht en te midden van planten en bloemen stond het borstbeeld van den koning gebeeldhouwd door Geefs. De muziek vangt aan en al de vrijmetselaren leggen een acacia-tak op het graf en spoeden zich naar den »tempel der onsterfelijkheid.»

Daar doet de opperpriester van Schoor een aanroeping aan den »albestuurder der werelden, den grootsten bouwmeester van het heelal» en de acteurs en actrices van het theater zingen eene cantate: woorden van Marcel-Briot, muziek van Hansens.

UITVAART-VIERING TE ZWOLLE DOOR DE LOGE: FIDES MUTUA,

ter vereering der nagedachtenis van wijlen den A.: B.: (achtbaren broeder) eersten Opz. . . . naar het jaarboekje voor Nederlandsche vrijmetselaren, J.: D.: W.: L.: 5867 (het jaar 1867)

De B.B.: gevoelen naar hun zeggen een vreeselijken rouw, zoodikwijls een der hunnen het E.: O.: (Eeuwig Oosten) binnentreedt; maar de droefheid eener werkpl.: klimt naarmate de

afgestorvene hooger in G. is gestegen. Naast de maç. gelijkheid wordt het maç. onderscheid van rang in stand en gezag duchtig gehandhaafd. Genoemde loge *Fides mutua* had in den jare 1867 twee B.B. verloren, natuurlijk tot droefheid der werkp. maar »beiden hoog bejaard» kan hun »zacht henengaan evenmin onverwacht als door hen zelven niet voorzien genoemd worden, hoewel (!) daarom even treffend.» De familie van den een veroorloofde aan de B. zijn stoffelijk overschot de laatste eer te helpen bewijzen en den A. M. eenige toepasselijke woorden bij het graf te spreken, terwijl de familie van den ander dit niet toestond.

Maar daar gaat de A. B. D. J. P. . . . het E. O. in. In den almanak rubriek necrologie lezen wij: »Na in 1843 het licht der orde ontvangen te hebben werd hij zes jaren later secretaris der loge enz. . . . Bij een kalmen en helderen geest en een deugdzamen levenswandel voegde hij een warmen ijver voor den tempelbouw.» »Verplet door dit verlies was het een algemeene behoefte voor het hart der leden van *Fides mutua* dien B. in een plegtige rouwloge te gedenken en werd deze bepaald op den 8sten d. der 11de m. 5866» (8 Januarij 1866).

Eenige bizonderheden voorbijgaande treden wij aanstonds den tempel in. Hij is »met zwart behangen en met toepasselijke symb. versierd, vertoonende zich in het W. (Westen) het beeld des doods en in het midden een doods-kist (ook al) met zwart laken overtoegen. . . . . terwijl (nog) een rouwfloers van de zoldering daarover (vrij overbodig) henenging, en de »zetel van den ontslapen Br. waaraan zijn bijou was bevestigd, mede met zwart krip was overtoegen, en de geheele tempel slechts flauweeljk werd verlicht door spiritus-vlammen in drie antieke lijkbussen ontstoken.»

De vergadering is voltallig; de A. M. geeft de laatste waarschuwing en het spel gaat beginnen.

»De B.B. allen in orde geschaard staande werd nu door B. B. R. door het orgel begeleid een cantate gezongen. Daarna sprak de A. M. tot de vergaderde B.B.

W.W. B.B. enz.

Wij deelen dat mengelmoes van rouw en floers, aandoening en tranen, dood en leven, graf en grasscheut niet mede. Toch melden wij dat de redenaar bij de mededeeling hoe de ontslapen

B.: de eeuwigheid inging met de hoop op de onsterfelijkheid (waartegen de Belgische B.B.: zouden protesteren) op eens den ontzettenden overgang maakte: »waarom zouden wij niet liever arbeiden in het volle licht?

»Ja B.B.: er zij licht in ons midden.»

En eensklaps . . . . . daar staat de tempel in volle licht! De A.: M.: staat verstomd en in koor heffen de B.B.: een lied aan, dat doet denken aan het versje van Alphen:

Zouden wij den klepper vreezen

O! die lieve brave man!

Na die variatie hernam de A.: B.: zijn rede en *canoniseerde* den overledene krachtens de leer der vrijmetselarij.

Een quartet wordt aangeheven, waarna de fungerende 1ste opz.: bijgestaan door de twee oudste B.B.: dezer werkpl.: een laatste hulde bragt aan den afgestorven Br.: en bij het nederleggen van een immortellenkrans op het zinnebeeldige graf een treffende toespraak hield. Daarna komen de afgevaardigden van andere loges met immortellen en spreken »hartelijke woorden.» Nog een cantate van B.: R.; een rede van B.: adjunct-redenaar; nog eens gezongen; eindelijk besloot de A.: M.: de plegtigheid met de volgende duistere woorden:

Het is volbracht!!! Wij hebben zulks bewezen aan de nagedachtenis van onzen B.: 1sten opziener, een nuttig burger, een trouw vriend en B.: een ijverig vrijmetselaar. Dank B.B.:! voor uwe hulp bij die treurige plegtigheid.

Komt B.B.: heft nu met mij den nazang aan:

Het is volbracht!

Staak (t) uw klacht

O! vrije metselaren!

De treurgalm zwijg' ;

Het offer stijg

Van uw gewijde altaren.

Hoe waar is het: tous les hommes sérieux flétrissent l'oeuvre comme une ânerie! Of prins Frederik der Nederlanden ook waarheid sprak toen hij zeide, dat sommige graden het gezond verstand of het gevoel kwetsen of uit louter ceremoniën bestaan, enz.

Op de vraag van prins Frederik der Nederlanden: 1. of de instellingen der vrijmetselaars-orde zóó moeten zijn, dat iederen lid der orde worden kan, dan of zij het kenmerk moeten

dragen van een bijzonder dogma of eeredienst ; 2. of de graden van uitverkoren (achtbaar) of van uitverkoren meester , van Schotischen meester of ridder van St. Andreas , van ridder van het zwaard of van het Oosten en van verheven Prins van het roze-kruis , graden erkend in het wetboek van 1807 voor de hooge maçonnieke graden in Holland (IV, 47) van dien aard zijn dat zij volgens elke godsdienst gevolgd en opregt beleden mogen worden , werd een rapport uitgebragt waarbij de commissie vaststelde dat én Joden én Turken én Heidenen zoo goed als Christenen vrijmetselaars konden worden , aangezien de vrijmetselarij de leer van Jesus Christus slechts als eene zedeleer en volstrekt niet als een stelsel van godsdienst beschouwde. Den 24 Januarij 1820 antwoordde hij aan de *verhevene Prinsen roze-kruizers , behorende tot de kapittels in de noordelijke Provinciën van het koninkrijk der Nederlanden*. »Ik ben Christen ,» zegt de Prins »en ik hoop eeuwig Christen te blijven. Moet het dan niet verscheurend zijn voor mijn ziel te moeten spreken over het misbruik , dat men maakt van de leer van mijn grooten en goddelijken meester , van den zoon des hemels , die in menschelijke gestalte zich geplaatst heeft aan de spits der menschheid , om van daar ons zijn heilige leer te verkondigen en aan den mensch geheel diens waardigheid terug te geven ; die niet gearzeld heeft den wreeden dood des kruises te lijden en die met regt kon spreken : *Ja , alles is volbragt*. Ik zou dan hier uwe geschiedenis moeten schrijven , goddelijke Jesus ! en die geschiedenis , ik zou haar moeten noemen de legende van den graad van het roze-kruis. Zij die niet beter weten zullen misschien uitroepen : *kan men iets beters verlangen voor eene legende ?* Het gezond verstand en een peilloos diep gevoel van eerbied houdt hier onze pen tegen. Hoe , mogen wij die hemelsche geschiedenis verlagen tot eene legende ? Den dood van Jesus Christus en dien van Adoniram (de legende van den meestergraad) op één lijn plaatsen ? Waar is de opregte Christen die de geschiedenis van Jesus , zooals zij beschreven is in het Nieuwe Testament , zal in twijfel trekken ? waar de Jood , die de kruisiging van Jesus zal durven betwijfelen ? Evenmin zal de Mahomedaan hier aarzelen te gelooven. Maar , mogen dan de broeders vrijmetselaars dien dood beschouwen als een embleem , en dien dood op gelijke lijn stellen met die menigte verdichtselen , die men hun zonder ophouden voorhoudt ? En toch , mijne broeders , ontveinzen wij het ons

niet, de legende van den graad — verheven Prins van het roze-kruis — is niets anders dan de geschiedenis van Jesus Christus.

En ziedaar genoeg, welligt te veel over dit punt, want wie zal durven ontkennen, dat het ons niet geoorloofd is om het leven en den dood van Christus met verdichtselen gelijk te stellen? O hoe zouden wij niet verontwaardigd zijn als wij in de legende van dien grond ceremoniën aantreffen, geheel en al strijdig met de leer en het karakter van den Zoon des menschen, geheel en al strijdig met de goddelijke bevelen van Jesus! Om slechts een enkele te noemen: de kandidaat moet den eed zweren op het oogenblik dat een bijl is opgeheven boven zijn hoofd. Is het mogelijk dat te verzoenen met de leer van den goeder-tieren Jesus? Neen; hoe zou Hij die ons het bevel gaf God boven alles en onze menschen gelijk ons zelve te beminnen, kunnen goedkeuren een afgedwongen eed, uitgesproken terwijl het symbool van de kracht en der vernieling boven het hoofd hangt! Niet alleen de ware Christen, maar ieder die het Nieuwe Testament heeft gelezen, moet verontwaardigd zijn over die verachtelijke daad. Zij moeten zich de lessen herinneren, zoo helder uitgesproken door zijn heilig woord, en in dat heilig woord de taal der zoete overreding vinden, en bij de verhevene Prinsen van het roze-kruis aanschouwen zij het beeld van overmagt, van dwang, van geweld! De legende zelve deelen wij niet mede; wij willen de misdaad niet begaan den goddelijken Jesus voor te stellen als een embleem. (IV 88 vlg.).

De Prins toont wijders dat niemand noch Jood, noch Mahomedaan maar vooral niet de Christen vrede hebben kan met den graad van het roze-kruis.

»De Christen toch kan terecht vragen: waarom van mij eischen, dat ik zweer voor mijne naasten de leer van mijn goddelijken Meester te verbergen? Heeft Hij niet gezegd: *gaat en onderwijst alle volkeren?*

Het leven en de dood van Jesus en ook zijn zuivere leer, zijn zij niet zoo duidelijk in het Nieuw Testament beschreven, dat zij geen andere toelichting vragen? Wat heb ik dan behoefte aan uwe symbolen, waarvan sommige, om niet meer te zeggen, zeer dubbelzinnig zijn? En waarom zou ik niet openlijk de leer van mijn Meester belijden? waarom Hem niet eeren en in het openbaar dienen, gelijk mijn pligt mij gebiedt? slechts in een zeer

klein gedeelte der wereld kan mij dit verboden zijn, schier overal heeft de mensch de vrijheid Hem openlijk te aanbidden, en waarom dan kan men eischen, dat ik het geheim zal bewaren over hetgeen gij mij van Zijn leer meedeelt? Gij wilt mij dus doen handelen tegen het uitdrukkelijk gebod van mijn Meester! Dit alleen zou voldoende zijn, om mij te dwingen u te verlaten, en er is meer, gij zijt onder verschillende opzigten in dwaling. Gij zegt, bij voorbeeld, dat de naam van uwen oppersten Meester d. i. van Jesus Christus, is Jesus Nazarenus, Rex Judaeorum. 1) Neen, mijne broeders, gij bedriegt u; Jesus zelf heeft gezegd: Mijn rijk is niet van deze wereld; en als deze woorden niet voldoende zijn, weet ge dan niet dat de goede Jesus niet zijn eigen belang zoekt, maar alleen het heil der menschheid? Maar ik wil er niet meer van zeggen. Zoo gij Christenen zijt, kunt gij mij niet meer leeren dan het Nieuwe Testament mij zoo helder verkondigt. Dat boek is ons eigendom, maar niet om het te verbergen, en al wat daar geschreven staat kan ik en moet ik voor gansch de wereld belijden." (IV, 93 vlg.).

Nog weinige woorden van dit document halen wij ten slotte aan, waarin de Prins, het is waar, omsluijerd spreekt, doch die te beter doen begrijpen, welke schrikkelijke heiligschennis in dezen hooger en graad der Nederlandsche vrijmetselarij gepleegd wordt. Zinspelende op de woorden die de stervende Christus sprak: *Alles is volbragt* had de bovengenoemde commissie van den graad van het roze-kruis geschreven, »dat hier alles (allegoriën, verklaringen, doel) den grooten Meester J. C. doet kennen in het verheven werk, *dat hij volbragt heeft.*" (IV, 91). De Prins antwoordt: »Dit sublieme woord, *consummatum est!* men weet wanneer en waarom het door den Christus werd uitgesproken. Maar, helaas! men weet ook, wanneer het kan worden uitgesproken door de *verheven prins en van het roze-kruis!*" (IV, 127). — Ook had de commissie geschreven, »dat hier alle symbolen, alle emblem en verklaard worden . . . dat hier de bevrijder der menschheid schittert . . . en dat men hier den oudste der

1) Als de vier letters J. N. R. J. worden getoond aan den kandidaat, zegt men hem dat zij beteekenen Jesus Nazarenus Rex Judaeorum. Maar doet ons dan dit opschrift ter bespott ing geplaatst boven het hoofd van den gekruisigde n Jesus den waren naam kennen van Hem, die gezegd heeft: *Mijn rijk is niet van deze wereld* (IV, 127).

vrijmetselaars leert kennen" (IV. 91). De Prins antwoordt op nieuw met deze beteekenisvolle woorden, waaraan de tranen zijner ziel schijnen te hangen: Moet het niet voor den waren Christen oneindig grievend zijn om hier (in den graad van roze-kruis) Jesus Christus persoonlijk opgevoerd te zien door . . . . ? en waar . . . . ? en hoe . . . . ? en wanneer . . . . ? (IV, 127).

De Prins hernieuwde zijn abdicatie den 22^e Mei; maar ofschoon de jongere loges de nieuwe rituelen van den prins onderschreven, de oudere loges van Amsterdam en Rotterdam en de kapittel-loges verwierpen die met bijna algemeene stemmen (IV, 262, 303). De hoogere graden bleven bestaan en het grootkapittel benoemde 11 Julij 1824 een opvolger van den Prins; de vorst behield wel den titel, maar van nu af, althans gedurende eenige jaren bestuurde hij slechts de loges, die zijn hervorming hadden aangenomen. Later echter is er een compromis tusschen de partijen gesloten. (Verg. Kat. Dl. LIII bldz. 221).

In 1849 werd tengevolge eener nieuwe scheuring een onafhankelijke loge te Amsterdam *Post Nubila Lux* opgericht, maar is tot nog toe (1868) door het Groot-Oosten niet erkend; zelfs wordt aan de kinderen [*sic*] en leden van die loge de toegang in andere loges geweigerd, en is het den kinderen en leden van de oude-loges verboden genoemde werkplaats te bezoeken.

Ablaing van Giessenburg, Günst, D^r. Junghuhn kinderen van *Post Nubila Lux* stichtten een maandschrift, en eene vereeniging beide prijkend met den naam van *de Dageraad*. In ons Vaderland was er nog nooit iemand zóó hevig tegen het christendom opgetreden, was er nog nooit zóó hevig tegen geschreven; alles wat den Christen dierbaar is, de christelijke dogmen, de christelijke zedeleer, de christelijke cultus, ook de persoon van Christus, 's Heeren waarheidsliefde, *moraliteit* enz. werd aangevallen, valsch voorgesteld, geloöchend of bespot; het Heidendom werd verheerlijkt; Pantheïsme, Materialisme, Atheïsme openlijk verdedigd; in één woord, men vindt in *de Dageraad* het rationalistisch ongeloof geklommen tot delirium.

Een jaar later (8 October 1856) zag het tweede maçonnieke kind het licht, de vereeniging *de Dageraad* waarin in Julij 1857 de motie: *de leden van de vereeniging DE DAGERAAD erkennen het bestaan van een God, dien zij aanbidden*, werd verworpen. Na hevigen twist en strijd werd Ablaing wederom lid der vereeniging op voorwaarde, dat men aan den gevel van den maçon-

nieken tempel de woorden zou uitwisschen: *Aan God en aan de onsterfelijkheid.* 1).

Het is ons onmogelijk in een *Voorbericht* alles op te nemen wat ons het zóó verdienstelijk Maandschrift *de Katholiek* Dl. LI en LIII omtrent de afschuwelijke leer van *de Dageraad* mededeelt; wij hebben alleen willen bewijzen dat en Pius IX als hij zegt dat de vrijmetselarij de pest is der maatschappij en der kerk, en Prins Frederik der Nederlanden als hij zegt dat sommige graden het gezond verstand of het gevoel kwetsen enz. waarheid gesproken hebben.

Een ieder die kwaad doet schuwt het licht: op zijn voorhoofd draagt ieder vrijmetselaar dat vonnis geschreven.

---

1) Deze bijzonderheden hebben wij met de meeste vrijheid verzameld uit *de Katholiek* Dl. LI en LIII.

DE ORDE DER VRIJMETSELAARS IS EEN GEHEIME VEREENIGING.

De orde der vrijmetselaars, die reusachtige bond met 1000 hoofden en 100,000 armen, zooals de vrijmetselaar Grisar zegt, is een geheime vereeniging. »Als zoodanig, zegt Mgr. von Kettler, kenmerkt zij zich reeds daardoor onloochenbaar dat in het algemeen ieder zijn lidmaatschap uit beginsel verborgen houdt. Op de vragen: »wie behoort in deze stad tot de orde der vrijmetselaars, waarmede houden zich deze heeren onledig, wat is het doel van hun bijzondere vereeniging, welke middelen wenden zij daartoe aan?» enz. kan het grootste gedeelte eener stad geen antwoord geven. »De vrijmetselarij, zegt von Kettler verder, maakt feitelijk en uit beginsel een merkwaardige uitzondering op alles wat in onze wereld bestaat. Op weinige uitzonderingen na, wordt zij alleen in de openbare pers niet besproken en zij wil ook niet besproken worden.»

Terwijl de pers over alle andere zaken, waarin de menschen belangstellen, spreekt en oordeelt; terwijl het Christendom met al zijn leerstukken en instellingen, de Staat met al zijn rechten en wetten onderwerpen der discussie zijn, terwijl zelfs de meest bijzondere persoonlijke betrekkingen der menschen openbaar worden, is de vrijmetselarij alleen naar algemeen goetvinden in Europa het »kruidje-roer-me-niet»; ieder is bevreesd van haar als van een soort van geestverschijning te spreken. Dat feit is ten minste een bewijs van een ontzettende macht, die de vrijmetselarij in Europa uitoefent. Zij alleen heeft nog een vermogenden invloed op de pers; alléén daardoor toch laat zich die toestand verklaren. Maar dat maakt het ook ieder duidelijk, dat die toestand strijdt met het gezond verstand en onverdragelijk is. Men kan van de vrijmetselarij denken wat men wil, het kan in ieder ge-

val niet geloochend worden dat het van zonderling belang moet zijn haar van alle kanten goed te leeren kennen en daardoor haar zedelijke en geestelijke waarde te leeren waardeeren. Het kan toch niet altijd zóó voortduren dat terwijl alle monopolïën en privilegiën opgeruimd worden, alleen de vrijmetselarij het monopolie en privilegie heeft zich aan het oordeel der openbare meening te mogen onttrekken. Hebben de bestrijders der vrijmetselarij ongelijk, dan kan het alleen in haar belang zijn dat haar geschiedenis en haar werken uit dat geheimvol duister in het volle daglicht komen. Hebben haar bestrijders gelijk, dan is het in het belang der geheele menschheid, dat ook dit openbaar wordt. Kan de vrijmetselarij het daglicht verdragen, dan houde men eindelijk op, haar zelve en haar leden aan het daglicht te onttrekken.

O O R S P R O N G .

Het is moeilijk iets zekers over den waren oorsprong der vrijmetselarij op te geven. Hoe zeer de orde zelve er op uit is haar geschiedenis verborgen te houden, blijkt uit de openbare getuigenis van Krause. Deze groote broeder-vrijmetselaar en geleerde schrijver der orde, schrijft in een voorwoord op broeder Burghard's vertaling van de geschiedenis der vrijmetselarij, geschreven op bevel der Grootloge van Schotland het volgende: »Wat inderdaad aan hen, die met den inwendigen toestand der broederschap niet bekend zijn zeer zonderling moet toeschijnen, is dat de broeders hun zaken zoo verrichten, dat zelfs geen broeder der mindere graden in de geschiedenis der broederschap de waarheid ongesluijerd aanschouwt. Ook laat men het hier zoo-wel jegens zoogenaamde profanen (die geen leden zijn) als ook jegens broeders niet licht bij een voorzichtig zwijgen berusten, maar men geeft opzettelijke verdichtselen, die dikwijls even sluw als smakeloos zijn met ernstig voorkomen voor historische waarheid uit.» Naar die regel laat zich derhalve ook de volgende geschiedenis van den oorsprong beoordeelen, zooals zij ten deele in de oudste, de zoogenaamde Yorker-oorkonde, met de verklaringen van broeder Krause, ten deele ook in het Nieuw-Engelsch Constitutieboek te vinden is.

Toen de eerste mensch met alle geestelijke en lichamelijke

hoedanigheden door de hand Gods geschapen was, zondigde hij weldra tegen zijn schepper en het gevolg was, dat hij tot straf den invloed der weergesteldheid spoedig gevoelde, zoodat hij er op bedacht moest zijn zich daartegen te beschermen. Want daar hij zulk een verheven verstand van God ontvangen en van God zelven onderricht in het schrijven ontvangen had, kon het niet anders of hij was er op bedacht een huisvesting te vinden en grondregelen in alle andere wetenschappen die daartoe nog vereischt werden vast te stellen, opdat ook zijn nakomelingen zich daarnaar zouden kunnen regelen. Van daar dat Kaïn de eerste stad bouwde. Kaïns zoon, Enoch, was meer bijzonder een groot bouw- en sterrekundige. Methusalem met zijn zoon Lamech en zijn kleinzoon Noach verwijderden zich uit de bedorven wereld, en bewaarden in hun geslacht de goede oude godsdienst van den beloofden Messias en tegelijk de koninklijke kunst tot aan den zondvloed. Noach, een metselaar, werd door God zelven onderwezen. Uit den algemeenen zondvloed werden slechts metselaars met hun vrouwen gered. De grootmeester Nimrod bestuurde den tempelbouw te Babel. Abraham plantte zijn kennis van de meetkunde op al zijn afstammelingen over, Isaak deed hetzelfde met zijn twee zonen en Joseph was grootmeester der Egyptische vrijmetselaars, eer Jacob daarheen geroepen werd, die zijn gezin goed onderricht in de kunst gegeven had. Deze bijzondere natie hield zich vooral met tenten enz. en krijgskunde bezig. Eindelijk trok Mozes uit met 600,000 mannen, die in goede slagorde geplaatst waren. Toen zij nu voorttrokken door Arabië naar Canaän, vond het de Allerhoogste goed om hun grootmeester Mozes, zijn afgevaardigde Jozua en zijn opzichters Ahaliab en Besabel met bijzondere wijsheid te vervullen; en in het volgende jaar bouwden zij het kunstrijke tabernakel of de Tent. Dit werk was een zeer schoon stuk van de ware bouwkunst met goede afmetingen. De verstandigste onder de menschen, de lofwaardige koning van Israël, Salomo, de vorst des vredes en der bouwkunst, de grootmeester van de vrijmetselaars van zijn tijd liet den tempel te Jeruzalem bouwen. Daaraan bouwden 113,600 vrijmetselaars en 70,000 werklieden die geen vrijmetselaars waren.

Hiram Abif, de grootste teekenaar en kunstenaar op aarde, bezette tijdens Salomon's afwezigheid den stoel als afgevaardigde grootmeester en in Salomon's tegenwoordigheid was hij de oudste

grootopzichter of de eerste bestuurder en werkmeester. Geen gebouw was den tempel gelijk in juiste evenredigheid en schoone afdeelingen; de uiterste voorhof was voor de heidenen. De vreugde der inwijding van den tempel werd spoedig onderbroken door den plotseligen dood van den geliefden meester Hiram Abif, welken de metselaars in de loge niet ver van den tempel naar hun oude gebruiken begroeven. Na den dood van Hiram Abif bleven velen der bekwaamste metselaars in Jerusalem, anderen verstrooiden zich allerwege om overal hun kunst te leeren en uit te oefenen. Zoo verspreidde zich de orde over de geheele beschaafde wereld.

Op deze geschiedenis van den oorsprong der vrijmetselarij maakt Eckert de bemerking: »Eéne zaak alléén bevat mij en schijnt mij bijzonder treffend, de hier geliefde afstamming der orde van Kaïn, den eersten broedermoorder.»

PLECHTIGHEDEN.

Ofschoon de vrijmetselaars zich door een vreesselijken eed verplichten moeten om teekens, handgrepen, woorden, leeringen en gebruiken der broeders nimmer te verraden, staat alles toch lang reeds gedrukt te lezen. Die meer bijzonderheden verlangt te kennen, leze Sarsena 1) »het werk van een braven en rechtschapen man, die,» zooals het voorwoord van den uitgever zegt, »47 jaren vrijmetselaar was.» De vervaardiger zelf zegt: »Daar aan de zoogenaamde profanen d. i. oningewijden alles lang verraden is en alle orde-rituëlen geen geheimen meer zijn, daarom schrijf ik alle graden op, zooals zij mij bij mijn opname zijn medegedeeld. De geloofwaardigheid van dien schrijver wordt bovendien betuigd door den schrijver van het Hephata 2) insgelijks een vrijmetselaar, die alles wat Sarsena over de plechtigheden bij opname en bevordering mededeelt, bij zijn toelating tot onderzoeken der graden bevestigd vond en daarom verklaarde: »Het is waar en trouw en wel bij uitstek trouw voorgesteld.» Toen de eereceremoniën der logen, handgrepen en woorden enz. verraden waren, verkeerden de vrijmetselaars in wanhoop, daar

1) Sarsena oder der vollkommene baumeister. Leipzig bij Brockhaus.

2) Hephata der denkwürdigkeiten und Bekenntnisse eines Freimauers. Leipzig bij Karl Andrä 1836.

zij hun mantel verloren hadden (zie Hephata bl. 243). Dewijl alles — wordt op die plaats gezegd — daar het in Sarsena en Comp. ontbloot en onthuld is, voor de oningewijden onbruikbaar werd, behoeften de hoogwaardige logen slechts haar teekenen, handgrepen, woorden en rituëelen te veranderen, dat een half jaar arbeids kostte waardoor de profanen evenveel als voor honderd jaren van de vrijmetselaars wisten. Zij, de orde, deed het echter niet, en waarom zij dit niet deed, weet niemand." Een verandering van het rituëel schijnt met de statuten der orde niet overeen te komen. Want Sarsena zegt blz. 72 :

»Wordt het dan ook niet in het 7de artikel der algemeene verordeningen onder de voornaamste plichten van den ridder-vrijmetselaar gerekend, »de algemeene wetten, plechtigheden en gewoonten ten eeuwigjen tijde zonder de geringste verandering te bewaren?"

Op dezelfde wijze luidt de verplichting van den meester van de stoel bij de aanvaarding van zijn ambt (Encyclopedie der Freimaurerei von Bruder Lenning, Artikel Meister vom Stuhl): »Zij hebben den grondregel aan te nemen dat het niet in de macht van eenigen mensch of van een vereeniging van menschen staat in het geheel der metselaars iets te vernieuwen."

Er zijn gewoonlijk drie Johannes-graden, een graad van leerling, gezet en meester. Over de opname van een leerling, leest men in Sarsena blz. 77 letterlijk :

»Wil iemand Vrijmetselaar worden, dan moet hij in de Loge door een broeder-Vrijmetselaar voorgesteld worden; gezellen en leerlingen hebben daartoe geen recht. De kandidaat dient gewoonlijk een schriftelijk verzoek in en zegt dat hij in de orde der Vrijmetselaars wenscht opgenomen te worden, waartoe hem geen nieuwsgierigheid, eigenbaat, of eenige andere strafbare hartstocht beweegt, maar alleen de wensch om lid van een gezelschap te zijn, hetwelk naar zijne overtuiging veel goed stichtte en uit deugdzame mannen van onbesproken roep bestond. De voorzittende Meester maakt zulks aan de broeders in de geopende loge bekend, verzoekt hen onderzoek te doen naar den levenswandel van den kandidaat en daarover berichten mede te deelen. De naam wordt dan op een zwarte tafel geschreven en naar dat men voorspraak heeft binnen vier, acht weken, ook wel eerst na twaalf weken over hem geballoteerd. Het balloteren geschiedt met witte en zwarte balletjes en allen moeten

wit zijn als de kandidaat waardig bevonden wordt, dat is in Vrijmetselaars taal: de ballotage moet helder licht zijn. Op den dag der opname brengt men den kandidaat of Aspirant in het lokaal der Loge — als zooveel plaats daar is — eerst in een eenzaam vertrek, waarin op een tafel twee brandende kaarsen staan en het eerste Hoofdstuk van het Evangelie van Johannes opengeslagen ligt. Hier laat men hem een korten tijd aan zijn eigen gedachten over, ontkleedt hem, ontbloot de linkerborst, de rechterknie, laat hem een schoen uittrekken, en neemt hem hoed en degen en alle metaal af. Nu bindt men hem de oogen toe en geleidt hem in de zwarte kamer; beveelt hem niet eerder zijn oogen te ontbinden voor hij drie harde slagen gehoord heeft, en laat hem nu weder een tijd alleen. Zoodra hij de slagen verneemt en de banden losmaakt, zit hij voor een tafel, waarop een lamp brandt, een doodshoofd staat en de Bijbel ligt; de kamer is zwart behangen. Daarop komt een broeder binnen om hem voor te bereiden. Deze vraagt hem nogmaals, met welk doel hij in de orde wilde treden, of hij ook geen andere betrekking heeft, en of hij zich aan de beproevingen en wetten onderwerpen wil. Nadat hij zich nogmaals schriftelijk verklaard heeft, neemt de Examinator hoed en degen mede in de Loge als het teeken zijner onderwerping. Kort daarop komt de Examinator terug, bindt hem de oogen dicht en voert hem nu aan de poorten van den tempel. Dit geschiedt buiten de Loge en wij willen nu zien wat middelerwijl in de Loge zelve plaats heeft.

Het binnenste der Loge, de zoogenaamde Werkkamer is gewoonlijk blauw: de troon van den meester alsook de tafel van den broeder-opzichter en beambten moeten het ook zijn. Onder den troonhemel zit de Meester van de stoel, rechts en links achter hem de broeders, die toezicht hebben, rechts de Sekretaris, links de Redenaar en aalmoezen-uitdeeler. Voor hen op eene tafel ligt de bijbel 1) een winkelhaak en cirkel en op die tafel branden ook drie kaarsen. Tegenover hen in het Westen zitten de beide toezieners of voorzitters, tusschen hen de Ceremoniëmeester.

Rechts en links zitten in twee rijen de broeders van alle gra-

---

1) In onzen tijd bejiveren zich vele Vrijmetselaars om den Bijbel van het altaar der Loge te verbannen. Zie Bauhütte Nr. 44 (1871).

den door elkander. Tusschen het altaar, voor hetwelk eene kleine voetbank staat en de broeders-opzieners ligt op den grond een langwerpige vierkant, Tapis geheeten, dat den tempel van Salomon voorstelt en waarop allerlei metselaars-gereedschap is afgebeeld. Rondom staan drie groote brandende kaarsen, welke de zuilen: wijsheid, schoonheid en sterkte beteekenen en den tempel ondersteunen. De beide voorste zuilen heeten Jakin en Boas, zooals zij in den tempel van Salomon genoemd worden. Aan de deur staat een broeder, die de wacht heeft en niemand binnenlaat zonder dat hij hem als broeder erkend heeft.

Zoodra nu de broeders zijn binnengetreten en de hoogwaardige Meester van de stoel zijne plaats in het Oosten en de broeders-voorzitters de hunne in het Westen ingenomen hebben, slaat hij met den hamer op het altaar en zegt: »In orde mijne broeders!» Na die woorden plaatsen zich de broeders in twee evenwijdige rijen en de hoogwaardige zegt: Broeders, eerste en tweede Opziener, vermeldt aan de broeders, dat ik van plan ben eene leerlingsloge te openen.»

De eerste Opziener zegt hierop: »Mijne broeders op de zuidelijke kolom, helpt gij den Hoogwaardige een leerlingsloge openen.»

De tweede Opziener zegt hetzelfde tot zijn rij, die aan de noordelijke zijde is.

Ofschoon de loge nog niet geopend is, vraagt toch de Meester aan den eersten Opziener: Zijt gij vrijmetselaar? *Antwoord.* Mijne broeders erkennen mij als zoodanig.

Vraag. Welke is de eerste plicht van den broeder tweeden Opziener?

Antwoord. Te zien of de loge bedekt is.

Meester. Doe uw plicht mijn broeder! De tweede Opziener gaat naar buiten, komt terug en verzegelt de deur.

Tweede Opziener. Hoogwaardige Meester! De loge is behoorlijk bedekt en wij zijn in veiligheid, zoodat het den Profanen onmogelijk is in onzen Tempel binnen te dringen en onze geheimen te onderzoeken.

Meester. Wat is de plicht van den eersten Opziener?

Antwoord. Te zien of alle broeders Metselaars en in orde zijn.

Meester. Zie toe, mijn broeder! De eerste Voorzitter ziet toe of alle broeders het logeteeken van leerling maken en zegt dan: »Zij zijn het, Hoogwaardige!»

Meester. Waar heeft de Meester zijn plaats?

Opziener. In het Oosten.

Meester. Waarom?

Opziener. Even als de Zon, welke den dag verlicht in het Oosten staat, zoo heeft ook de Meester zijn plaats in het Oosten om de broeders te verlichten, te regeren en hen tot den arbeid te geleiden.

Meester. Waar hebben de broeders-Opzieners hun plaats?

Opziener. In het Westen.

Meester. Waarom?

Opziener. Even als de Zon in het Westen haar loop voleindigt, zoo zitten ook de broeders-Opzieners in het Westen om de arbeiders te ontslaan en hun het loon uit te betalen.

Meester. Geef mij het woord.

Voorzitter. Ik mag het niet uitspreken. Zeg mij de eerste letter, dan zullen wij het met elkander spellen.

Men doet zulks.

Meester. Geef mij het teeken.

Men geeft het.

Meester. Hoe oud zijt gij?

Opziener. Drie jaren.

Meester. Hoe heet gij als leerling?

Opziener. Tubalkain.

Meester. Verkondig de broeders dat de leerlingen-loge geopend is.

Opziener. Mijne broeders, de leerlingen-loge is geopend; op mij, mijn broeders! Hij maakt met de broeders het loge-teeken der leerlingen en de broeders zetten zich neder.

Alle broeders hebben het hoofd bedekt ten teeken der gelijkheid.

De Meester van de Stoel vermeldt nu aan de broeders, dat hij van meening is den Heer N. als vrijmetselaar aan te nemen, dat de ballotage helder licht geweest, niets tegen zijn goeden naam ontdekt is, en dat de Aspirant zich reeds in den voorhof van den tempel in de zwarte kamer bevindt. Nadat de broeder Secretaris het protokol der laatste leerlingen-loge heeft voorgelezen zendt de Hoogwaardige den Broeder Voorbereider naar den Aspirant, zooals hierboven gezegd is. Middelerwijl worden gewoonlijk ingekomen brieven voorgelezen of ook wel iets over Vrijmetselarij voorgedragen.

De Voorbereider komt binnen en bericht, dat de kandidaat bij zijn voornemen om opgenomen te worden volhardt en brengt ten teeken zijner onderwerping zijn hoed en degen. De Hoogwaardige zegt: »mijn broeder, vervoeg u nog eenmaal bij hem, druk hem de plichten, die hij te vervullen heeft, krachtiger op het gemoed, en breng hem dan, als hij volhardend bevonden wordt, aan de poorten van den tempel.»

Nadat de broeder zich verwijderd heeft, deelt de Hoogwaardige de schriftelijke antwoorden van den Aspirant, ook wel eenige karaktertrekken uit zijn leven mede.

Zoodra de Voorbereider den kandidaat uit de zwarte kamer aan de poorten van den tempel (aan de logedeur) gevoerd heeft, slaat hij driemaal met kracht van buiten op de deur.

De Meester klopt met de hamer op 'het altaar en zegt:

»In orde, mijn broeders!»

Allen staan op en treden in het loge-teeken der leerlingen.

Meester. Broeder tweede Opziener, zie wie er geklopt heeft en als het de Aspirant is, vraag hem dan wie hij is enz.

De tweede Opziener maakt de deur een weinig open en vraagt naar buiten: »Wie is daar?» Hierop antwoordt de Voorbereider: Een vrij man, die in de Orde der vrijmetselaars wenscht opgenomen te worden.»

Opziener. Hoogwaardige, er is daar een vrij man, die in de orde wenscht opgenomen te worden.

Meester. Hoe heet hij?

Opziener (buiten de deur, welke hij steeds achter zich sluit als de Voorbereider in naam van den kandidaat geantwoord heeft). Hoe heet hij?

Preparateur. N. N.

Opziener. N. N. Hoogwaardige.

Meester. Welk ambt bekleedt hij?

Opziener. (nadat hij, zooals gezegd is, van buiten het antwoord bekomen heeft.) Kandidaat der Rechten, Hoogwaardige, (of wat hij anders is.)

Meester. Hoe oud is hij?

Opziener. Zes en twintig jaar.

Meester. Welken godsdienst belijdt hij?

Opziener. De Evangelische.

Meester. Staat hij reeds met eene of andere Orde in betrekking?

Opziener. Neen Hoogwaardige.

Meester. Wat voert hem tot ons?

Opziener. Hij wenscht in betrekking te komen met deugd-zame mannen.

Meester. Wie spreekt borg voor hem?

Opziener. De broeder N.

Meester. Laat hem binnenkomen.

Met gedruisch worden nu de deuren opengemaakt, de tweede Opziener ontvangt hem, zet hem de spits van den degen op de borst en plaatst hem tegenover den Meester.

De Hoogwaardige spreekt hem nu gewoonlijk toe: »Mijn Heer, Gij hebt den wensch geuit in de orde der eerwaardige broeders Vrijmetselaars opgenomen te worden, en wij zijn bereid uw wensch te vervullen. Vermeent gij echter hier iets ongewoons, bovennatuurlijks te vinden, dan dwaalt gij.» Op dien toon gaat het dan een tijdlang voort, naar gelang de Meester van den stoel redenaarstalent bezit. Na de vraag of hij nog het verlangen heeft opgenomen te worden, zegt de Meester, als de kandidaat zulks met »Ja» beantwoord heeft:

»Broeder tweede Opziener, laat hem de drie reizen maken.» De tweede Opziener plaatst hem nu weder de punt van den degen op de borst en voert den kandidaat dicht voorbij de zuidelijke kolom naar het altaar, waar hij met hem staan blijft; zoodra hij bij het altaar is slaat de Meester hard daarop met den hamer, waarop de broeders met de schootvellen schudden: dat maakt op den kandidaat een zonderlingen indruk en menigeen is grootelijks verwonderd over hetgeen daar voorbijgaat of te zamengedrukt wordt.

De Voorzitter voert hem dan langs de noordelijke zijde weder in het midden, tegenover den Hoogwaardige. Deze zegt hem een of ander en zoo geschiedt het nog twee malen. Nadat de kandidaat ten derdemale in het midden gekomen is en de drie metselaars-reizen voleindigd heeft, spreekt hem de Hoogwaardige nog eenmaal en zeer roerend toe en zegt hem: »Nog is er niets gebeurd, Gij kunt nog weder terugkoeren; wij brengen u vanwaar gij gekomen zijt en uw naam zal in onze verzamelingen niet genoemd worden. Ik geef u eenige minuten tijd om u te bedenken, antwoord dan met een duidelijk »Ja!» dat het uw wil is opgenomen te worden.» Nadat de kandidaat »Ja!» gezegd heeft spreekt de Meester: Het lot is geworpen, ik blijf voor niets borg! Broeders Opzieners voert gij den kandi-

daat door de drie gewone metselaarsschreden naar het altaar.

De broeders opziemers plaatsen nu zijn voeten in een hoek en laten hem tusschen de beide zuilen met drie groote schreden naar het altaar gaan. Daar moet hij met de ontbloote knie op den voetbank knielen en de hand op den Bijbel leggen.

De hoogwaardige spreekt: »Mijn Heer, het boek waarop gij de hand legt is de heilige schrift. Leg dezen cirkel op de linkerborst, waar het hart klopt.» Nadat hij hem nogmaals vermaant, vraagt hij hem of hij bereid is, al het besprokene met zijn bloed te bekrachtigen en den eed af te leggen. Nadat hij dat bevestigt, leest hem de Meester den eed voor, welken hij moet nazeggen. Het is de oude eed der Vrijmetselaars en van den volgenden inhoud:

»Ik beloof en zweer in naam van den allerhoogsten bouwmeester aller werelden, dat ik de geheimen, teekenen, handgrepen, woorden, leeringen en gebruiken der broeders vrijmetselaars nimmer ontdekken en daarover een eeuwig stilzwijgen in acht nemen zal. Ik beloof en verbind mij voor God dat ik noch met de pen, noch met teekenen, woorden en gebaren iets daarvan verraden, schrijven, in steen of metaal zal laten afdrukken; zoowel niets van hetgeen mij nu wordt toevertrouwd als in de toekomst bekend gemaakt zal worden. Ik verbind mij daartoe bij de straf, waaraan ik mij, als ik mijn woord niet houd, onderwerp, namelijk dat men mij de lippen met een gloeiend ijzer afbrandt, de hand afhakt, de tong uitrukt, den gorgel afsnijdt en eindelijk mijn lichaam in een Loge der Broeders Vrijmetselaars gedurende den arbeid en opname van een nieuwen broeder tot schande van mijn ontrouw en tot schrik der overigen ophange, het daarna verbrande en de asch in de lucht strooie, opdat geen enkel spoor van het aandenken van mijn verraad overig blijve. Zoo waarlijk helpe mij God en zijn heilig Evangelie. Amen.»

Terwijl dit gezworen wordt ruischt eenig gezang of muziek, naar gelang de Loge kunstbroeders bezit. Is de eed afgenomen, dan neemt de Hoogwaardige den hamer, legt den kandidaat den cirkel op de borst, doet daarop drie slagen en zegt:

»Zoo neem ik u dan op tot broeder Vrijmetselaar. In naam van den almachtigen bouwmeester aller werelden! In naam van de hooge oversten van onze orde en krachtens de mij verleende macht! Ik omarm u als broeder Vrijmetselaar. Broeder opzich-

ter, geleid hem weder naar de poorten van den Tempel!" Na eenige krachtige woorden van den meester geeft men hem het flauwe licht. De loge is donker gemaakt, op het altaar brandt een spirituslampje, de degens der broeders zijn op den nieuweling gericht en allen spreken met gedempte stem: God straffe den verrader!

Men bindt hem aanstonds daarop de oogen weder dicht, verlicht in stilte de loge, sluit den nieuwen broeder in een kringen geeft hem nu het volle licht te zien. Op het oogenblik dat men hem den blinddoek afdoet laat men een vlam voor hem opstijgen waarbij alle broeders spreken: »*Sic transit gloria mundi*, zoo gaat 's werelds roem voorbij." De Meester van de Stoel zegt: Mijn broeder, zoo als gij te voren alle degenspitsen op u gericht aanschouwdet, als een teeken dat men uw meened straffen maar ook in tijd van nood u bijstaan zou, zoo ziet gij nu de degens in de laagte en u in den broederenkring ingesloten." Nu geleidt men den nieuweling weg, opdat hij zich weder kleede en brengt hem dan naar den Meester van den stoel, waar deze hem op de wijze der Vrijmetselaars begroet. Hij bekleedt hem met het schootsvel der leerlingen, dat wit en van leder is, geeft hem een paar witte handschoenen, welke hij als teeken van de reinheid van zijn hart in de Loge dragen, tegelijk met een paar vrouwenhandschoenen, die hij aan de uitverkorene van zijn hart overgeven zal. Vervolgens zegt hij hem, dat de Vrijmetselaars zekere erkenningsteekenen hebben, en deelt hem die teekenen mede. Het eerste is het zoogenaamde teeken van den hals; het doelt op den eed waar gezegd wordt: den gorgel afsnijden. Het wordt gemaakt als men de hand uitbreidt, de vier vingers te zamengesloten onder den kin aan den hals legt zoodat de duim onder het rechter oor naar achteren staat; men trekt dan de hand lijnrecht tot aan den rechter schouder en laat haar daarop langzaam tot aan de heup afzakken. Het woord luidt Jakin (God heeft mij geschapen).

Als twee broeders elkander gelooven te erkennen, dan wordt dat woord niet uitgesproken maar letter voor letter gespeld. Als een broeder zegt: geef mij het woord, dan zegt de ander: »zeg mij de eerste letter, dan zeg ik u de tweede." Dan zegt de eerste »J", de tweede »a", de eerste »k", de tweede »i", de eerste »n", de tweede »Ja" en de eerste »kin", en beiden »Jakin." Op de volgende wijze gebeurt de handgreep: terwijl

men de rechterhand aanneemt legt men den duim op het eerste lid van den wijsvinger en drukt dat driemaal. Het paswoord in de Loge en de naam des leerlings is Tubalkain. Het kloppen der Vrijmetselaars bestaat in twee snel op elkander volgende slagen en een langzameren slag, aldus: — — —

Bij de opname van een gezelschap hebben er soortgelijke plechtigheden plaats. In Sarsena blz. 124 leest men het volgende:

»De Meester bindt hem nu het voorschot om, waaraan blauwe zijden banden zijn om het vast te binden en welks klep naar onderen hangt, bij de leerlingen echter in de hoogte geknoopt is. Het teeken is dat men de rechterhand op de borst legt waar het hart is, de vier vingers uitstrekt en te zamenlegt maar den duim in den vorm van een winkelhaak uitstrekt. Zoo staat men in de Loge. Maar is het om *maken* te doen, dan trekt men een hand van het hart weg naar de rechter zijde toe en laat de hand zacht aan de heup afglijden. De handgreep is als bij de leerlingen, doch met dit onderscheid, dat de drukking aan den tweeden wijsvinger gegeven wordt. Het woord is *Boas* en wordt evenzoo gespeld als *Jakin*. De opname van een Meester geschiedt naar Sarsena blz. 133 op de volgende wijze:

De Meesterloge is zwart versierd, op het altaar staat een doodshoofd en op de tafel brandt een spirituslamp.

Op het tapijt staat een doodkist, waarin een beeld als doode ligt; men legt gewoonlijk een dienenden broeder daarin; in eenige Loges is de kist gesloten en men ziet alzoo geen lijk. De loge is donker.

De gezelschap wordt buiten de kamer des Meesters onderzocht en daarop naar de poorten van den tempel gevoerd. De broeders hebben alle zwarte kleederen aan. In eenige Loges krijgt men een zwart schootsvel aan met een doodshoofd daarop.

Blz. 135 leest men verder:

»Zoodra de voorzitters verkondigd hebben, dat de Loge geopend is, laat de Hoogwaardige den gezelschap binnentreden. Hij wordt bij den rug binnengeleid en met den rug naar het oosten, met het gezicht naar het westen geplaatst, zoodat hij de doodkist niet ziet. Ook wordt hij alzoo driemaal rondgevoerd, waarbij ieder keer de omvoerende Voorzitter hem een of ander woord toespreekt bijv. gedenk te sterven! De dood is u nabij, enz.

De Meester vraagt: Heeft hij zijn tijd geleerd? Zijn zijn meesters over hem tevreden? Is hij ook waardig? Nadat dit met »Ja» beantwoord is, beveelt de Hoogwaardige den kandidaat door de drie schreden over de doorkist nabij het altaar te laten komen.

Als de gezelschap over de doorkist gegaan is, zegt de hoogwaardige: Broeder opzichter, beschadig den doode niet! De figuur in de doorkist of de dienende broeder wordt nu uit de kist genomen, op zulke wijze dat de kandidaat het niet ziet.

De Meester van de Stoel komt nu achter het altaar van daan en plaatst zich met den hamer in de hand voor den kandidaat welke bij de doorkist staat, rechts en links achter hem op zijde de broeders Opzieners. De Meester van de Stoel leest den gezellen het volgende voor:

»Toen de koning Salomo den tempel bouwde, zond hij tot Hiram koning van Tyrus, en liet hem verzoeken hem een verstandigen bouwmeester te zenden. Deze zond hem Adonhiram, een bekwaam bouwmeester. Toen nu Salomon aan Hiram den opbouw van den tempel en het opzicht over alle arbeiders toevertrouwde en deze, de zoon eener weduwe uit de stam Nephthali, de arbeiders in drie klassen naar hun onderscheiden bekwaamheden verdeelde en deze daarnaar hun loon verkregen, de leerlingen bij de zuil Jakin, de gezellen bij de zuil Boas, en de Meesters in de middelste kamer, werden drie gezellen daarover ontevreden, dat zij niet evenveel loon als de Meesters ontvingen, en besloten den bouwmeester Hiram het Meesterwoord met geweld af te eischen en hem te vermoorden. Zij overvielen hem derhalve op zulke wijze, dat een gezelschap hem bij de deur in het Westen, de ander bij de deur in het Zuiden een slag gaf en toen de ongelukkige door de deur in het Oosten ontvluchten wilde, bracht hem daar de derde gezelschap den derden en doodelijken slag toe.» De Meester van de Stoel slaat bij het verhaal den broeder gezelschap evenzoo drie malen met den hamer zacht op het voorhoofd, en bij den derden slag grijpen hem de broeders Opzieners van achteren aan en werpen hem neder in de doorkist.

Zoodra de gezelschap in de doorkist is nedergeworpen wordt een doek over hem uitgespreid, de loge en de vlamme ster sterk verlicht en een gezang gezongen. Als dit geschied is, neemt de eerste Opziener den gezelschap in de kist bij de hand om hem op te heffen en zegt: »De huid verlaat het vleesch.» Dan

neemt hem de tweede Opziener bij de andere hand en zegt: »het vleesch verlaat de beenderen." Dan komt de Meester naderbij, neemt hem met de volle rechterhand bij de rechterhand en zegt: »Zoo wil ik dan beproeven hem op te richten." Terwijl hij alsdan voet tegen voet, knie tegen knie gezet hebbende hem bij de rechterhand houdt, heft hij hem op, legt de linkerhand op de linkerschouder en zegt hem in het rechteroor »*mac*" en in het linker »*benac*" dat het nieuwe Meesterwoord is.

Mac beteekent »putrefaction" (de eerste uitroep van verwondering); *benac* beteekent »in schijn" (tweede uitroep van verwondering); van daar wordt het Meesterwoord gedeeld uitgesproken en wel in stilte: *mac* in het rechter- en *benac* in het linkeroor. Zoodra de nieuwe Meester opgericht is, wordt een vreugdelied gezongen, den aangenomen broeder de eed afgenomen, dat hij niets aan broeders der lagere graden, noch aan profanen verraden zal, de katechismus medegedeeld en de Loge op de wijze der gezellenloge gesloten met dit onderscheid, dat er drie keeren driemaal geklopt wordt. Het meesterteeken geschiedt aldus: men sluit de vier vingers der rechterhand te zamen en plaatst den duim op het onderlijf alzoo dat een winkelhaak gevormd wordt en de linkerhand houdt men verkeerd voor de oogen, terwijl de duim naar beneden hangt. Het beteekent een schrik en huivering die men bij het gezicht van Hiram's lijk ondervindt."

Het dagblad »*Germania*" schrijft No. 246 (1871) het volgende: De eed van een »*Ridder van Azie*" luidt aldus: (verg. de geheimen en het proces de Buck Freiburg 1864; waar ook de dokumenten aangehaald worden): Ik zweer bij het heiligste wat ik heb, bij de regelen van den graad naar welke ik mij verplicht mij altijd en overal en zelfs met *levensgevaar* te schikken, om met onwankelbare trouw de geheimen, welke mij door dezen doorluchtigen Raad medegedeeld worden te bewaren. *Ik zweer dat ik tot uitdelging der verraders en vervolgers der vrijmetselarij wil bijdragen en hen met alle mij ten dienste staande middelen wil uitroeien.*

Ik zweer *eeuwigen haat* aan de dienstbaarheid, de onderdrukkers der menschheid en der gezonde Wijsbegeerte. Ik zweer dat ik de *koningen* en godsdienstige dweepers als de *geessels* der ongelukkigen der wereld beschouwen en *eeuwig verafschuwen* wil.

Ik zweer dat ik mij als ridder van Azië aan geen anderen dan die dezen graad bezit zal kenbaar maken.

Ik zweer dat ik overal waar ik mij bevinden zal, de *rechten van den mensch* zal prediken en geen andere godsdienst dan die welke in onze harten door de natuur ingedrukt is, volgen wil; en ik verplicht er mij toe haar over de geheele wereld te verspreiden.

Ik zweer dat ik *geen gekroonde of regerende, geen geestelijken*, noch een anderen (goeden Christen) die niet is metselaar of regelmatig in den graad van den *kadosch* ingewijd in dezen mijn graad zal toelaten.

Ik zweer *gehoorzaamheid zonder voorbehoud* aan de Oversten van dezen Raad of diens Plaatsbekleeder. Ik zweer dat ik *geen sterveling als mijn Overste zal erkennen* en dat ik met al mijne krachten tot stichting der vrijheid en gelijkheid onder de menschen werken en in hen slechts de kinderen eener groote familie, welker eenige heer God is, beschouwen zal.

Alle zwaarden zullen tegen mij getrokken worden en *mijn borst doorboren* als ik ooit het ongeluk mocht hebben van mijn verplichtingen af te wijken, welke ik met volle bewustzijn en met vrijen wil op mij genomen heb. Amen.

Bij de opname in den hoogen graad van een Schotschen Oud- of oppermeester en ridder van den H. Andreas, — waartoe waarschijnlijk weinigen worden toegelaten zegt de Broeder, die de plechtigheid verricht, tot den kandidaat het volgende volgens Sarsena, Bldz. 202:

Uw begrippen, die gij u zelve van ons vormt, mogen wel niet in alles met ons overeenkomen en het licht, dat u in de toekomst mocht gegeven worden, is nog zeer verre van u verwijderd en door veel zwarigheden verborgen, zoodat ik het betwijfel of gij het einde wel zult bereiken. Gij vindt hier alles geheel anders als »gij het bij al uw vorige opnemingen gevonden hebt: maar »de geheimen, tot welke gij geraken moogt, zijn ook van anderen »aard.»

Nadat de vrijmetselaar alzo een reeks vreesselijke eeden gezworen heeft en eindelijk tot den hoogen graad van een Schotschen Oud- of oppermeester geraakt is, ondervindt hij dat hij tot dusverre in vroom bedrog omtrent de orde geleefd heeft: »het licht, dat u in de toekomst mocht gegeven worden, is nog verre van u verwijderd.» — Daarom moet men zich er niet over

verwonderen als de geleerde schrijver der orde, de vrijmetselaar Mosdorf in zijn strijdschrift »Invloed van geheime genootschappen'' Bldz. 181 vol onrust zegt: Men zij op zijn hoede, dat niet ten laatste door een of ander, — wien de eer en de roem der broederschap minder dan ons ter harte gaat — *dat spel met de medemenschen met gesloten deuren, dat spel met den eed en het woord van den eerlijken man, aan het groote publiek openbaar gemaakt worde.*

De schrijver van het geschrift Hephata, die ons daarenboven zegt, dat het spel der orde kostbaar is en die daarom zijn ergernis over de nutteloos betaalde kosten der opname niet verbergen houdt, drukt zich bldz. 38 aldus uit: »Ik wist als metselaar voor mijn opname niet meer dan vroeger. Waarom een verlicht metselaar den andere in de open loge niet toelagchen moet, als zij elkander in die zoo smakeloze kleeding zien, kan ik evenmin begrijpen, als Cicero niet kon inzien dat de eene Waarzegger den ander kon voorbijgaan zonder elkander een oogje te geven. Potsierlijk zien de militairen er uit als zij een schootsvelletje van 18 duimen lang op hun uniform gebonden hebben. De snorrebaard en het schootsvel zijn vormen voor kunstenaars.»

SPOOK-GESCHIEDENISSEN.

De vrijmetselaar Dr. Seydel, die in zijn antwoord op het schrift van Mgr. von Kettler beweert, dat het geheim der vrijmetselarij over het geheel slechts betrekking heeft op haar rituëele vormen, waardoor een vroolijke en verheffende verrassing bewerkt wordt, verbergt ook zijn wensch niet, dat voor het helderder licht der moderne vorming dit »middeleeuwsch spook'' verdwijnen mocht. Aan zulke middeleeuwsche spokerij schijnt althans wonder veel gehecht te worden.

De reeds meermalen aangehaalde vervaardiger der Hephata verhaalt ons bldz. 152 het volgende:

»De zoogenaamde vuurproef, die ook in onderscheiden Logen alhier reeds bij den eersten graad in gebruik is, bestaat hierin, dat de persoon die aangenomen wordt over de zuiverheid zijner bedoelingen en van zijn hart als ook daarover gevraagd wordt,

of niet eigenbelang, nieuwsgierigheid, plan om de geheimen der orde bekend te maken als hij ingewijd zal zijn of misschien een onzedelijk doel hem tot het verzoek om het lidmaatschap bewogen heeft; of hij ook aan de Orde in alles, zoo zij hem eenigen last geeft of zou geven, onvoorwaardelijke, ja blinde gehoorzaamheid bewijzen zal?

Heeft hij nu al die vragen, zooals dat altijd het geval is, met »ja» beantwoordt, heeft hij dan zijn antwoord in het geheel niet versterkt met indrukwekkende redenen; dan wordt hij opgevorderd om deze zijn verklaringen te bekrachtigen en tot overtuigend bewijs daarvan zich aan een proeve te onderwerpen. De nieuweling belooft, zweert en verbindt zich tot iedere proeve, geeft zijn woord van eer aan zijn leidslieden, den Meester van de stoel en alle aanwezigen. Maar dat alles schijnt niet voldoende te zijn. De Meester wendt zich tot zijne linkerzijde, waar een groot komfoor met gloeiende kolen staat, waarin een reeds gloeiende ijzeren staaf ligt, die verscheiden voet lang en twee, drie duimen dik is, die de vreeswekkende broeder, die zich bij het kolenbekken bevindt, met een grooten smidstang aanvat en recht voor den troon houdt. Nu wordt de Aspirant uitgenoodigd eerst zijn handen te wasschen en dan in naam van de hoogste Macht van het Heelal, welke de waarheid en de onschuld beschermt deze gloeiende ijzeren roede in de hand te nemen en vast te houden. De aangenomen leerling zoekt het te vermijden, bedenkt zich, peinst na, is van de waarheid zijner beloften, zijner bevestigingen doordrongen, treedt toe, wil aanpakken, gaat terug, werpt een smeekenden blik op den Meester van den stoel, dan op het kolenbekken, wendt zich tot de aanwezigen, is gewoonlijk sprakeloos en grijpt ten laatste met afgewend gelaat de gloeiende roede aan; op dat oogenblik roept de Meester uit: »de waarheid, de onschuld heeft gezegevierd: vuur is ijs geworden.»

Op dat oogenblik is echter ook het ijzer koud en de Aspirant weder gerust gesteld, verheugd, ten hoogste verwonderd of ook sprakeloos, zoodat men hem in dat geval ten spoedigste te hulp moet komen.

»Deze echte goochelaarskunst, die zelfs indruk maakte op »menigen onbevangen broeder,» verklaart de schrijver van het Hephata op de volgende wijze: de roede is vervaardigd van sterk hout, dat zwart geverwd, is en bestaat uit drie deelen,

waarvan twee deelen geheel hout zijn, het derde echter een hol parallelepipedum, welks kanten uit ijzeren stangen van een halve duim vervaardigd zijn en met andere beide deelen in verband staan. De drie zijkanten van de holle ruimte zijn met mat geslepen glas, gevuld en alles is gelijk gemaakt, opdat de geheele roede uit een enkel stuk schijnt te bestaan; het vierde vlak blijft echter open. Het matgeslepen glas wordt met een zwart lazuurblauw dun bestreken en de houtdeelen van de roede ook donker ijzerkleurig, met roestvlekken enz. beschilderd, en wel zóó goed als maar mogelijk is, opdat de misleiding zoo volkomen mogelijk zou zijn. »Het binnenste van het matgeslepen glas,» wordt verder gezegd, »wordt met vuurroede olieverb bestreken en daarin een klein zoogenaamd scheepslampje geplaatst, waardoor als zij aangestoken is de vlakke kanten gloeiend ijzer schijnen. Dit zoo toebereid werktuig ligt op het kolenbekken voor de kolen, de lamp is aangestoken en ieder die het niet weet geloof dat het ijzer gloeit. Met opzet houdt de vreeswekkende broeder het werktuig omhoog, opdat de lamp niet zal omvallen en de Stoelmeester drukt dan als de Aspirant toegrijpt, de lamp uit. Het bedrog is gelukt, de roede wordt weggebracht enz.

»Maakt men hier of daar* bij een opname van deze operatie nog gebruik, dan mag haar de vriend van potsemakerij in Gods naam verontschuldigen als het middel om den moed, de beradenheid als ook de standvastigheid van den nieuwen broeder te beproeven, dewijl ook ik, die verkies boven de vroeger beschreven dwaze kunsten, daar er ten minste niemand schade bij hebben kan, zooals dat het geval is bij den springtoer- en klauterproeven, die altijd gevaarlijk blijven, al is ook de machinerie met de grootste zorgvuldigheid toebereid. Behalve dat alles, wat ik hier in het kort beschreven heb, maakt men ook gebruik van gewone waterspuiten om den zoogenaamden reizende een waterstraal op de borst te gieten. Badkuipen worden als men daarvan tot andere doeleinden geen gebruik maakt, tot de zoogenaamde schrik-voetbaden gebezigd; hij die bedrogen moet worden betreedt een kleine trap en wordt dan door den geleidenden broeder uitgenoodigd om de eene voet te laten zakken: onverwachts treedt hij dan in het koude water en wordt dan wat zeer natuurlijk is door een plotselingen schrik bevangen. Men geeft den zoekende ook stofbaden op het hoofd: daardoor kan men

als zulks met overleg geschiedt op het verwekken van een geheel eigenaardige uitwerking rekenen.

In eenige Fransche Logen wordt de electriciteit aangewend om de leerlingen schrik aan te jagen of hun tegenwoordigheid van geest te beproeven. Op het oogenblik, waarop hij de hand op den cirkel legt bij het uitspreken van den eed op het altaar, ontaardt zich een elektrische batterij en de argeloos zoekende geraakt bij den onverwachten, onverhoopten slag in geen geringe verlegenheid. Het verstaat zich van zelf dat de cirkel en de electriseer-machine met elkander verbonden zijn. Bijzonder veel moet zich de Optika bij hare vriendin »Metselarij» laten welgevallen. Eertijds, ook nu nog wel maakte men er gebruik van om doorschijnende schrikgestalten voor den dag te brengen en die weer snel te doen verdwijnen. Wiegleb's natuurlijke Magie leert, hoe men geesten kan doen verschijnen; men plaatst namelijk het op glas geschilderde beeld in de zogenoemde tooverlantaarn en laat het schijnen op rook, die op eenigen afstand gemaakt wordt. Na Schröpfer is misschien dergelijk bedrog in een Duitsche loge niet meer voorgevallen. Mij ten minste is het overigens ook niet bekend, in welken graad en waarbij in dien graad het verschijnen van geesten met meer of minder doelmatigheid aangebracht kan worden. Ketengerammel, donder-, hagel- en regenmachinen worden in het algemeen bij opname en bevorderingen tot de hier meermaals aangeduide doeleinden gebezigd. Raderen met messen en dolken worden in beweging gebracht, en snijden een opgevolven blaas in stukken. Tusschen die raderen moet de angstige kandidaat doorgaan. Is hij stoutmoedig, dan bevindt hij dat de scherpe messen voor hem uit den weg gaan en zij noch staal noch ijzer maar onschuldig met verzilverd papier overtrokken hout zijn.

Het bekende bedrog met den lijdende bestaat in het volgende:

De kandidaat ontwaart spoedig na den afgelegden eed naast den Meester van de stoel een mensch in een bebloed hemd, welken men den lijdende (lijdenden broeder) noemt. Een andere broeder metselaar staat daarbij met een schaal vol bloed, dat uit de wonde van den stervende gevloeid schijnt. Het gelaat van den vermoorde is met wit poeder bestrooid, waardoor echter geenszins de zonderlinge bewegingen van het gelaat door hem gemaakt worden verborgen. Door deze goocheltoer zou de nieuweeling een waarschuwing bekomen om zijn eed niet te breken: de

dolk van den broeder zou den lijder bestraft hebben. Zooals ik reeds vroeger opmerkte konden soortgelijke handelingen voor den tijd van het begin der Middeneeuwen toegelaten worden, maar met welke eigennigheid nog heden in de landen, waaruit de beschaving voor andere landen voorkomt, zulke middelen gebezigd worden om hen, die ingewijd worden voor de orde te winnen, dat blijft wel voor ieder een onoplosbaar raadsel.

De goocheltoer met de doorkist bij de opname van een Meester, het daarmede verbonden spel met het lijk is bijna algemeen bekend en blijft bij ieder onbevooroordeelde zonder gevolg. Zóó ook behoort het rammelen met ketenen, dat de broeders bij opname of bevorderingen in de loge doen, in de speelkamers der kinderen te huis. Voetzoekers enz. af te steken, phosphorus te laten branden in de oogkassen van een doodshoofd of met phosphorus allerhande vreesselijke figuren op de muren te schilderen, dat kan naar mijn inzien slechts overgelaten blijven aan de ongeschoeide straatridders, welke met uitgeholde pompoenen, waarin een licht brandt de jeugd des avonds schrik aanjagen en zich met witte doeken over het hoofd tot geesten maken."

DOEL.

De vrijmetselarij heeft ook haar zeer ernstige zijden. De orde bezit een aanzienlijk getal leden; velen zijn door hun vermogen en stand, een ieder voor zich is rijk aan invloed. Ieder begrijpt, dat daardoor de orde als geheel bij een goede organisatie een buitengewone werkzaamheid ontwikkelen kan. Welk is het doel der vrijmetselarij? Dat moeten wij juist daarom ons zelve ten laatste afvragen. — Met bezorgdheid moeten wij op de werkzaamheid van zulk een verbond toezien, als dat doel niet aan ieder bekend is; als met zulke krachten in het duister gewerkt wordt. Dat is het geval met de orde der vrijmetselaars, zij is een geheime orde, in het bijzonder daarom geheim, omdat haar doel geheim gehouden wordt. In het manifest der hooge orde-oversten aan de broeders, te vinden in de als manuscript voor broeders bij Schön te Berlijn 1794 gedrukte »Vrijmetselaars-Bibliotheek, Stück 7 wordt gezegd:

»Een eenige keten omslingert het geheele nu zoo buitenge-

woon uitgebreide weefsel van alle geheime graden en systemen der aarde. In een eenig middenpunt der alwetendheid loopen alle te zamen. Het is slechts één orde. *Haar bestemming is haar eerste geheim* en haar ontstaan benevens de middelen harer werkzaamheid haar tweede."

Over het geheel zijn de orde-oversten er niet verlegen mede om de niet-metselaars, even als de meeste medeleden van het metselaars-verbond op de vraag welk het doel is, op schoone phrasen te bedienen. Het pralende uithangbord noemt: »weldadigheid voor de menschheid" en dergelijke zaken als doel der orde. Zoo schrijft het Wiener Journal, manuscript fur Brüder, 1 Jahrg. 2 heft, blz. 163 enz. »de orakels der orde werden ontboden om de zonderlinge vraag te beslissen, welke dan eigenlijk het doel der orde is? — Zij gaven ons ten laatste tot bescheid, dat weldadigheid in den meest uitgebreiden zin of juistter gezegd, dat bevordering van het menschelijk geluk door weldadigheid het doel van onze orde was. — Maar dat zij ons dat doel in de grondregelen onzer orde opzoeken. Werpt tot dat doel een blik op den zwaren en eindeloozen keten der zedelijke ellenden, welke de menschheid in alle landen der wereld na zich sleept, stelt een onderzoek in en gij zult bevinden dat zij bijna allen uit de onzalige gevolgen bestaan welke het vooroordeel der vreemde geboorte, de ongelijkheid der standen en de menigvuldigheid der godsdiensten te weeg gebracht hebben."

Beschouwt deze onder alle hemelstreken verbreide orde en gij zult bevinden dat het geluk der menschheid in der daad het doel van deze Orde zijn moet. Het is een gezelschap dat tot eerste onvermijdelijk doel van zijn vereeniging gemaakt heeft, al de nietswaardige, in haar gevolgen zóó ontzettende beschouwingen over vreemde geboorte, stand en godsdienst onder zijn leden geheel en al op te heffen. Tot dat einde is het een van zijn eerste grondregelen de geheele waarde van den mensch, behalve zijn deugd in niets anders als in die betrekkingen alléén te stellen, waardoor ons de natuur tot wezens van één geslacht, tot burgers van één wereld, tot eigenaars ééner aarde, tot kinderen ééner moeder gemaakt heeft. — Hoe kan de bestemming der Orde, haar doel nog een raadsel blijven?

In heft I, Bldz. 173, van hetzelfde Journal wordt er gezegd: »De orde heeft behalve de in de sluijer der verborgenheid ge-

hulde Mysteriën der koninklijke kunst nog een andere zaak ten doel, de weldadigheid. Nu neemt zij de plaats in van een vriend, spant met onvermoeid streven alle krachten in voor het welzijn van een waardigen medebroeder en wendt bij eigen onvermogenheid alle mogelijke welsprekendheid bij grooten en machtigen aan, om door ijverige voorspraak de tijdelijke omstandigheden van een vriend te verbeteren.”

De schitterendste phrasen worden den Oostenrijkers aangeboden, om hen van het weldadig doel der Vrijmetselarij te overtuigen. Het manifest der Vrijmetselaars-Orde aan de bewoners van Weenen, dat bij de aankondiging van de nieuwe opening der Loges onder den titel »de Vrijmetselaars in Oostenrijk” door Anton Langer werd uitgegeven, zegt woordelijk: En welk is dan het doel van deze vervolgte Orde? — Zegen te stichten voor de menschheid, overal geluk, orde, vrede, eendracht te verspreiden over de geheele aarde; de rampen weg te nemen, die geboorte, toeval, lotgevallen veroorzaakt hebben, alle menschen als broeders te beschouwen, elkander bij te staan en te helpen, den bouw der vrijheid altijd hooger te doen rijzen, met één woord, de godsdienst van Christus niet tot een speelgoed voor papenheerszucht en volkswaan, maar tot een groote verheven waarheid te maken, het doel te verwerkelijken, dat Christus had, toen hij zeide: Gaat over de gansche wereld en predikt het Evangelie aan alle volkeren.”

In hetzelfde Manifest wordt dan verder gezegd: »Oostenrijkers, landslieden, die uit uw midden de Liguoristen verdreven hebt, gij moet deze Orde vriendelijk ontvangen, want zij is geheel en al in strijd met die Liguoristische papen. De Liguoristen wilden de domheid, de Metselaars de verlichting van het volk; de Liguoristen wilden geld te zamen scharrelen, de Metselaars geven hun laatsten penning weg voor de behoeftigen. De Liguoristen hadden hun allergrootste en diepste geheimen met vrouwen, de Metselaars sluiten de vrouwen van hun geheimen uit: de Liguoristen waren bekrompen, vraatzuchtig, wellustig, de Metselaars zijn verlicht, matig, kuisch.”

Wel zal men zelden schandelijker lofprijzing op zich zelve ten koste van anderen lezen.

Een klein geschriftje der Vrijmetselaars dat tot afweer van de aanvallen van Adv. Eckert te Leipzig, 1852, verschenen is, zegt het volgende:

»Het doel der Orde bestaat ook in de voortzetting en onderhouding van deze Symbolen en Geheimen. De Metselarij leert niets onmogelijks, haar geheim bestaat daarin dat men leert inzien wat werkelijk is. Zij leert de kunst, om goed te worden, zonder de drijfveeren van vrees en hoop, onafhankelijk van hemel en hel. De metselaar *verwacht zijn loon niet meer in een toekomstigen tijd*, maar hij heeft zijn loon ontvangen en is tevreden.»

Als antwoord daarop mag de bemerking gelden welke in het Taschenbuch van X. H. J. bij Schmidt te Berlijn, 5895 (1805) te vinden is: »Is het doel der Orde geen ander als bevordering der zedelijkheid en de Orde verder niets als een inrichting tot vorming van goede menschen, dan is de vorm der vrijmetselarij bij deze verbinding openbaar een den ernstigen man geheel en al onwaardig goochelaarsspel. Waartoe dat zich opsluiten, zich bekleeden met een schootsvel, en met banden behangen? Alleen om dat te ondervinden wat toch dagelijks in kerken en scholen geleerd wordt dat en hoe wij goede menschen zouden worden? — En kent die Loge B. J. (diezelfde vraag kan men alle Logen doen) eenige middelen, die dat einddoel krachtiger bevorderen dan de bekende en gewone middelen, in dat geval handelt zij openbaar misdadig tegen de menschheid, als zij die niet zoo spoedig mogelijk bekend maakt. Want, wat allen moeten weten — allen moeten goed worden — tot geheim van een besloten gezelschap maken, het daar slechts aan enkele weinigen en nog wel onder de voorwaarde mededeelen dat zij een vrij groote som voor hunne opname betalen en de belofte der stilzwijgendheid heilig onderhouden zullen, dat is voorwaar in dit geval de grootste en strafwaardigste onredelijkheid, die men kan uitdenken.»

Om dezelfde redenen schijnen de andere opgaven van eenig doel, dat de orde streeft naar verlichting, vrijheid, broederschap enz. even onwaarschijnlijk. Altijd moeten wij vragen waartoe dient dan in een vereeniging van verstandige mannen schootsvel, teeken, handgreep, erkenningsteeken, eed of ten minste beloften der strengste stilzwijgendheid. Als dat doel zóó eenvoudig en klaar en tegelijk zóó nuttig voor het algemeen, zóó edel is, waartoe dan het geheim? — De Vrijmetselaars beklagen zich ernstig over verdachtmakingen, over valsche aanklachten, maar boezemt dan de Orde zelve geen achterdocht in

door het geheim waarin zij zich hult? Daardoor toch wordt de gedachte geboren, dat de Orde zich verbergt omdat zij het daglicht schuwt. Als de werkzaamheid der vereeniging zich slechts niet verder uitstreckte dan tot den kring harer medeleden, dan was het voor ons van minder beteekenis, wat deze in hun Logen deden. Maar de Orde zegt ons integendeel, dat zij aan de menschheid, derhalve ons allen haar weldaden heeft toegedacht; en werkelijk heeft zij haar invloed bij openbare gebeurtenissen doen gevoelen; daarom hebben wij allen er belang bij haar te leeren kennen en niemand kan ons verdenken als wij nauwkeurig acht geven op de weldaden, waarmede de Vrijmetselarij ons gelukkig denkt te maken.

Misschien biedt ons het verleden der Orde eenige waarborgen aan dat zij zegen aan de menschheid verleent of ten minste dat zij onschuldig en onschadelijk is. Reeds voor lang heeft de Orde haar werkzaamheid doen kennen — welaan, zij toone ons daarvan dan de vruchten. — Waar is de zegen voor de menschheid? Hooren wij daarover het oordeel van een man, die jaren lang als hooggeplaatst medelid der orde haar werkzaamheid aanschouwd heeft, die tegelijk in het geheim der vereeniging, dat slechts aan uiterst weinig leden onthuld wordt, een blik geworpen heeft. Wij bedoelen den voormaligen prussischen Minister Graaf von Haugwitz, die jaren lang provinciaal-Grootmeester der Orde was. Hij kan derhalve getuigenis afleggen over de geheime vereeniging en haar werkzaamheid, en Gode zij dank dat hij, toen hij van berouw doordrongen reeds aan den rand van het graf stond, eindelijk die getuigenis heeft afgelegd.

UITTREKSEL UIT HET GEDENKSCHRIFT VAN DEN VOORMALIGEN
KONINKLIJKEN PRUISSISCHEN MINISTER, GRAAF VON HAUG-
WITZ PROVINCIAAL-GROOTMEESTER DER VRIJMETSELAARS-
ORDE AAN HET ALLERHOOGSTE CONGRES VAN
MONARCHEN TE VERONA 1822 OVERHANDIGD.

Von Haugwitz sprak woordelijk tot de groote monarchen van Europa het volgende:

»De geheime kuiperijen, dit sluipende gift, dat de menschheid tegenwoordig meer dan vroeger bedreigt, deze zijn het, die ik op het einde van mijn loopbaan nog eenmaal beschouwen wil. Daartoe gevoel ik mij geroepen. Haar geschiedenis staat

in een zoo nauw verband met die van mijn eigen leven, dat ik mij niet weerhouden kan die nog eenmaal te bespreken en hier in het bijzonder te behandelen . . . . Aanleg en opvoeding hadden in mij een verkeerde begeerte doen ontwaken, die met het gewone niet tevreden was. Ik streefde er naar om in het innerlijke der dingen door te dringen. Maar schaduw volgt op het licht en alzoo de nieuwsgierigheid op den edeler drang het hoogere te bevatten. Beiden voerden mij in de orde der vrijmetselaars. Men weet hoe weinig de eerste intrede geëigend is om den geest tevreden te stellen, maar dat juist is het gevaarvolle voor de slechts te levendige jeugdige verbeelding . . . . Ik was nauwelijks meerderjarig toen ik mij reeds aan het hoofd niet meer der vrijmetselarij bevond, maar zelfs in het kapittel opgenomen en een hoogen graad bezat. — Eer ik mij zelve nog erkennen kon, eer ik nog het standpunt kende waarop ik geslingerd was, vond ik mij reeds geroepen die hoogere leiding van een deel der Pruisische, Poolsche en Russische vergaderingen der orde op mij te nemen of ten minste invloed daarop uit te oefenen.

In haar geheime werkzaamheden was de vrijmetselarij toenmaals in twee partijen verdeeld. De eene vond in de Emblemen de oplossing voor den steen der wijzen . . . . Deïsmus, ook wel Atheïsmus was de godsdienst dezer sekte. De hoofdzetel harer werkzaamheid was te Berlijn en haar aanvoerder Dr. Zinn-dorf . . . . .

Anders was het gesteld met de tweede partij, wier hoofd voor den uiterlijken schijn prins Frederik van Brunswijk was. In openbare vijandschap met elkander kwamen beide in dezelfde zaak overeen: de wereld te overheerschen . . . . De troonen in haar bezit, en de monarchen haar zaakwaarnemers, dat was haar doel! — Ik zou vergeefs trachten heden nog te doen gevoelen hoe het mijn brandende nieuwsgierigheid gelukte mij meester te maken der overigens goed bewaarde geheimen van de eene zoo-wel als van de andere afdeeling.

Maar de waarheid is, dat beiden ontsluitend voor mij lagen. Maar *beiden wekten mijn verontwaardiging.*

Op het standpunt waarop ik mij nu eenmaal bevond, bleef mij *tusschen niets anders over als met grooten opspraak de orde te verlaten of mijn eigen gang te gaan.* Ik koos het laatste en niet minder gelukkig dan degene, die met mij één weg ging, vond

ik in de voor mij liggende Hieroglyphen der hoogere graden wat mijn ziel met aandrang zocht. Ik vond de natuur des menschen, rein, zooals zij uit de hand des Scheppers is voortgekomen . . . . .

Het was in het jaar 1777 toen ik de leiding van een deel der logen in Pruisen op mij nam en zelfs invloed uitoefende op de in Polen en Rusland verspreide broeders . . . . . Had ik zelf het niet bij ondervinding, het zou mij heden nog ongeloofelijk voorkomen met welke zorgeloosheid de regeringen een onding van dat soort — een werkelijken staat in den staat geheel en al onopgemerkt kunnen laten. De hoofden staan niet alleen in geregelde briefwisseling met elkander, bedienen zich niet alleen van hunne cijfers, maar zij zenden elkander wederkeerig hun gezanten . . . . . Een overheerschenden invloed op troonen en monarchen uit te oefenen, dat was het doel, zooals het eenmaal het doel der tempelridders was. Er verscheen een geschrift in het licht; *Dwalingen en waarheid*. Het maakte grooten opgang en op mij een eigenaardigen indruk. In den aanvang geloofde ik daarin te vinden, wat naar mijn meening in de zinnebeelden der orde lag opgesloten. Hoe dieper ik intusschen in den zin van dit zonderling geheimvol weefsel doordrong, des te meer overtuigde ik er mij van dat ergens een zeker iets en van geheel andere natuur op den achtergrond lag. Het werd mij duidelijker toen ik te weten kwam dat St. Martin de schrijver een der hoofden van het Kapittel te Sion zijn zoude en, zooals ik later ondervond werkelijk was. Daar hingen de later zich ontwikkelende draden van het weefsel te zamen, dat den bedrogen zin, het oog van den leek, onder het kleed van godsdienstig mysticismus op de meest buitengewone wijze spannen en voorbereiden zou."

Ik verkreeg te dezer tijd de vaste overtuiging dat hetgeen er in het jaar acht en tachtig begon en spoedig daarop uitbarstte, — de Fransche revolutie, de koningsmoord met al zijn gruwelen, — niet alleen toen reeds besloten, maar door verbindtenissen, eeden enz. ingeleid werd, en, God weet het sedert hoe lang reeds bestond.

Welken indruk deze ontdekkingen op mij maakten laat ik ter beoordeeling over aan de welnuigen, die mijn hart en mijne gezindheid kenden.

Van alle vrienden van dien tijd blijft er mij slechts één over,

de Nestor van onze edelsten. — Het was mijn eerste behoefte aan Frederik Wilhelm (III) al mijn ontdekkingen mede te deelen. Wij overtuigden er ons van dat alle geledingen der metselarij van onderen af tot aan de mij bekende hoogste graden voor iederen indruk open staan, dat

godsdiensdige gevoelens, zoowel als misdadige plannen van alle soort gelijken tred met elkander houden, en de eersten zelfs tot dekmantel der laatsten dienen.

Deze overtuiging, die Frederik Wilhelm geheel met mij deelde, bracht mij tot het vaste besluit elke deelname, voor altijd mij te ontzeggen. Aan den Vorst scheen het echter raadzaam, dat ik niet geheel alle betrekking met de vrijmetselarij opgaf, wijl hij de tegenwoordigheid van rechtschapen mannen in de Logen als een middel beschouwde, om den invloed van het verraad te verzwakken en uit de eenmaal bestaande verzamelingen onschuldige vereenigingen te maken. Ook heeft de prins als koning denzelfden weg gevolgd."

Of onze tijd deze handelwijze gerechtvaardigd heeft, in het bijzonder echter of zij heden nog steek kan houden, — ik ben er ver van verwijderd dat te beweren. Dat het geheime weefsel, dat sedert eeuwen bestaat en de menschheid tegenwoordig meer dan te voren bedreigt, geen hersenschim is, dat het werkelijkheid en voortdurend bestaan heeft, daarover, hoop ik, veroorlooft men zich geen twijfel meer. Hoe en waar het ontstaan is, dat is fabelachtig. Voor den lateren tijd tot tegen het einde der vorige eeuw vermag ik een en ander op te geven. Cromwell, zooals later Bonaparte, kenden het omwentelings-systeem. Hij zoowel als zijn opvolgers maakten daarvan voor zich zelve gebruik. De Tempelorde was in bezit van het geheim. Molai werd om het leven gebracht en een treurige ondervinding heeft ons geleerd dat het niet een toeval was, dat Lodewijk XVI in den Tempel voerde. Uit dien tempel zou hij aan de schimmen des Meesters geofferd worden...."

Heeft ons Amerika met zijn schatten ook zijn vergift gegeven, zoo heeft ons vaderland het beloond met het zijne: de omwentelingen in dat werelddeel, de oudere zoowel als de nieuwere, zijn allen van gelijken oorsprong. Toen de Noordamerikanen zich losscheurden van het moederland, handelden zij uit zich zelve, maar het vergift uit Frankrijk verbond zich met de revolutie-vereeninging. — Den boom des verderfs kennen wij, maar

hij heeft duizend en duizend takken. Het is gemakkelijker deze af te hakken dan de wortelen te vinden. Daartoe behoort meer dan herkulische kracht.

Maar nu het middel! Het is wellicht vermetel, maar alleen een woord: geloof en vertrouwen op God, den eenigen, almachtigen Redder! Nauwe vereeniging van hen die geroepen zijn de hydra te bestrijden! Voortdurende waakzaamheid!!... Op-offering van den eenen tot heil van het geheel. Alles aan het eene noodzakelijke ten offer gebracht en dat is: den geest der omwenteling met vereenigde macht tegen te werken. »Slechts vereeniging der vorsten redt de volkeren!!...»

In deze woorden die von Haugwitz als waarschuwing tot de Vorsten van Europa richtte, ligt voor ieder het antwoord op de hierboven gestelde vraag opgesloten: Waartoe het geheim in de Vrijmetselarij? — Schrikkelijker antwoord kan niet gegeven worden. Zulk een doel, zulk een werkzaamheid moet wel voor de wereld geheim gehouden worden: zelfs de meeste leden der Orde blijven daarmede onbekend. »Ofschoon alle vrijmetselaars onze broeders zijn,» zegt de Meester bij de opname — »zoo zijn zij toch nog zoo ver van ons verwijderd als de Vreemden die buiten de orde zijn.» Aldus Sarsena bldz. 206. Ook von Haugwitz kende, ofschoon hij Provinciaal-Grootmeester was, als zoodanig het geheim niet, hij zegt dat hij zelf niet begrijpt hoe hem de ontdekking daarvan mogelijk geweest is.

Tot een algemeene zamenkomst der Orde te Parijs tegen den 15 Febr. 1785 zonden de Philalethen aan de broeders-metselaars aller landen twee uitnodigingsbrieven. De tweede uitnodiging verscheen in het Wiener Journal voor Vrijmetselaars II 2, bldz. 224. Daarin leest men:

»Wij gelooven geenszins, noch minder wenschen wij dat de hier opgenoemde artikelen der voordracht de eenige en uitsluitende stoffe van de toekomstige tezamenkomst zijn. Er zijn andere veel gewichtiger zaken, maar de voorzichtigheid veroorlooft niet die aan het papier, veel minder aan de pers toe te vertrouwen. Wij twijfelen zelfs of het mogelijk is die met voordeel in volle openbare bijeenkomst te behandelen. Misschien was het gemakkelijker en voor het algemeen wezigen verkieselijker die in het bijzonder en met de stukken in de hand in bijzondere Comités van zulke uitgenoodigden, die hun meeningen, hun werkzaamheden, en hun graden daartoe als van zelve aanwijzen, uitvoerig

uiteen te zetten..... Deze Comité's-zullen de groote hoofdverzameling bericht geven van den uitslag hunner verhandelingen en van de vruchten van hun onderzoek, echter slechts in zoverre het hun, zonder meenedig te worden, geoorloofd is." — Op het einde der uitnoodiging wordt gezegd: de vergadering kan meerdere punten voordragen, die men hier onmogelijk kan aanwijzen. — Alle *onderrichte* metselaars kunnen die vooruit reeds begrijpen en moeten zich daarop voorbereiden, enz.

Zonder twijfel zou het getal der Medeleden niet zóó aanzienlijk zijn, als alle vrijmetselaars onderricht waren zooals von Haugwitz was. Wel is waar moet men er verwonderd over zijn, dat zoo velen het doel der orde dienen zonder de orde te kennen, zelfs zonder op iets verdacht te zijn, maar de orde wist dit mogelijk te maken door haar kunstmatige organisatie; van daar ook de vele afdelingen en graden, onder welke verscheiden de laatsten, het toppunt der vrijmetselaars-orde schijnen te vormen en daarom een verder geheim, het einddoel der geheele vereeniging niet laten vermoeden. De generaal-luitenant von der Marwitz spreekt daarover in het eerste deel van zijn Denkwürdigkeiten aldus: Een der oudste vereenigingen, waardoor onrustige menschen hun idealen of hun dwalingen of hun intriguen zoeken te bevorderen of in de wereld te verbreiden, — de Vrijmetselarij — is gericht tegen elke leerstellige godsdienst onder het voorwendsel de menschelijke rede op den troon dezer wereld te verheffen, daardoor kennis en geluk te verspreiden, maar in der daad om door dat bedriegelijk uithangbord bedrogenen tot het doel der Intriganten die aan het hoofd staan te gebruiken; de bestaande orde in staat en kerk omver te werpen en de heerschappij over beide den aanvoerders in handen te spelen. Daarbij wordt in plaats der beloofde vrijheid en gelijkheid het grootste Despotisme door hen uitgeoefend en is een ongelijkheid als nooit bestaan heeft, geboren, omdat ieder recht en ieder eigendom aan het zoogenaamde welzijn van het geheel en de doeleinden van elken hooger geest, dat is, van hun eigen willekeur overgegeven moet worden. Hoe weinig bedriegers of hoe veel bedrogenen er onder de Vrijmetselaren zijn, kan slechts diegene weten, die zelf de hoogste trap beklommen heeft. Maar velen meenen dat zij op de hoogste trap staan, terwijl zij zelfs nog niet den drempel van den hun geheel en al onbekenden tempel bereikt hebben."

Over het geheel is het met de zaak aldus gelegen. Bovenaan

staan de sluwen, welke rijkdom, heerschappij en genot voor zich zelve begeeren en voor welke al het overige slechts middel voor het doel is. Dan komen de Enthousiasten, welke de heerschappij van den geest verbreiden willen, het koste wat het wil. Eindelijk de onwetenden die met eenig geld goed doen, zich daarmede ook tevreden stellen willen. Elk dezer hoofdafdeelingen gelooft dat met haar de orde afgesloten is en een Stoelmeester der onwetenden zou mond en neus openspalken als hij te weten kwam, dat er buiten hem nog Enthousiasten waren; evenzoo zouden deze begeesterde lieden het als een leugen bestrijden, als zij hoorden beweren dat de Intriganten hun hoofdleiders waren.

Hoe gevaarlijk zulk een geheime vereeniging is loopt in het oog, want zelfs de onschuldigen onder hen, de onwetenden en de begeesterden veroorzaken toch altijd dit nadeel dat zij elkander wederkeerig door de wereld helpen, elkander voor bedieningen aanbevelen en andere eerlijke lieden verdringen. Het is werkelijk ontzettend, welk een menigte slechte en onbruikbare mannen op die wijze tot bedieningen en inkomsten geraken, en hoe inschikkelijk sommigen, voor het overige rechtschapen oversten jegens ondergeschikten zijn, met welke zij in de Logen verkeeren."

Van hoogere graden vernam men in de tijden van orde en rust niet veel. Zij versterkten hunne scharen en leefden op kosten der bedrogenen. Maar zij traden in de laatste tachtig jaren op als Illuminaten, daarop als Jacobijnen in Frankrijk, als Carbonari in Italie; als leiders der jeugd in Duitschland, als Juste milieu in Frankrijk, als liberalen in Spanje, als Giovine Italia, als St. Simonisten en erger nog als deze, thans als het jonge Duitschland.

Ik wil hiermede niet gezegd hebben dat de gezamentlijke vrijmetselaars-orde al deze afdwalingen en misdaden veroorzaakt heeft, maar zij gingen van niet weinig medeleden der orde uit en hadden haar wortelen in de grondstellingen der orde, hun helpers in haar midden, hun toevlucht bij haar leden.

Zonder twijfel is het aantal bedrogenen zeer groot. Zulke lieden laten zich echter moeielijk onderwijzen, zij beweren: de orde werkt weldadig, zij is minstens niet schadelijk, — en begrijpen daarbij niet dat, aangenomen dat zij oprecht spreken, hun getuigenis ten hoogste wezen kan: wij weten niets van het schadelijke, van het verwerpelijke der orde. De maat der schuld is

hier gelijk overal, verschillend naar de kennis, maar er bestaat ook een *zelschuldige onwetendheid*. Het eenige middel om het volk van de »Hydra» der vrijmetselarij te verlossen ziet von Haugwitz in de waakzaamheid en eenheid der vorsten: daarom richt hij tot hen zijn vermanend woord, door hen aan hun roeping, aan hun plicht te herinneren. »Had ik zelf het niet onderhouden» zoo hoorden wij van hem, »dan zou het mij ongelooflijk toeschijnen met welke zorgeloosheid de regeringen een onding van die natuur geheel onopgemerkt konden laten.

Juist echter van deze omstandigheid weten de vrijmetselaars een groot gebruik te maken. Wij hebben, aldus redeneert de orde, aan den staat onze statuten voorgelegd, genieten de erkenning van den staat; groote monarchen zijn beschermers, zelfs medeleden der orde, derhalve moet zij goed, weldadig voor de menschheid, kan ten minste niet met de wetten in strijd zijn. — Wij bestrijden de juistheid dezer gevolgtrekking.

Welken waarborg bieden aangeboden statuten, als daarnevens nog *geheime* statuten bestaan, zooals met ongehoorde onbeschaamdheid de vrijmetselaars zelve ons zeggen. In het eerste statuten-boek der tegenwoordige orde in het nieuw Engelsche constitutie-boek (Duitsche vertaling) derde uitgave bldz. 308 staat namelijk letterlijk te lezen: al deze plichten hebt gij zorgvuldig in acht te nemen, als ook diegene, die men u *op een wijze die niet beschreven kan worden*, zal mededeelen. In het grondverdrag der groot-loge Royal York te Berlijn staat deze plaats onder de eerste plichten der metselarij blz. 188 gedrukt. Over den stand der groote monarchen in de orde deelt ons hetzelfde nieuw-engelsche constitutieboek blz. 300 het volgende mede: »Als mannen van hoogen stand tot de vereeniging willen toetreden, dan zal men hen met allen mogelijken eerbied opnemen: want dezulken worden dikwijls goede bouwheeren, die geen vreemden gebruiken, als zij ware metselaars verkrijgen kunnen. Zij zijn ook de beste bedienaars der loge en de beste bewijzen van de eer en macht der loge: ja uit hen kan de loge een edelen grootmeester bekomen. Evenwel zijn deze broeders aan de plichten en regelen in ieder geval onderworpen, behalve in datgene wat de arbeidende metselaars onmiddellijk aangaat.

Opvallend zijn de uitdrukkingen »ware metselaars» en »arbeidende metselaars.»

Eckert geeft in »Mysterien-Gesellschaften 6 XXV de volgende

verklaring: »De zin dezer plaats is vrij duidelijk. Deze edele mannen, d. i. van edele geboorte zijn goed te gebruiken als bouwheeren: bouwheeren zijn echter niet lieden der bouwkunst, architecten noch metselaars, derhalve zijn zij in overeenstemming met de symboliek geen orde-broeders, maar het zijn lieden, die bouwen door bouwkundigen, werken laten — gevolgelijk — beschermers der orde, welke tot bevordering der broeders in maatschappelijke betrekkingen hoogst nuttig worden en voor de eer, voor de glorie der vereeniging en haar macht machtige hefboomen schenken. Daarenboven schenken zij der orde veiligheid.»

»Die bauhütte» zegt over die bescherming der orde Num. 44 (1871) het volgende: »En het protectoraat? Nu, dat is een eerepost zonder verdere beteekenis, een vorm die slechts in zooverre waarde heeft als de broeder beschermer juist daardoor als medelid van den bond den plicht heeft om den bond te beschermen. Als regent heeft hij zijn bijzondere plichten, binnen het geheiligde vierhoek der loge is hij broeder onder broeders, geen bevelhebber, die te bevelen heeft: *de metselaars-bond staat op den grond van zijn eigen wetten.*

Zelfs als vorsten als meesters en grootmeesters figureren, dan volgt daaruit nog geenszins, dat zij de eigenlijke leiders der orde zijn. Tot bewijs strekke de volgende eed, dien naar Sarsena blz. 202 de kandidaat bij de opname van een ridder van den H. Andreas heeft af te leggen: Ik N.N. beloof en zweer aan God, den Schepper der wereld jegens mijn rechtmatigen Meester dezer hooge schotsche loge in het bijzijn van de tegenwoordig zijnde schotsche broeders der vereeniging een vrijen en verstaanbaren eed, dat ik de geheimen, tot wier kennis ik nu geraak en mijn meening daaromtrent op de allergeheimst mogelijke wijze verbergen en aan niemand het geringste daarvan openbaren zal, al ware hij ook de Meester der geheele orde, waar ik hem niet in een rechtmatige, hooge Schotsche loge erkend heb of hij mij als zoodanig door mijn oversten dezer loge bekend gemaakt is.»

Uit het gezegde volgt dat de orde der vrijmetselaars de vorsten tot haar doeleinden gebruikt. Moeijelijker is het te zeggen, waarom de vorsten zich gebruiken laten, waarom zij haar dulden, haar de erkenning door den staat verleen en, ja zelfs haar leden worden. Dat zij allen onbekend zijn met de doeleinden der

vrijmetselarij is niet aan te nemen. Minister von Haugwitz acht de handelwijze der vorsten onbegrijpelijk, maar hij duidt enkele gegevens aan ter oplossing van het raadsel. — Voor alles blijkt uit het zóó belangrijk, hier boven medegedeelde stuk van den minister, dat de »Hydra" der vrijmetselarij een zeer vreeswekkende macht is. Daarom vindt hij ook in een eenvoudig verbod in een enkelen staat geenszins een genoegzaam tegenwicht tegen de Orde, nog minder een middel om haar uit te roeijen. »Den boom van het verderf kennen wij", zegt von Haugwitz, »maar hij heeft duizend en duizend takken. Het is gemakkelijker dien om te hakken dan de wortelen te vinden. Daartoe behoort meer dan herkulische kracht."

In Oostenrijk was de orde verboden, maar bleef ondanks het verbod in het geheim voortbestaan. Zelfs de hooge ordebroeder Dr. Lewys verhaalt dat geheel argeloos in zijn »Geschiedenis der vrijmetselarij in Oostenrijk." Onder de regering van keizerin Maria Theresia gedurende de Silezische oorlogen werkte de loge in Oostenrijk naar de getuigenis van Lewys onder de leiding der hooge loge te Berlijn, die over den arbeid der Weener-loge te Berlijn zeer tevreden was. Ja, de gemaal der keizerin, Frans I was zelfs lid van de door den staat verboden orde en leverde *in het jaar 1756 zelfs voeder en meel voor het leger van den koning van Pruissen* zooals deze laatste zelf getuigt. Tegen de vreeselijke, in het geheim werkende macht der metselarij kent von Haugwitz slechts een middel, dat hij ook aan de vorsten niet onthoudt. Hij vordert meer dan onthouding door de logen te verbieden. »Slechts vereeniging der Beheerschers redt de »volkeren", zegt hij. Gemeenschappelijk voorbeeld verbonden met »onophoudelijke waakzaamheid" is het redmiddel. Zijn eischen aan de vorsten gaan nog verder, zij moeten zelfs offers brengen, derhalve afstand doen van een verbond met de orde, wanneer het in een strijd met een anderen staat ook nog zóó voordeelig schijnt. »Onthouding van elk tot welzijn van het algemeen. Alles ten offer gebracht aan het ééne noodzakelijke: den geest der omwenteling met vereenigde krachten tegenwerken."

Wanneer nu den toestand van onderscheiden vorsten tegenover de vrijmetselarij geenszins overeenkomt met de waarschuwingen van een von Haugwitz, dan is men daarom nog niet gerechtigd tot het besluit, dat al die vorsten de doeleinden der orde werkelijk

goedkeuren en met der daad benuttigen. Von Haugwitz voert een voorbeeld aan van Frederik Wilhelm III van Pruisen: »Mijn eerste behoefte was,» zoo zegt hij, »aan Frederik Wilhelm III al mijne ontdekkingen mede te deelen. Wij kwamen tot de overtuiging dat alle indeelingen der metselarij van de laagste graden af tot de hoogste die mij bekend waren, voor iederen indruk openstonden, dat — godsdienstige gevoelens, zoowel als misdadige plannen van allerhande soort gelijken tred houden en de eersten zelfs tot dekmantel der laatsten dienen. Deze overtuiging, die Frederik Wilhelm volkomen met mij deelde, bracht mij tot het vaste besluit om van elke deelname voor altijd afstand te doen. Maar den vorst scheen het raadzaam, dat ik mij niet geheel van de vrijmetselarij afscheidde, wijl hij de tegenwoordigheid van rechtschappen mannen in de Logen als het middel aanzag om den invloed van het verraad schadeloos te maken en uit de eenmaal bestaande vereenigingen onschuldige vergaderingen te maken. Ook heeft de vorst denzelfden weg later als koning gevolgd.

Misschien zijn er thans ook nog vorsten, die het dreigende gevaar wel erkennen en terwijl zij inzien dat een verbod in hun staat van weinig beteekenis was, de vrijmetselarij dulden, zelfs beschermers en medeleden worden, ten einde over de Logen te waken en door toevoeging van gezonde elementen, door het toetreden van »rechtschappen mannen» tegen de verwoestende macht der orde in de Logen zelve een tegenwicht te stellen. Wij vernamen hoe von Haugwitz hierover dacht. »Of die meening onze tijd rechtvaardigt, maar in het bijzonder of zij heden nog steek houden kan, ik ben er ver van verwijderd dat te beweren.»

Maar niet alle vorsten hebben een zóó onschuldige bedoeling als von Haugwitz ons van Frederik Wilhelm III getuigt: De over het geheel machtige orde, die haar krachten in alle landen telt, is voor de vorsten een machtige bekoring om zich van haar tot nadeel van andere staten te bedienen; in het bijzonder in oorlogstijden kon het bondgenootschap met de orde aan menigeen welkom zijn.

Wat ons de ordebroeder Dr. Lewys in zijn »Geschiedenis der vrijmetselarij in Oostenrijk» verhaalt, schijnt ten minste zeer verdacht. Bldz. 44 zegt hij: Bij gelegenheid der twee intochten in Weenen door de Frauschen in de jaren 1805 en 1809, stichtten de Weener broeders nieuwe vereenigingen, van welke in het bijzonder de in het laatste jaar 1809, toen de tegenwoordigheid

der Franschen omtrent 7 maanden duurde, in Weenen gestichte nieuwe groote Nationaal-Loge van Oostenrijk vooral verdient genoemd te worden, die met het groote Orient van Parijs betrekking onderhield."

Dewijl in het jaar 1810 door het huwelijk der Aartshertogin met keizer Napoleon tusschen beide hoven een vriendschappelijk verkeer ontstond, was het postverkeer met Frankrijk aan een minder streng toezicht onderworpen en de vrijmetselaars-correspondentie der Weener Loge met het Orient te Parijs bleef voor de Weener politie verborgen. Waarom vraagt een in het jaar 1796 verschenen vrijmetselaars-geschrift, zijn de besluiten van het Weener Kabinet, Hofkrijgsraad enz. eerder in 's vijands handen dan zij in de keizerstad tot volle rijpheid komen? Omdat, zooals men zegt, te Weenen in alle hooge vergaderingen metselaars zijn; hetzelfde weten wij ook van Munchen en Stuttgart. — De Franschen hebben de krijgsplassen te Parijs, eer zij te Weenen nog geheel ontworpen zijn... Een zeker voornaam Hof, ja ook kleinere weten wat te Weenen bij Ministers, enz. op het tapijt ligt. (Jesuitenorden und Freimaurerorden von Domcapitular Thissen. 6. 15).

In dien tijd van ongeluk en schande toen Duitschland onder het smadelijk juk van een Napoleon I geraakte, gebeurden feiten, die zoo onbegrijpelijk zijn, dat zij geen genoegzame verklaring vinden noch in het krijgsgeluk en talent als veldheer van den veroveraar, noch in gewone door goud gekochte verraderijen, die wegens de zedelijkheid van het Duitsche karakter toch slechts zelden hadden kunnen plaats hebben. Bij de beoordeeling van die gebeurtenissen verklaart Eckert die wonderen van dapperheid of van voorbeeldeloos verraad uit zeer natuurlijke oorzaken, de werkzaamheid der orde. Terwijl wij Eckert aan het woord laten, willen wij het den lezer overlaten, de gronden te beoordeelen, waarmede hij zijn bewering ondersteunt. Hij zegt ons in zijn 3 hêft des Mazarins:

Napoleon I en zijn officieren, zoo ook de hooge Pruisische officieren waren vrijmetselaars en de orde was tot het jaar 1809 de bondgenoot van den keizer.

Het opperbevel van het Pruisisch leger had de Hertog van Brunswijk, een vorst, in wiens huis de hoogste uiterlijke grootwaardigheden van alle systemen der vrijmetselaars-orde erfelijk schenen geworden.

Von Haugwitz, dezelfde die later op het Congres te Verona de Monarchen van Europa bezwoer tegen de orde als een vereeniging, die den staat verraadde, te handelen, was in dien tijd Provinciaal-Grootmeester der vrijmetselaars-orde, tegelijk Pruisisch Minister en sloot later als gezant op eigen verantwoording met Napoleon dat schandelijk verdrag, waarbij Pruisen de gemeenschappelijke zaak en zijne nieuwe bondgenooten Oostenrijk en Rusland weder verloren gaf, terwijl het afstand deed van alle erflanden en Hannover bezette.

Over den oorlog zelve dien Napoleon tegen Pruisen voerde schrijft Eckert »Mazarin" 3 heft 647 woordelijk het volgende: Wat vooruit te zien was, dat gebeurde. Mishandeling volgde spoedig op mishandeling en Pruisen moest bijna geheel verlaten naar het zwaard grijpen. Gelijk bekend is stond Saksen het ter zijde. Den 1sten October 1806 reikte de Pruisische gezant, Graaf Knobbeisdorf te Parijs het Pruisische ultimatum over en den 6 October maakte Napoleon aan zijn leger bekend dat de oorlog aan Pruisen verklaard was. Andermaal nam de hertog van Brunswijk de commando-staf in handen. Hij liet zich overtuigen dat Napoleon, die naar de ondervinding geleerd had, nog in alle oorlogen met spoed handelde het bij uitzondering met Pruisen niet doen, maar in Frankrijk zich tot verdediging toe bereiden zou. Hij meende daarom langs drie wegen van Erfurt uit over het Thuringer Woud naar Frankrijk voort te dringen. Vergeefs werd hem voorgesteld dat tegelijk Hof met de magazijnen die zich daar bevonden en de straatwegen over Hof naar Leipzig, Dresden en de Marken werden prijsgegeven. Het Pruisische leger nam bij Erfurt zijn stellingen en Napoleon rukte over Hof binnen.

De voorhoede der Pruisen werd bij Saalfeld door den linkervleugel der Franschen aangegrepen, zonder dat de Pruisische veldheeren ergens een bericht van een nadering der vijanden ontvangen hadden. Den 12 October reeds was het Pruisische leger op zijn linkervleugel en in den rug omgetrokken en had in Raumburg zijn magazijnen verloren; en eerst in den morgen van den 15 October dacht men er aan in het hoofdkwartier om de tot dekking van Raumburg zoo gewichtige passen bij Kösen te willen bezetten, die men natuurlijk bezet vond. Men wilde die bezetten en bemerkte nu eerst, dat men een vijandelijk leger voor zich had.

En zooals bij Kösen zoo bij Jena, waar de linkervleugel der Pruisen stond. Ook hier vond Napoleon de steile hoogten onbezett, en liet in de nacht een weg daarheen breken en ze met geschut beplanten. Den volgenden morgen nam de slag een aanvang, terwijl de Pruisische veldheer nog rustig te Kapellendorf sliep en ontwaakt zijnde volstrekt niet gelooven wilde dat Napoleon en een machtig vijandelijk leger voor hem stond. Terwijl hij zijn hoofdhaar liet krullen werd Tauenzin van Dornberg afgedreven. Eindelijk kwam generaal Püchel te laat met de reserves, maar ook hij had nog geen kennis van de sterkte des vijands en greep hem aan om zich te laten verslaan. Men werpe mij de afgezaagde smakelooze verklaring niet tegen: die veldheeren behoorden tot de oude school der langzaamheid, der pruikentijd, ja om mij van de meest in zwang zijnde en geliefkoosde uitdrukking der vrijmetselaars-orde en harer publieke organen te bedienen »die veldheeren behoorden tot den stand der krautjunker” in het voorbijgaan gezegd ook eene der revolutionaire uitdrukkingen, uitgevonden tot een tweevoudig doel, gedeeltelijk om onze waardige voorvaderen met hunne zóó verstandige, zóó christelijk menschelijke handelingen en inrichtingen aan de belagchelijkheid en verachting prijs te geven, galeeltelijk om daarmede het paar een verklaring zoekend oog af te trekken van de schepping van verdenking der waarheid van het verraad en dat te bemantelen met de gelogen versmading van den getrouwsten stand, van een stand, die zelfs nog heden aan de legers het meerendeel der hoogere en lagere officieren schenkt. Die generaals waren de kweekelingen der school van Frederik II en langzaamheid was geen erfdeel van hem afkomstig; neen niet in het dralen, niet in de krijgskundige onbekwaamheid der eerste veldheeren, als daarover getwijfeld kon worden, niet in het verlies der veldslagen ligt de zaak, die over de vraag omtrent het bestaan of nietbestaan van verraad uitspraak doet, maar die zaak ligt hier in de waarheid der geschiedenis, dat Pruisen's en Oostenrijk's veldheeren van dien tijd, vooral echter die van Pruisen, ten gevolge van volkomen valsche berichten van de plaats, waar zich de vijand bevond en ten gevolge van valsche mededeelingen van voorgewende gebeurtenissen bezweken. De eerste vraag zelfs van den onbekwaamsten veldheer was en is van eeuwigheid de vraag: »Waar staat mijn vijand?” — Hij kan, in het bijzonder als hij in vijandelijk land staat door kloeke

manoeuvres omtrent hoofd- en nevencorpsen in meer of minder doch niet al te groote verwijderingen en voor niet al te langen tijd bedrogen worden, maar een leger te velde met zijn kanonnen en den tros is geen vliegende schaduw, die aan de boden van den bestrijdenden veldheer geheel en al in verre landstreken ontgaan kan. Er komt hier nog bij; de koninklijke familie bevond zich in de nabijheid van den veldheer, wie zou het willen betwijfelen, dat die doorluchtige familie zelve niet bezorgd was te weten, waar de vijand stond? — welke bewegingen hij maakte? — dat de koninklijke familie zelve niet berichten uit goede, vertrouwbare bronnen eischte; daartoe kwam verder, dat men zich niet in vijandelijk land bevond en dat de inval van het vijandelijk leger de beampten en landbouwers verschrikt en tot spoedige berichten aan de pruisische militairen noodzakelijk bewogen moet hebben. Maar het is nog onbegrijpelijker, hoe na dit treffen bij Saalfeld, even als na de omtrekkingen der vleugels en de aanvallen op deze, vooral bij de tamelijk opeengedrongen stelling van het leger in de hoofdkwartieren een zoo voorbeeldelooze onbekendheid van de komst des vijands, ja der reeds gelelen nederlagen kon uitblijven. Men vrage zich zelve slechts: waarheen kwamen de vluchtelingen? — geen rapporten? — hoe ver van Jena naar Raumberg? — de voortdurende onwetendheid in het centrum, waar men de kanonnen bij Raumberg in den slaap moest hooren is al te dwaas om denkbaar te blijven. Ik stel geen onderzoek in naar de handelingen der veldheeren, maar naar de hoedanigheid hunner berichten. Het kan niet anders of zij werden door valsche berichten bedrogen en ware kenteekenen werden onderdrukt; maar dan moet er een macht bestaan van welke de vervalsching en terughouding der berichten uitging en die daarbij doel en belang had. Die macht moest in de hoogste omgevingen der veldheeren en in de belangrijkste betrekkingen werktuigen hebben om minder aangename aanwijzingen terug te houden en de valsche te ondersteunen. Napoleon kon die macht niet zijn, want om goud had een meerderheid van hooggeplaatste personen het gevaar van een eerloozen dood en der toekomstige prijsgeving aan den openbaren smaad zich zelve niet blootgesteld: deze macht kon slechts een vereeniging van zamenzweerders zijn, vol invloed in alle standen der maatschappij, heerschend over het belang en den wil der personen, terwijl zij het geheim tot over het graf verborgen hield.

Reeds op den dag na den slag gaf zich de vesting Erfurt met 6 generaals en 14,000 man over zonder dat deze het zwaard ontbloot hadden.

Nog stond bij Halle onder den hertog van Wurtemberg het leger dat met de West- en Zuidpruisen wasbijeengetrokken. De koning gaf daarop bevel dat alle deelen van het leger naar Maagdenburg optrekken zouden. De graaf Kalkreuth kreeg bevel zijn geslagen troepen over de Elbe te voeren en de vorst van Hohenlohe verkreeg het algemeen opperbevel. Maar ook de hertog van Wurtemberg wist in het nabijzijnd Halle niets van de aanwezigheid van een vijand, nog minder van de nederlaag van het leger. Ik zou wel eens willen weten waarvoor men in Halle het gedonder der kanonnen van Jena en Raumburg gehouden heeft. Ik zou ten minste gelooven dat aan de Pruisische overwinnaars ook van dien tijd de spraak der kanonnen niet onverstaanbaar geweest is en wien moet het vooral niet vreemd voorkomen dat van geen enkel punt waar legerafdeelingen overvallen en geslagen waren, geen man, wat toch natuurlijk was, naar het centrum of naar de reserve gevluht zou zijn en berichten van de nederlaag gebracht zou hebben? — De vijand vond de bruggen der stad Halle evenmin bezet als vernield en rukte de stad binnen waarin 5000 soldaten 740 officieren met 34 kanonnen zich gevangen gaven. De rest vluchtte naar Maagdenburg. De kommandant van Maagdenburg weigerde aan den Pruisischen hoofdgeneraal krijgsvorraad en levensmiddelen. Deze zou nu de overblijfselen van het leger over den Oder voeren. In Prenzlau vond hij zich van Blucher afgesneden en door den vijand aangegepen. De straatwegen aan den rechteroever der Uker waren nog vrij, maar de overste Wassenbach, wiens lidmaatschap der Orde men niet zal wagen te bestrijden en dien wij later in levendige politieke werkzaamheid zullen terugvinden, deze overste Wassenbach, welke juist van een zending naar den vijandelijken veldheer terugkeerde, geloofde met zonderling zelfbedrog van den rechteroever der Uker en over de brug van Sechhausen gekomen te zijn zonder evenwel een of ander betreden te hebben en hield zich overtuigd dat men van alle zijde was ingesloten. Kortom, de opperbevelhebber kapituleerde, de gemeene soldaten werden krijgsgévangen, en schreeuwden luid over verraderlijk bedrog. De algemeene stem zeide: of de vorst wel loochenen kon dat de vijand van alles, hij van niets kennis had gehad? Of hij beweren

kon, dat de middelen tot redding door hem uitgeput waren? Zijn klacht over gebrek aan levensmiddelen was belachelijk, want waar later de vijand alles gevonden had, kon vroeger ook wel de vriend genoeg voorraad verkregen hebben. Het was overigens gemakkelijk geweest de vijanden van Prenzlau af te houden, als men zich slechts 24 uren vroeger daartoe voorbereid had.

WAARSCHIJNLIJK VERRAAD VAN ALLE PRUISSISCHE VESTINGEN
TOT OP DRIE KLEINE SILEZISCHE BERGVESTINGEN.

Maagdenburg nu, welks kommandant krijgsvoorraad en levensmiddelen in den rijksten overvloed bezat en zelfs geweigerd had, daarvan iets aan den opperbevelhebber af te geven, dat Maagdenburg, sinds eeuwen onneembaar (Tilly overrompelde het toen het sliep) bevatte 20 generalen, 800 officieren, 20,000 man infanterie, 400 ruiters, 2000 artilleristen, 800 kanonnen! — Den 25 October verscheen voor de wallen de maarschalk Ney met 10,000 man en beschoot het 14 dagen lang met licht veldgeschut, daar hij volslagen gebrek had aan vestinggeschut. En reeds beijverde zich de generaal Kleist om de vesting over te geven. De gemeene soldaat werd krijgsgevangen.

Berlijn werd den 17 October door de beambten verlaten en er werd veel geld, kostbaarheden en geschriften weggezonden, maar de schatten van het gevulde tuighuis liet men achter, ofschoon de Franschen eerst den 24 October binnenrukten. En eerst denzelfden dag gaf Spandaw zich over.

Stettin had een bezetting van 6000 man, 160 stukken geschut en grooten voorraad. Met alles werd het overgegeven eer er nog een schot viel.

Küstrin aan de zamenvloeiing van de Oder en de Warthe gelegen en door moerassen omgeven, had een bezetting van 4000 man, en rijkdom van krijgsvoorraad en mondbehoefden. De vijand kwam, 1500 man sterk, zonder belegeringsgeschut en eer hij nog de overgave der vesting gevorderd had, gaf zij zich over, ofschoon kort te voren de diep gedrukte monarch met de hooghartige koningin persoonlijk tot standvastigheid vermaand hadden.

Hauseln bevatte 6 generaals, 9000 man infanterie en veldartillerie, 1 compagnie rijdende artillerie en 300 man cavallerie. Het bezat levensmiddelen voor 10,000 man gedurende zes maan-

den. Den 19 November verscheen de Fransche generaal Savary met een Fransch en twee Hollandsche regimenten voor de vesting en den volgenden dag kapituleerde de kommandant. Officieren van lageren rang en soldaten kwamen in verzet, de laatste schoten gedurende den nacht op officieren en gedurende het oproer rukten de Franschen binnen.

Niemburg aan de Wezer en Plessenburg bij Kalmbach volgden reeds den 25 November het voorbeeld van Hameln.

In Sileziën zond men de lichten naar huis, in plaats van die te organiseren, onder het voorwendsel van geldgebrek. Men bracht allen tot oproer die nog met liefde voor het vaderland bezielde waren, als zij bedachten hoe sterk Sileziën was, hoe veel hulpmiddelen aan geld, wapenen en geschutbehoefden voorhanden waren. De graaf Puckler zond den koning een voortreffelijk uitgewerkt plan tot verdediging van Sileziën toe. De koning stelde het in handen van den opperpresident en beval hem zulks ten uitvoer te brengen, maar deze verklaarde: het behoorde niet tot zijn zaken krijgsbenden te vormen en de generaal von Thiele bracht zwarigheden tegen de uitvoering in het midden. Maar diezelfde Thiele gaf Breslau over, hij, die uit het trouwe volk van Sileziën geen oorlogstroepen wilde vormen, reeds na een belegering van vier weken, onder voorwendsel van gebrek aan vleesch en hout, ofschoon het bestuur bewees dat men nog voor geen gebrek te zorgen had. De vorst van Anhalt-plez deed tweemaal een poging om de vesting te ontzetten, maar Thiele deed volstrekt niets tot ondersteuning. De generaal deed daarop de beschuldiging dat hij de Polen niet durfde vertrouwen, die een deel der bezetting uitmaakten, maar de burgerij was vol moed en goeden wil en de soldaten sloegen woedend hun geweren stuk toen de overgave bekend werd. Ja, de verontschuldiging klinkt des te zonderlinger in den mond van den man, die de versterkingen en de schadeloosstelling door de trouwe Sileziërs verworpen had.

Glogau, op dezelfde wijze voortreffelijk uitgerust, maanden lang zonder moeite verdedigbaar, gaf zich na de eerste schoten over.

Brieg deed hetzelfde na vijf dagen reeds onder gelijke omstandigheden.

Schweidnitz had Frederik II 9 weken lang moeten bestormen; daarop had hij 13 jaren lang enorme sommen voor versterking

der werken uitgegeven. De vesting had een bezetting van 7000 man, geschutbehoefden en levensmiddelen in overvloed, op de wallen stonden 240 kanonnen. De burgerij was vol moed en offervaardigheid. Den 10 Januarij verscheen de vijand voor de vesting, eerst den 3 Februarij begon het bombardement de stad te beschadigen en reeds den 6 gaven de bevelhebbers de bijna oninneembare vesting met alles over.

Alleen de kleine bergvestingen Silberberg, Neisse, Kosel en Glaz werden dapper verdedigd.

BESCHOUWINGEN OVER DE GEBEURTENISSEN.

Zoo gaf naar allen schijn Pruissens officieren-stand aan de verstomde wereld plotseling slechts het beeld van voorbeeldelooze lafhartigheid of voorbeeldelooze onbekwaamheid. Hoe kwam van alle legers van Europa juist Pruissen alleen er toe om plotseling in zoo scherp contrast met zijn jongste, zoo roemrijke geschiedenis te vervallen? — Bezat het werkelijk een officieren-stand, slechts van lafhartigen of onbekwamen? — Of waren juist te voren slechts zulke met zorg uitgezocht om Pruissens leger aan te voeren en Pruissens vestingen te verdedigen? — En van wien en waartoe kon deze keuze van verraad van het Vaderland geschied zijn? — De Oostenrijkers en de troepen van het Rijnverbond hadden rondom Pruissen mannelijk en de eersten zelfs hoogst roemrijk ofschoon ongelukkig gestreden; Pruissens officieren hadden zelfs de eer verloren. Want in waarheid, het schijnt mij dat mijn goedaardigheid mij slechts een alternatief toegestaan heeft, waarvan in ernst geen spraak kan zijn. Van onbekwaamheid, in zoo verre dat begrip van dat van lafhartigheid gescheiden zou worden, kan geen spraak zijn, omdat dat begrip met onwetendheid te zamen gaat. Maar onwetendheid in de taktiek, dat verklaart de overgave der vestingen niet, dat doen slechts bestormingen met ongelijkmatige krachten ten spijt van dapperen tegenstand. Geen vijandelijk generaal kwam echter voor een Pruissische vesting in de noodzakelijkheid om zich ook slechts met de gedachte aan een storm bezig te moeten houden. Lafhartigheid is echter geen Duitsch erfdeel en de Pruissische soldaat heeft den roem van Duitsche dapperheid tot

nu toe heerlijk bewaard, ja, hij heeft den ouden roem der Duitsche dapperheid, schitterend aangevoerd door zijn adel, heroverd. Lafhartigheid was derhalve ook niet de oorzaak van dien in de geschiedenis voorbeeldeloozen smaad der Duitsche legers; in den gezonden kern van het Pruissische leger moest derhalve een worm nestelen, die rotte plekken maakte, welke een soortgelijke worm van buiten wel erkende en waardoor hij binnenkwam. Het gezond verstand wijst slechts deze ééne verklaringwijze aan. Sints Frederik II was het een stilzwijgende voorwaarde voor de Pruissische officieren om bevorderd te worden dat zij lid der vrijmetselaarsorde waren. De koninklijke familie beschermde de orde. De hertogelijke Brunswijksche familie, welker leden gewoon waren de voornaamste plaatsen in het leger in te nemen, was ook volgens oul gebruik in bezit van de eerste grootwaardigheden aller stelsels van vrijmetselaren, Illuminaten en Martinisten niet uitgesloten; natuurlijk was derhalve bijna de geheele stand der officieren lid der orde en stond alzoo in tweevoudige dienstpligt, in dienst van het monarchale vaderland en in dienst van het vaderlandlooze orderijk der wereld. Nu is het toch wel bekend, dat ook in Frankrijk's legers de orde de grootst mogelijke uitbreiding had, alleen tot aan Pruisen's val was de toestand van een metselaar in het Fransche leger op dubbele wijze een andere als van den metselaar in het Pruissische leger. Want Napoleon had nu eenmaal ook de orde zoodanig onder den voet, dat diens zelfstandige werkzaamheid zeer verlamd scheen en dan was, als getoond is, tot dusverre de orde 's keizers nauwe bondgenoot: gevolgelyk kon tot nu toe de Fransche officier in geen strijd met zijn plicht geraken, dat was echter wel het geval met een Pruissisch officier.

Wel geeft de vrijmetselaars-orde aan de massa der officieren, die alleen tot het lager lidmaatschap behooren, geen uitdrukkelijke krijgsbevelen, maar men herinnere zich, dat de metselaar reeds met de eerste schrede in de orde, in den graad der zwarte broeders, den eed doet van medewerken tot het heil der orde en daarbij leven, ja eer op het spel te zetten. En de hoogere standen van militaire en burgerlijke beambten vinden ook in de orde hun plaats spoedig in hoogere graden, zien zich derhalve ook al spoedig in het alternatief verplaatst om te beslissen tusschen het onderhouden van den eed aan de orde en den eed aan den dienst. Maar het is volstrekt niet noodzakelyk dat men

in hen die bevel voeren zelfs altijd een der ingewijde broeders zoekt: want alle ordeklassen van boven af bevatten, zooals ik ook reeds in het eerste Heft aantoonde, oningewijde en meer en minder ingewijde broeders. Misschien stond nu een commandant hooger in de orde of behoorde niet tot de ingewijden; terwijl zijn adjudant of zijn naaste officier onder hem in de orde boven hem stond, misschien wel zijn overste was. Natuurlijk moet het dan bij zulke verkeerde verhoudingen den laatste gemakkelijk worden, om den eerste ook hier als werktuig te behouden, zooals hij zelf reeds zoodanig in de orde was, en ten minste kon de generaal geen plannen beramen zonder die in vertrouwen aan den medebroeder mede te deelen; in ieder geval eindelijk vonden de mededeelingen en beraadslagingen der ordebroeders bij den generaal als ordebroeder steeds open ooren en een geloovig, vertrouwend hart. De geschiedenis van het verraad van Mainz onder medewerking van een Pruisisch Minister is het beeld van het geheel.

Dat echter al die verraderijen niet straffeloos geschieden, dat bewijst slechts te sterker het bestaan van de machtigste, invloedrijkste vertakkingen van hetzelfde verraad; ja, de geslachts-registers der orde uit dien tijd bevatten alle namen der voorname officieren, die toenmaals Pruisen's legers aanvoerden."

Wat Eckert hier beweert en in bijzonderheden nawijst, wordt in het algemeen ten minste bevestigd door getuigenissen van mannen die medeleden der orde waren.

Van den graaf von Haugwitz hoorden wij: Cromwel, zooals later Bonaparte kenden het omwentelings-systeem. Hij, zooals zijn opvolgers maakten er gebruik van, voor zich zelve." De vervaardiger van het Hephata schrijft bldz. 61. »Cromwel en Napoleon maakten gebruik van de orde voor zich zelve en ik prijs hen daarom, ten minste eenigen hebben daarbij gewonnen."

Lindner drukt zich in zijn Mac-Benae 619 nog duidelijker uit: uit de Loge-lijsten van het Groot-Orient van Frankrijk van het jaar 1812 ziet men dat toenmaals daarvan niet minder dan 1089 Logen en Kapittels afhingen. Hiertoe behoorden ook de Fransche Logen voor militairen waarvan 1089 reeds 69 regimenten hadden. Deze Logen voor militairen stonden als Logen der orde in alle landen natuurlijk ook open voor

de zich daar bevindende orde-logen, waarbij Napoleon zeer groot belang had: de broeders waren dikwijls zeer lastig en kochten zeer veel broeders om, dikwijls tot nadeel van het vaderland."

Van Napoleon III, die in de politiek dezelfde doeleinden als zijn oom beoogde en daarom den strijd tegen de oude dynastie weder opnam, willen wij slechts zeggen, dat hij van zijn jeugd af lid der orde was en deze groote verwachtingen van hen scheen te hebben. In het jaar 1852 den 26 Februarij gaf namelijk Prins Murat, de nieuw gekozen grootmeester te Parijs een schrijven uit, waarin naar de Leipziger Freimaurerzeitung Jahrgang 1853 St. 9 gezegd wordt: »Het oogenblik is gekomen, waarin de vrijmetselarij moet toonen, wat zij is, wat zij wil, wat zij kan."

De aangevoerde feiten benevens de getuigenis in het bijzonder over Frederik Wilhelm III van Pruisen en Napoleon I doen ieder erkennen, dat men uit de toelating, de bescherming en het lidmaatschap der vorsten geenszins, zooals de vrijmetselaars ons zouden willen bewijzen, in de noodzakelijkheid verkeert ten gunste der loyaliteit der orde en haar nut voor de menschheid te besluiten. Zelfs de keus der voorbeelden, die bij de bewijvoering aangehaald worden is niet bijzonder gelukkig. De edelste harten, dit staat in een manifest aan de bewoners van Weenen te lezen, keerden zich tot de Metselaars. Frederik II van Pruisen en keizer Joseph II, onze groote, onze eenige Joseph waren vrijmetselaar." — Maar noch hun groote, hun eenige Joseph, noch Frederik II van Pruisen bleven vrienden van de vrijmetselaars. De laatste verliet de orde wegens het staatsverraad van een generaal, die ook tot de orde behoorde. Wat Frederik II van Pruisen in het algemeen van de vrijmetselarij dacht zegt hij duidelijk genoeg in zijn Todten-gesprächen: »Wiskunstenaars (ordebroeders) zullen de wereld regeren:" de vorsten zullen zij in dolhuizen brengen of hun provinciën te regeren geven, die bestraft moeten worden (Z. Eckert: die Frage der Staatlichen Anerkennung des Freimaurer-Ordens 6.105.) Dat de vrijmetselaars het niet versmaad hebben op staatkundig gebied »aan de menschheid" hun zegen te schenken, zal uit het bovenstaande wel duidelijk zijn. Wij voeren nog meerdere bewijzen aan. — De schrijver van het Hephata eindigt wel is waar het eerste deel van zijn boek, omdat hij in de Loge niets van de doeleinden der orde vernomen had, met de woorden:

DOEL

dat verder niets dan eten en drinken is, waarom de tafellogen die plaatsen zijn, waarin het ware, echte vrijmetselarendom zijn plicht vervult. De tafellogen zijn daarom het doel der metselarij. . . .

Nimmer, nimmer zult gij het vergeten,
Arbeid, arbeid is het eten,
Dat is metselarij,"

Maar bladz. 60 l. c. heeft die schrijver niettemin gezegd:

»Weinig hoogere en hooge beambten zijn geen vrijmetselaars, een doorslaand bewijs dat derhalve de politieke richting ook ingevlochten kan worden en eerst in de hooge graden zou zulks geschieden." Verder herinnert hij aan Cromwell en Napoleon. Wat de schrijver van het Hephata alleen als mogelijk aanneemt bevestigt het Tijdschrift voor Vrijmetselarij 1832, Heft I als werkelijkheid. Daar staat op bldz. 123: Na de Julij-revolutie trachtte Lafayette, die de Logen vlijtig bezocht, aan de regering van Lodewijk Philippe een steun in de vrijmetselaars te geven, die hij des te gewichtiger kon beschouwen, wijl de vrijmetselaars-logen onder de Restauratie eindelijk grooten invloed op de verkiezingen uitoefenden en de nederlagen der regering beslisten; wat gemakkelijk te begrijpen is, wanneer men bedenkt, dat er bijna 100,000 vrijmetselaars in Frankrijk zijn, derhalve een grooter getal dan het toenmalig getal kiezers bedroeg."

B. 4. In de Latomia bldz. 134 verd. staat de volgende correspondentie: »Lyon. Den 30 April 5843 (1843) wordt hier het ordefeest der vereenigde Logen enz. gevierd. De bezoekers waren in groot getal toegestroomd en de President Broeder Vivier opende de Loge. Aan het slot van zijn redevoering die te dier plaatse werd medegedeeld zegt hij: »Ik vergun nu aan den vervaardiger van die redevoering, welke door den Hoofdraad de beste verklaard is, aan den broeder Treillard het woord."

Deze sprak nu het volgende:

»De grondzuilen der nieuwe Constituties verhieven zich op de puinhoopen der Bastille. De dag van den 14 Julij was schrikwekkend in gevolgen: de mannen, die tot nu toe weinigen in getal en zonder gedruisch hun gedachten over den staat uitgesproken hadden, begrepen dat hun invloed gestegen was; zij namen de rollen, die hua in dit drama toegedeeld waren en gingen

moedig aan het werk. Het Vaderland had aan zijn hoofd een prulwerk van stoute oproermakers." . . . . .

»Eene vereeniging, die op beginselen gesticht was, die werkelijk van diegene verschillend waren, waarnaar de uiterlijke wereld geregeerd werd, moest een diepen en blijvenden indruk op de menschen maken. Den mensch verheffen uit den staat van vernedering, waarin hem wetten en zeden hadden laten neerzinken, was een heilige taak. Daarom verlangden alle edelen van harte de opname in den bond, en van het oogenblik af, dat zij het licht aanschouwd hadden, werden zij zelve nieuwe Apostelen. Diegenen, welke hoogere kennissen bezaten, bedienden zich van de Tribune en het altaar om nieuwe ideeën te verspreiden. Diegenen, wier opleiding te wenschen overliet, luisterden vol geestdrift naar de stem der beschaving en keerden dan in hun familie tot hun vereenigingen terug, om daar het zaad dat men hun toevertrouwd had, tot rijpheid te brengen! Begrijpt gij nu den invloed der vrijmetselarij op eene maatschappij, die in staat van ontbinding verkeert? — Van daar kwam het, dat de Metselaars in de metselaars-wereld zeggen, doen en leeren konden, wat de burgers der profane wereld zeggen, doen, noch leeren mochten.

Latomia Jahrg. 1848 B. 9. f. 284 verhaalt dat Lamartine, een voornaam vrijmetselaar en president der republiek den 10 Maart op het stadhuis te Parijs verklaard heeft: »Ik ben er van overtuigd dat uit den boezem der vrijmetselarij de groote ideeën ontsproten zijn, die aan de volksbewegingen in de jaren 1788, 1830 en 1848 te gronde gelegen hebben.»

Hoogst merkwaardig eindelijk is volgend feit, dat ons het Parijsche Dagblad l'Univers N°. 449 mededeelt:

Parijs, 8 Maart 1848. Eene deputatie der leden van het Groot-Oosten der Vrijmetselaars van Frankrijk, bekleed met hun insignien, verscheen om in de handen der voorloopige regering een bewijs van gehechtheid aan de republiek neder te leggen. Deze deputatie werd van de heeren Cremieux en Garnieux-Pages en den heer generaal-secretaris Pagnerre ontvangen, die op dezelfde wijze met de insignien bekleed waren, welke hun deelname aan de vrijmetselarij beteekenden. Heer Bertrand, naar ouderdom president van het handels-tribunaal, vertegenwoordiger van den grooten meester der vrijmetselaars opende de redevoering met de volgende woorden: Aan de glorie van den grooten Bouw-

meester van het heelal! — Het Oosten van Frankrijk aan de voorloopige regering. De Fransche metselarij, ofschoon doohaar wetten geplaatst buiten de politieke krisissen heeft de alr gemeene gezindheid harer gevoelens voor de nu ontstane sociëele beweging niet kunnen terughouden. De vrijmetselaars hebben ten allen tijde op hun banier de woorden gevoerd: vrijheid, gelijkheid en broederschap; — en terwijl zij op Frankrijk's vanen die terug vinden, begroeten zij de zegepraal hunner beginselen en juichen van blijdschap nu zij zeggen kunnen dat door u het vaderland de vrijmetselaars-wijding ontvangen heeft. Wij bewonderen den moed, waarmede gij de grootste en moeilijkste taak ondernomen hebt op vaste grondslagen de vrijheid en het geluk der volkeren te bouwen; wij waardeeren de bereidwilligheid, waarmede gij zulks zoekt te bereiken, terwijl gij de orde handhaaft die daarvan de voorwaarde en waarborg is. Veertig duizend vrijmetselaars, verdeeld in 500 Logen, die onder elkander een van hart en geest zijn, beloven u hiermede hun hulp ter voleindiging van het roemvol begonnen werk.

De broeder Cremieux antwoordde:

De voorloopige regering neemt met ijver en blijdschap uw nuttige en volledige deelname aan. De groote bouwmeester van het heelal heeft aan de wereld een zoon gegeven om haar te verlichten, de vrijheid om haar te behouden; hij wil dat alle menschen vrij zijn; hij heeft ons de aarde gegeven om haar vruchtbaar te maken en alleen de vrijheid is het, die haar vruchtbaar maakt. Het is waar, de vrijmetselarij laat zich niet in met politiek; maar de hooge politiek, de politiek der menschheid heeft altijd toegang gevonden in de vrijmetselaars-logen. Daar heeft de metselarij ten allen tijde, onder alle omstandigheden, onder de verdrukking der gedachte zoowel als onder de dwinglandij der macht onophoudelijk de verheven woorden teruggevonden: vrijheid, gelijkheid en broederschap. — De republiek is in de vrijmetselarij en daarom heeft deze ten allen tijde gelukkig of ongelukkig aanhangers over de geheele wereld gevonden. Er is geen enkele Loge, die van zich zelve de roemrijke getuigenis niet kan afleggen, dat zij getrouw de vrijheid bemind en de broederschap bemind heeft. — Ja, over de geheele oppervlakte der aarde welke de zoon verlicht, reikt de vrijmetselaar aan den vrijmetselaar een broederhand: dat is het bekende teeken van alle volken. — Welnu, de re-

publiek zal dus doen wat de vrijmetselarij doet, zij zal worden dat schitterend pand der vereeniging van alle volkeren over de geheele aarde; en de groote bouwmeester van het heelal zal van de hoogte des hemels zich verblijden over deze edele gedachte der republiek, die terwijl zij zich over alle deelen der aarde verspreidt, tot een en dezelfde gezindheid alle deelen der aarde vereenigt.

De deputatie verwijdert zich onder het herhaalde geroep: leve de republiek, leve de voorloopige regering.

Oorsprong en eindoel der Fransche republiek van het jaar 1848 is uit die woorden der broeders duidelijk. Zij is geboren uit de vrijmetselarij, gelijk de ordebroeder Lamartine zegt: hij heeft de overtuiging dat uit den boezem der vrijmetselarij de groote ideën zijn voortgekomen die aan de volksbewegingen in de jaren 1788, 1830 en 1848 ten gronde gelegen hebben. Het doel der Fransche republiek heeft ons de ordebroeder Cremieux genoemd: »de republiek zal dat doen, wat de vrijmetselarij doet, zij zal worden het schitterend pand der vereeniging van alle volkeren over ons geheele werelddeel." Zoo zullen ons de vrijmetselaars het zeldzaam verschijnsel in 1848 verklaren kunnen, hoe bijna gelijktijdig in ongeveer geheel Europa revoluties uitbarstten. Hebben misschien de medeleden der orde de verdienste dat zij in onderscheiden staten de behoefte naar »vrijheid, gelijkheid en broederschap" tot bewustzijn gebracht hebben? De lijsten der medeleden van de loge uit dien tijd zullen ons daaromtrent nader kunnen inlichten. In Mei 1847 heeft een groot Vrijmetselaars-Congres te Straatsburg plaats gehad en waren tegenwoordig o. a. Lamartine, Cremieux, Cavaignac, Blanc, Vilain met Fikler, Hecker, Herwegh, Blum, Feuerbach, Jacobi en Welker. In Pruissen stond den 13 Dec. 1848 voor het openbare gerecht een duitsch-katholiek prediker Dowiat die naar eigen openbare bekentenis »de godsdienstige beweging slechts als dekmantel, als middel voor sociaal-politieke beroering beschouwd had." Dowiat verklaarde nu voor het gerecht: »het toenmaals uit winkeliers te zamengestelde ministerie zou zeer goed geweten hebben dat men in de vrijmetselaars-logen revolutionaire richtingen volgde, naar omverwerping der troonen en invoering der republiek streefde."

Niet zoo stoute hoop konden de Loge-broeders op de Fransche republiek van het jaar 1870 vestigen. Maar het schijnt ook deze

niet te ontbreken aan sympathie van den kant der vrijmetselaars. Het »Oosten" van Brussel heeft in een rondschrijven aan de Berlijnsche vrijmetselaars de wedervereeniging van Duitsche (!) provinciën met het Duitsche grondgebied tot onderwerp van een uitvoerig onderzoek gemaakt en dat rondschrijven ook aan Duitsche logen overgezonden. Het »Oosten" verklaarde de bedoelde vereeniging van den Elzas en Lotharingen met het oorspronkelijke moederland onrechtvaardig, geloofde dat aan de zelf-bestemming der volkeren te moeten overlaten en maande de vrijmetselaars aan in dien zin te werken. De *N. A. Ztg.* zag zich daarop genoodzaakt aan het hoofd van haar blad tegen een manifest der »vrede en vrijheids-clique" van de vrijmetselaars te strijden, die eventueel zich tegen een aanhechting verklaarde.

Over de Spaansche en Portugeesche Logen maakt de *Essener Volkszeitung* in No 151 en 154 (1871) belangrijke brieven uit Spanje bekend. De schrijver spreekt (24 Junij 1871) aldus:

Het ergste in het land is, dat ook een deel van de bedienaren van het heiligdom niet vrij gebleven is van den invloed der geheime genootschappen. »De helft der geestelijkheid van Portugal is vrijmetselaar" meende in 1862 te Madrid waar hij toen in de *Pensemiento Espannol*, een der Katholieke bladen, schreef, de begaafde G. F. die heden in het Heerenhuis onder de leeken als verdediger der kerk en uitstekend redenaar uitmunt. — Zelfs de Bisschop van V. schijnt aan velen om zijn nauwe betrekkingen met zekere »Broeders en zijn gelijktijdige deelname aan de openbare aangelegenheden en der Staatsregering zoodra hij daartoe door deze uitgenoodigd wordt, niet geheel onverdacht te zijn."

Men bemint van de zijde der geheime zamenzweervers-vereening geen zelfstandige, onafhankelijke, begaafde, vast besloten, vrome Vorsten. De Vorsten »door de gratie Gods" zijn in den grooten ban verklaard, worden gesmaad, bespot: hun naam in het slijk getreden. Dat is vooral waar van den Paus, wiens »non possumus" en onfeilbaarheid de ondoordringbare dam is, welke de woede en haat der hel en harer aanhangers te vergeefs zoeken te verbreken of te overstroomen. Bevreesd zijn de Dusterlingen voor de vastberadenheid en gestrengheid van een Gregorius VII, Innocentius III, Alexander III, Bonifacius VIII, Sixtus V; voor de geleerdheid van Benedictus XIV; voor de standvastigheid van Gregorius XVI; voor de heiligheid van Pius V,

Pius VI, VII en de hemelsche rust, en heilige lijdenskracht van Pius IX. Ja, zooals de hel zelve meermalen tegen wil en dank getuigenis der waarheid moet afleggen, zoo is een woord van Mazzini ten bewijze dat de pausen nooit in het geloof gewankeld hebben. Het getuigt voor de kracht van het geloof van Alexander VI, over wiens leven de geschiedschrijvers dikwijls verkeerd oordeelen.

In een zijner geheime stukken zegt de koene zamenzweerder: Een Alexander VI zou ons in het geheel niet passen.

Deze verklaring dat Alexander de man niet was op wien men — van de zijde der geheime genootschappen — invloed kon uitoefenen, door Mazzini afgelegd, is een sterke verdediging van den eerste en het beste bewijs dat de geloofssterkte van dezen Opperherder aan de Venta niet behaagde en dat deze Paus, zoo heftig soms bestreden, ook zijn zeer goede zijden had. — Mazzini meende dat een Clemens XIV daarvoor beter zou passen. Men verlangt, vreesachtige, gemakkelijk te ontstellen, toegevend, gewillige werktuigen tot kerkelijke en wereldlijke hoofden. Bij de eersten is de leugentaal niet naar wensch geslaagd; bij de anderen slechts al te zeer.

De beheerschers of veel beter »de eerste dienaren van het volk of van den staat» zijn gedeeltelijk slechts door vrijmetselaarsgenade; men kent niet meer de »Vaders van het vaderland» maar nog slechts de zonen der logen. Maar de vorst, die geen vrijmetselaar is, vreest hen, wordt door hen omringd zonder het te weten en te willen. wordt bij gelegenheid verdreven en verjaagd opdat een medelid van een vorstenhuis dat deelgenoot der broederschap is, zijn openstaanden troon bestijgen kan. In Portugal moest de geestrijke, krachtvolle, sijn beschaafde Don Pedro en nog voor hem de vrome, edele, liefderijke, heerlijke koningin Stephanie uit het huis Hohenzollern, gezegend vroeger door de behoeftigen van Dusseldorf, zooals later door die van Lissabon, op zoo jeugdigen leeftijd sterven. Geruchten gingen onder het volk rond van vergiftiging. Bij zulke gebeurtenissen maakt dikwijls een ongegrond vermoeden zich zeer gemakkelijk meester van de verbeeldingskracht der menigte, die voor droevige gebeurtenissen zoo toegankelijk is. Laten wij de waarheid of valsheid der bewering ter zijde, maar van den kant van Vrijmetselaars hebben wij zelve hooren verzekeren dat men Don Pedro uit den weg heeft geruimd, daar hij niet »paste» en

nicht gevaarlijk had kunnen worden. Wie had gedacht aan zulk vroegtijdig uiteinde van beide echtgenooten, toen de prinsbisschop Hendrik van Breslau te Berlijn de koningsbruid in den bloei der jeugd en schoonheid aan de gevolmachtigden toevertrouwde en die heerlijke toespraak hield. Dat voortreffelijk vorstenpaar was voor zekere duistere plannen en aanslagen ongenaakbaar. Het was *»beter passend, meer overeenkomstig den tijd* dat de weinig beteekenende broeder van Don Pedro den troon besteeg, een gewillig, zwak werktuig der vrijmetselaars en schoonzoon van den gekroonden cipier van den plaatsbekleeder van Christus.

Nog vele stormen en onweders hebben Portugal en Spanje te verduren. Men zaaide wind, stormvlagen kunnen dan niet uitblijven. De vereeniging van beide landen volvoerde eenmaal de reuzengeest van Philips II door den ijzeren wil, de veldheerstalenten en het overwinnaarsgeluk van Alva. Misschien ware het tot een scheiding niet meer gekomen als de geweldige, kloeke beheerscher Lissabon tot hoofdstad des rijks en tot koningszetel verheven had. Heden is dit volk aan den dwerg overgeleverd. Klein-geestige, in het duister sluipende en woelende menschen, die van de grootheid van Philips II slechts zooveel begrijpen dat zij het Escuriaal tot uitspanning geschikt vinden en daarin gewoonlijk tot verfrissching des zomers verblijven zooals men in Tirol zou zeggen, werken aan de vereeniging van het geheele schier-eiland. Zij maken zich den arbeid even licht als uitvoerbaar. Geschrift en woord is krachtiger voorbereiding tot veroveringen dan groote uitrustingen met naaldgeweren en getrokken geschut. Half in het openbaar en half in het geheim maakt men van elk middel gebruik.

In het bijzonder op spoorwegtochten, bezoek der broeders van Lissabon naar Madrid en waarschijnlijk spoediger tegenbezoek der Spanjaards in Portugal. Algemeene tevredenheid, warme handdrukken naar de bijzondere graden en regels, de gebruikelijke hoogdravende, vervelende en domme toespraken, rijk voorziene tafels, ontvangst aan alle haltplaatsen, en in alle wachtzalen door beambten, afgevaardigden, en toonkunstenaars-geselschappen met trommen, pauken en trompetten — dat alles verstaat zich van zelf. Komt men door woorden en muziek, als het zoo lustig voortgaat eindelijk door behulp van vereenigingen, nieuwe verbroederingen, geschriften enz. eindelijk overeen in de Union Iberica, dan geldt het alleen nog de vraag in welke ge-

daante zij zich te vertoonen heeft aan de over niets verwonderde wereld. Zullen daarover de zoogenaamde »geregelde logen» beslissen wier grootmeester Prim geweest is en heden Zorilla zijn zal? Dan komt er een constitutioneel koning te voorschijn.

Het groote Orient der »geregelde loges» bevindt zich te Madrid, is door dat van Engeland erkend en staat met de vrijmetselarij van het laatste land als ook met die van Duitschland en Italië in betrekking. Deze tak der metselarij heeft Amedeus op den Spaanschen troon geplaatst. De vriend van Prim, de Italiaansche broeder Cialdini, die zijn bruikbaarheid voor vrijmetselaarsdoel-einden bij Castelfidardo en elders bewezen heeft, schonk hierbij de voornaamste hulp. Heeft nu de vereeniging »regelmatig» plaats, welke van beide broeders — zwagers — zal dan voor den ander wijken? Don Louis van Portugal voor Don Amedeus van Savoyen of Don Amedeus voor Don Luis, gemaal zijner zuster? Of zullen beiden met afwisseling zich verblijden met het heerschen en beheerscht worden? In het oude Rome bestond er ook zulk een tijd waarin tegenover den vijand beide consuls het opperbevel des legers onder elkander deelden, den eenen dag de een, den anderen dag de ander. Toenmaals was Napoleon I nog niet geboren, die hun had kunnen zeggen dat een middelmatige, zelfs slechte opperveldheer nog niet zóó erg is als twee goede. — Buiten die regelmatige Logen tot welke in der tijd de liberale Unie en O'Donell misschien behoord hebben, bestaan er in Spanje nog ongeregelde Logen. Dezer groot Orient is in Lissabon; in Madrid bevindt zich een andere voor Spanje, waarvan Rivero het hoofd is. Deze willen de *Union Iberica* als vrijstaat en zullen alzoo aan Don Amedeus als aan Don Louis hun paspoort en afscheidsbrief geven. Prim trachtte te vergeefs deze onregelmatigen te winnen toen het om de keus van Amedeus te doen was. De bemoeiingen van Prim werden ondersteund door Victor Emmanuel die den terugslag van een Iberischen vrijstaat op Italië, en door Lodewijk van Portugal, die voor zijn kroon vreesde.

Of zullen de uiterlijke logen, regelmatige zoowel als onregelmatige over het geheel aan de innerlijke ten offer vallen, de ook in Spanje tallooze carbonari-venta's en de zich dagelijks uitbreidende internationale? Aan de voorlaatste schrijft het volksgeloof de vermoording van Prim toe. Toen het draadbericht daarvan aankwam en zijn dood of redding in het onzekere liet, zeide ons een metselaar die een hoogen graad bekleedde: het

spijt mij van Prim, ik heb hem dikwijls laten aanraden zich in de armen van hen te werpen die den vrijstaat willen. Hij had diktator kunnen zijn. Nu is het voorbij. Zijn dood is door de loge (van welke loge zeide hij niet) besloten en zou hij het dezen keer, wat nauwelijks mogelijk is, ontkomen zijn, dan zal hem spoedig een schot, al zij het dan ook van de Tribune of in de openbare kamerzitting treffen. Wee echter den rechter of politieagent die de daders zou willen ontdekken. Die zal men ook uit den weg ruimen en de laatsten niet op het spoor komen." Dat alles zij zooals men het wil, de vrijmetselaars drongen met hun schootsvellen en ordeteekenen in de katholieke kerk te Atocha en ontheiligden die, toen zij daar voor en om Prims doodkist hun bespottelijke belagchelijkheden tot ergernis der geloovigen uitoefenden. De laatsten begrepen niet hoe de patriarch van Indië tot wiens gebied dat godshuis behoort en de pastoor dezen vastenavonds-optocht van menschen, die in de kerkelijke ban waren liet binnenkomen. Genoeg echter hiervan. Een feit is tot heden de dood van den ongelukkige, door het wanbedrijf van onbekende moordenaars, naar alle uiterlijke aanwijzingen stelselmatig voorbereid, voltrokken in afwezigheid van alle veiligheids-beambten van dat gedeelte der stad, die met opzet verwijderd schenen en wier afwezigheid niet opgehelderd is, wijt duidelijk de beamtten belast met het onderzoek bevreesd waren voor geheime machten, die daarbij in het spel schenen te zijn. — Voor Prim werd een gedenktafel in de zittingszaal der kamer bestemd met de opname van zijn naam bij die van andere dierbare groote staatslieden; zijn weduwe werd hertogin; zijn jonge zoon hertog en wat nog wonderbaarder is, hoofdman in het leger; de uitvaarten waren overal prachtig en daarmede was het onder de menschen afgeloopen. God moge echter voor de arme ziel een genadige rechter zijn. Het slechtst zouden in Madrid de toonkunstenaars, die bij de feestelijkheden, welke de regering voor den vermoorde verordend had, besteld waren, er afgekomen zijn; kort geleden beweerde een courant dat zij niet betaald waren. Iedere overigheid, tot welke zij zich wendden verklaarde zich niet gemachtigd tot kostenbetaling, enz. Ook echt Spaansch.

Komen de Venta's en de Internationale tot heerschappij, dan wordt de »union iberica'' als lidmaat toegevoegd aan de algemeene broederstaat. *Gelijkheid* zal heerschen onder de sluip-

moordenaars, en de asch van afgebrande steden en dorpen, *vrijheid*, zal heerschen, voor den een tot uitoefening van alle gruwelen en geweld, voor den andere tot dulden, weenen, sterven, maar in het verborgen, als men zich nog verbergen kan: alleen geen luide klachten. *Broederschap* zal heerschen; het vermoeden »onder broeders» kwam reeds door Kaïn, dien deze lieden liefhebben, gelijk Renan Judas, in deze armzalige wereld, en broederlijk is het toch dat de vraatzieke wolf het lam, dat het water troebel maakte verworgde en verslond. Broederlijk is de deeling van alle goederen der wereld, het opheffen van den huisselijken kring en haard als oud vooroordeel en eenvoudige overeenkomst; broederlijk is de gemeenschap van vrouwen en mannen. Broederschap, gelijkheid heerscht van Arnold van Brescia tot Weishaupt en Mazzini: broederschap, vrijheid en gelijkheid van den boerenkrijg en de gruwelen der wederdoopers te Munster tot de conventie van 1793 en de commune van 1871; broederschap, vrijheid en gelijkheid van Mexico en Cuba tot Spanje, van Ringo tot Juarez, van Espartero tot Prim, van Prim tot Serrano en Sagasta.

Doodgeschoten vrouwen, kinderen, vermoorde monniken, verdreven bisschoppen, geestelijken, nonnen, geplunderde kerken en kloosters zijn het merkteeken en hoog boven alles, vele eeuwen lang in »broeder metselarijen» opeengehoopte lijken en puinhoopen vlamt huiveringwekkend het laatste vreugdevuur der hel in den reuzenbrand van Parijs. Maar dat vuur is het laatste niet. Het is een nieuw begin, een bliksemstraal, een eerste, die een algemeen onweder voorafgaat, een waarschuwing der over het menschengewoel troonende goddelijke gerechtigheid, die haar arm over Babel houdt uitgestrekt.

Het bloed van den aartsbisschop, die stervend de hand verheft om zijn moordenaars te zegenen en de met hem gevallen priesters en leeken heeft Gods toorn verbroken. Het duurt nog slechts korten tijd. Die zegen heeft den vloek gebannen, den duivel uitgedreven. Maar het is de vraag of de bekeering volgt, of de zondige menschheid de wek- en waarschuwende stem van den gerechten God verstaat.

Vult et non vult piger. Dat geldt van den flauwe en trage, en dat is het grootere getal in het leger der katholieken, niet alleen in Spanje, maar overal elders. Talloos is der dwazen getal. Dat geldt van de blinden die nog, als voor twin-

tig jaar aan de verleiders geloof hechten en meenen dat het meere deel der geheime duisterlingen geheel onschuldige lieden en tamme medeburgers zijn en het verlies van de tijdelijke macht des Pausen benevens een zak van onnutte, geschreven »borgsprekingen en waarborgen" van Florence geheel en al tot heil der Kerk strekken. En dichtaangesloten en goed gerangschikt rukt het talloos heer der vijanden op tot storm en slag tegen Gods heiligdom. Maar tegenover zulk een afgesloten phalanx zijn de katholieken veeltijds verdeeld en haarkloven over middelen, doeleinden en zelfs dikwijls over nevenzaken, die bij menigen tot hoofdzaken opzwellen. Zoo gaat het, helaas, in het katholieke Spanje, -- over het geheel ook niet zóó in het lieve duitsche vaderland?

De vrijmetselaars zijn bij ons zóó talrijk dat zij alle anderen in het maatschappelijk leven overheerschen, naar de oppervlakte te oordeelen, zonder politieke woelingen, zonder voorliefde voor godsdienstige belijdenissen, zonder dweepzieken ijver voor vaste grondslagen, dikwijls zóó conservatief als Pommersche ridders, zóó kerksch als Begijnen uit de Middeleeuwen, zóó gevormd en geestvol als jeugdige lions in de Clubs te Parijs. Overal en nergens nestelen zij zich als houtwormen in de naden van het staatsgebouw, dan als bladluizen rondom iederen rozenkelk in de salons, dan weer als motten in de vilten pantoffels der staatsraden. Men kan van hen evenmin vrij komen als van de ons omringende luchtmasse en waar men hen het minste noodig heeft bieden zij op de hoffelijkste wijze hun broederlijke diensten aan. Naar boven en naar beneden, om geestelijken en leeken, geleerden en onwetenden hechten zij hun slingerplanten en spelen liever met de kransen der lente als met de banden van het geweld. Hun taal is even vloeiend als hun oogen brandend, en van de kracht der overtuiging en bevrediging maken zij met even kloek beraad als geduld gebruik. Wat keizer Max de eerste van de Franschen zegt, geldt ook van hen: zij zingen hooger dan de noten luiden, zij lezen anders dan geschreven staat, zij spreken anders, dan hun hart zegt. Over de eigenlijke kern van hun geheime vereeniging, over de beteekenis van de gebruiken der orde, over haar diepste hoofdrichting schijnen slechts enkelen veel te weten. Zij zijn zeer geneigd om vergaderingen van broeders in de nabijheid en ook ver verwijderde te bezoeken, daarin redevoeringen uit te spreken,

toasten uit te brengen en leerlingen der ingewijden aan te bevelen. Hun taal is bij zulke gelegenheden rijk aan duitsch katholieke phrasen; humaniteit, gewetensvrijheid, broederliefde enz. zij peuren om den bijval der wereld. Geen levensstaat kan zich aan hen geheel en al onttrekken. De eerste bisschoppen der kerkelijke provincie van den Rijn, de domheeren, de aanzienlijke pastoors waren vrijmetselaars en dankten aan die hoedanigheid niet alleen hun aanstelling, maar ook de gunst der machtigen. De broeder-bisschop en de broeder premier gaven elkander een rendez-vous in de herbergen der bergen van Nassau tot stichting en bevrijding der Frankforter kerk-pragmatiek. De protestantsche geestelijken steken bovendien allen in de kap van de Orde. Die een ambt begeert, eenig maatschappelijk voordeel verlangt, wie burgerrecht wil hebben, die een rijke bruid wenscht, kan dat alles verkrijgen als hij metselaar is, en de broeders verzoekt en dapper de truffel hanteert. Niet-metselaars varen in den regel, zonder eenig gevolg af, of zitten als tuinslakken op de laagste plaatsen vast, zonder uitzicht op den Nektar en Ambrozia van de groene tafel. Handwerkslieden vinden in den regel gemakkelijker inlichting, kooplieden gereeder kapitalen en gezelschapsrechten, meisjes gemakkelijker verzorging in gestichten en vrijplaatsen der stichters als haar vader tot den broederbond behoort. Dat alles gebeurt zonder gedruisch met een handdruk, met een blik van het oog; niemand heeft iets gezien of gehoord, plotseling is de uitgestudeerde knaap op de voordracht of in de stemming de gelukkige, ver voor al zijn medestudenten. De talenten, geschiktheid, de gewoonheid aan die zaken, de eerlijkheid en rechtshapenheid; alle deugden en verdiensten breken op eenmaal los als voorjaarsknoppen in broeibakken, omdat broederbanden die goed verwarmd hebben. Een broeder schrijver moet zijn jeugdig dochttertje uithuwelijken en daartoe heeft hij geld noodig. Hij schrijft een boek dat niemand leest, waarvoor geen uitgever te vinden is, van een edelen jongeling zoo en zoo, van de vrouw Magdalis en haar hartelijk geliefde zuster Amata. Ieder broeder-vrijmetselaar teekent in voor een, twee, drie, tien, twintig exemplaren, ijverige colporteurs der Orde verspreiden het in alle logen van het binnen- en buitenland, die misdruk vindt groote opname en de voor de uithuwelijking gevorderde 1200 gulden zijn daar, boven de kosten voor papier en drukloon.

Maar een enkel voorbeeld uit de velen, waarvan wij dagelijks

getuigen zijn en als openlijke geheimen van de werkzaamheid der broeders bewonderen. Zij hebben een eigen orde-kast met aanzienlijke geldmiddelen uit geregeld vloeiende bronnen voor invloedrijke werkzaamheid in bijzondere kringen der vrijmetselaars. Daaruit verkrijgen arme weduwen jaargelden, weeskinderen bijdragen voor hun opvoeding, reizigers het vereischte geld en iedere noodwendigheid krachtige ondersteuning. En als de algemeene kast niet toereikend is brengt de naastenliefde der vrijmetselaars met gelijkgezinde offervaardigheid bewonderenswaardige en snelle hulp. Uit het gezegde volgt van zelfs dat de vrijmetselaars in Duitschland een zeer invloedrijke houding tegenover de katholieke kerk innemen, die daaromtrent niet onverschillig blijven mag. In het algemeen staat de vrijmetselarij vast op de verzachting van al wat met betrekking tot politiek en godsdienst scherp afgesloten is en is het haar zegel dat alle regeringsvormen goed en alle godsdienstbelijdenissen gelijkelijk ter zaligheid voeren. Van daar haten zij alle in het leven sterk ingrijpende leerbegrippen, allen ijver in het uitoefenen van godsdienstplichten, alle aarzeling tegen onvoorwaardelijke verdraagzaamheid voor menschen zoowel als voor grondbeginselen. De katholieke bepaaldheid in geloofszaken bestrijdt zij natuurlijk onder zulke omstandigheden als de blaffende hond den nachtelijken liefhebber. Zij gaan voor haar met kloeke gezwindheid uit den weg en vleijen haar zoo buigzaam als mogelijk is. Voor de katholieke hiërarchie betuigen zij in het geval van noodzakelijkheid zelfs hun eerbied om haar in zalige rust in te wiegen, maar in het geheim gaan zij steeds met evenveel berekening als vasthoudendheid ten strijde tegen de bisschoppelijke en pauselijke macht en spannen hun beste kunsten in om die aan de wereldlijke macht te onderwerpen. Zelfs de ijverig katholieke metselaars hebben hun oog in den slaap open, opdat de bisschop zich toch niet aanmatige al te scherp in de huishoudingen der leeken in te zien of opdat de Paus geen brieven uitvaardige over strengere kerkelijke tucht. Voor de staatsalmacht en geestelijke aangelegenheden stellen zij de werkzaamheid der orde in de plaats en de zaken kunnen slechts goed en verstandig gaan als zij het heft in handen hebben. De kerkelijke strijd onzer dagen voert hen alzoo in een eigenaardigen toestand. Zij staan daarin aan de zijde der staatsregering als zij tegen de Bisschoppen arbeidt en aan de zijden van hun orde als deze toegeeft. Het bestuur der

vrijmetselaars alleen heeft als rechtmatige macht op aarde steeds het goede voor. Uit deze verhouding tot de katholieke kerk komt de uiterste richting der vrijmetselarij voort ten behoeve van een protestantsch Duitschland als politiek geheel, waar het Protestantismus als belijdenis volstrekt niet in aanmerking komt en de katholieke kerk buigzaamheid genoeg hebben moet voor den rok van een beambte. Wij waren gedeeltelijk zelve er oorgettui- gen van, toen de jubelkreten en toasten over de inwijding van den vermoedelijken troonopvolger aan de Spree in de metselaars- orde deze groote roeping van de richting der vrijmetselaars in het volle licht plaatsten, zonder schuldig gevoel van zwakheid misschien, maar met haast en ijver. En wanneer de bijlegging van den kerkelijken strijd in meerdere deutsche kleine staten naar de gerechte verwachtingen van oprechte katholieken tot nu nog niet gevolgd is, dan is de grond daarvan voor het grootere deel in deze streving der vrijmetselaars te zoeken, die gaarne zien dat de brandende kerkelijke strijdvragen op kosten van anderen zich zelve moede jagen en vrijere speelruimte voor het eigen rijksideaal openlaten. Wel kon de vrijmetselaars-orde ten ant- woord geven dat zij even goed als middel dient als de godsdienst, als het Duitsch-zijn, als de constitutioneele Monarchie. Maar dat kunnen de metselaars verdragen. Zij leggen zich vol eerbied op den grond en laten zich plat treden, als het maar onder metselaars gebeurt, waar alles gemeengoed is tot het ongedierte hunner pelzen toe. Deze invloed der Vrijmetselaars-Orde op onze katholieke ontwikkeling in Duitschland is voor ons van zooveel te meer belang, daar zij zich in den stand der beambten een stand heir geschapen heeft, welks macht zelfs verder gaat dan het vorstelijk goeddunken en den strijd tegen katholieke beginselen en dezer voortgang niet zoo snel opgeven zal. Voor het minst willen zij de vredestichters zijn om het werk met hun adem te bezielen."

Op *godsdienstig* gebied beweert de Orde tot doel te hebben, de rampen weg te nemen, welke de veelheid der godsdiensten onder de menschen veroorzaakt heeft. Verstaan de Vrijmetselaars dat in dien zin dat zij er naar streven gezonde verdraagzaam- heid en gelijkheid naar billijkheid en recht te beoefenen, dan willen wij hun streven met vreugde begroeten. Doch de orde verstaat dat anders: zij geeft als haar streven op dat zij het doel wil verwezentlijken, dat Christus had toen hij sprak: gaat

in de geheele wereld en predikt het Evangelie aan alle volkeren"; zij wil echter de godsdienst van Christus »niet als speelgoed voor papenheerschappij" zij streeft er naar »die godsdienst tot een groote verheven waarheid te maken." Zij wil niet »even als de Liguoristen in Oostenrijk de domheid van het volk, maar de verlichting van het volk. — Het valt niet moeielijk in die phrasen den waren zin te ontdekken, daar vrijmetselaars zelven zich daarover duidelijk genoeg uitgedrukt hebben. Wij laten hun gezegden hier volgen, zooals Eckert in zijn geschriften »die frage der staatliche Anerkennung des Freimaurer-Ordens in Oesterreich." 646 die verzameld heeft.

In het Tijdschrift voor Vrijmetselaars *Latomia* Band 12. (6168 lezen wij dat de Redenaar tot zijn broeders zeide: »Het is even eenzijdig een katholiek als een lutheraan, kwaker enz. te zijn; die ontwikkeld is en de Metselaar in het bijzonder moet vrij zijn van al deze kleuren."

Bij de bevestiging van een luthersch predikant te Weenen werd naar het Weener Vrijmetselaars-Journal, Manuscript voor broeders Vrijmetselaars, Jahrgang II, heft. 3. 6184 gezongen.

»Het is hetzelfde of een gouden kruis

of een borstbeeld glanst met de namen van Israels stammen;

of een groene tulband met een spits,

of de myter den schedel hem dekt.

Hetzelfde of hij tot den Paus van Rome, den Paus van Hamburg of van Stamboul behoort!"

Onbeschaamd durven hooggeplaatste Joodsche ordebroeders ieder bestaan van christelijke ideën in den metselaars-bond met smaad verwerpen. Zoo schreef Broeder Gotthold Salomon Dephil, Rabbijn der nieuw-christelijke synagoge te Hamburg, medelid der Loge »tot den opgaanden morgen". in het Oosten te Frankfort aan den Main, Eerelid der Loge »in de zilveren eenhoorn" in het Oosten te Rieburg aan de broeders in zijn Stemmen uit het Oosten, manuscript voor broeders: »Waarom bevindt zich in het geheele ritueel der metselaars, ook niet een spoor van een christelijke kerk? — Waarom wordt de naam Christus niet een enkelen keer genoemd, noch in den eed, noch in het gebed, dat in de open Loge of in de Tafelloges gedaan wordt? Waarom tellen de metselaars niet naar de geboorte van Christus, maar even als de Joden naar de schepping der wereld? — Waarom is in de vrijmetselarij geen christelijk symbool? Waarom cirkel

winkelhaak, waterpas? — Waarom niet het kruis en de andere werktuigen der martelaars? — Waarom in plaats van wijsheid, schoonheid, sterkte, niet het christelijke Trio: geloof, liefde, hoop”?

In het vierde deel van haar *Latomia* beveelt de Orde aan de broeders het geschrift aan: *Kirchenlehre und Ketzerglaube.* Eine umschau über Religion und Christenthum, Gerechtigkeit und Gnade, diessaits und jenseits. Van Dr. Adolph Drechsler. Aan haar kritiek op dat geschrift laat de Orde de volgende inleiding voorafgaan: Het protestantismus is in zijn godsdienstige betrekking slechts half, wat de vrijmetselarij geheel is. Het beschouwt den inhoud der godsdienst als iets door God aan de menschheid onmiddellijk medegedeeld en staat slechts een gebruik van formulieren door de rede toe om het ongeestelijke stof een vorm te geven. In de metselarij daarentegen scheidt de rede niet alleen den vorm, maar ook den inhoud. Het protestantismus moet nu weder tot het katholicismus terugkeeren of willekeurig halverwege staan blijven, of voorwaarts gaand op het gebied der metselarij geraken, want de rede vergenoegt zich slechts eenigen tijd met het recht om zaken die boven de rede zijn een redelijken vorm te geven; zij beproeft op onderscheiden wijze het gegevene met het hare te vereenigen tot zij door haar pogingen tot vol klaar zelfbewustzijn gekomen de onmogelijkheid van zulke vereeniging erkent. Dan verlangt zij ook het andere deel van het haar toebehoorend recht; zij verwerpt het haar opgedrongen ruwe materiaal en kiest vrij of scheidt tot verwerking iets dat meer geschikt is.

Hieruit zijn de tegenwoordige beschrijvingen in de vormen van het protestantsch-godsdienstig leven, de allegorische uitlegging der christelijke geschiedenis, en de ideale opvatting der geloofstukken te verklaren. *De laatste pogingen om het kerkelijk christendom te verdedigen, veroorzaakten diens geheele verbanning uit het gebied der rede*, want de rede wordt door deze daad zich bewust van het mislukken ook van deze vrede-onderhandelingen. Zij erkende de onverdelgbare vijandschap tusschen hare eigen leer en die der kerk; zij kan de vereeniging niet meer hopen, zij kan deze niet meer beloven. Een klare, duidelijke uiteenzetting van hetgeen de menschheid in het kerkelijk christendom bezit en wat haar de

natuurgodsdienst aanbiedt, wordt een behoefte van het gevormde, met den voortgang der wetenschap vertrouwde deel van het volk. Deze behoefte heeft de schrijver begrepen en daaraan voldoening gegeven."

En zoo was het dan nu een natuurlijke zaak, dat de ordebroeders, stichters en voorstanders van de zoogenaamde Duitsch-katholieke gemeente te Berlijn, Jochmus-Muller en de geheimsecretaris Bastide, vroeger kandidaat als evangelisch predikant, het volgende aan de wereld verklaarden. De eerste schreef in het 3de deel der kirchenreform 6230 »dat de vrijmetselarij een gunstigen invloed op de ontwikkeling van het Duitsch-katholicisme had uitgeoefend; dat uit haar wakkere medeleden voor dat katholicisme gewonnen zijn en dat uit de overeenstemming der godsdienstige grondstellingen van beide zijden geen kwaad gemaakt wordt is ieder bekend. Maar wij vereenigen hiermede de vaste overtuiging dat aan deze gemeenschappelijke beginselen de toekomst behoort en dat hun ten spijt van ban en dwang, trots kunst en list, het meerendeel der ontwikkelde klasse in het openbaar moet bijstemmen, zooals zij deze reeds in stilte onderworpen is (6228). Een vrij, waarheidendom komt meer met ons overeen dan een bekrompen christendom!

Broeder Bastide vergeleek het lam Gods met den zondenbok van den winter en beweerde dat de natijld eerst iets geheel anders van Jesus gemaakt had als waarvoor hij zelf zich had uitgegeven.

En hetzelfde zegt de vrijmetselaars-broeder Giese, predikant der eerst duitisch-katholieke, later der vrije gemeente, in de algemeene Kirchen-Zeitung van Berlijn 1847: de ideeën der vrije gemeenten zijn een soort van vrijmetselaars-bond van het volk. Ook streven alle burger-vereenigingen, handwerkslieden-vereenigingen, polytechnische gezelschappen, zondagscholen, liedertafels enz. naar hetzelfde doel, arbeiden slechts aan bijzondere toepassingen en doorvoeringen van het groote vrijmetselaars-beginsel, zijn derhalve verbonden zusters.

Als op zulke wijze zelfs vrijmetselaars spreken, zullen wij de verwantschap die Eckert tusschen Duitsch-katholicismus en vrijmetselarij opmerkt kunnen aannemen. In het 6de hefte van zijn Magasin 6193 ff. zegt de protestantsche Eckert: Wat door te grooten spoed in de Gustaaf-Adolph-Vereeniging bedorven werd,

dat zou op andere wijze weer genomen worden. Een voortreffelijk doordacht plan kwam voor den dag, het zoogenaamd Duitsch-katholicismus werd te baat genomen.

Frankrijk had in het Saint-Simonismus in den schoot der katholieke kerk een lichaam opgenomen, dat voorgaf godsdienstig te zijn, maar dat daarvan een levendige tegenstelling was, waardoor het verteerd werd, een dubbele natuur even vijandelijk tegen den staat als tegen de kerk. Natuurlijk moest Duitschland een dergelijk lichaam verkrijgen en daar er hier twee kerken bestonden, die beide door den staat erkend waren, een katholieke en protestantsche, zoo moest de tegenstelling van beiden, om eerst toegelaten te worden ten minste christelijke namen en vormen toonen. Voor een harer jongste scheppingen ontleende de orde haar naam aan de katholieke kerk en nam vormen van het protestantismus aan, den geest gaf zij haar uit het heidendom mede.

De naam gaf aan de katholieken, in het bijzonder aan hen die in protestantsche landen verstrooid waren, de instandhouding hunner kerk en aan de protestanten een nieuwe katholieke scheiding op, een leugen die de volle sympathie van alle naam-protestanten aan het jeugdige kind verzekeren moest. Ik ben ooggetuige van dat enthousiasmus in de protestantsche steden van Saksen geweest en heb dat in vroegere werken reeds geschilderd.

Zien wij iets van de geboorte, de opvoeders en de vertooning van het kind.

Den roem, het vaderland van deze der kerk zóó vijandige schepping te zijn, kon Pruisen, de staat van den vrijmetselaarstak die alleen nog slechts den stoute leugen volhoudt, dat hij een christelijk-kerkelijke natuur heeft, zich niet aanmatigen. Een ontaarde zoon der kerk, een katholiek priester Johannes Ronge, belastte zich met den rol van den slechten apostel, een verloren zoon der kerk, een ontaard kind van het vaderland, een slecht schouwspeler, maar een trouwe, gehoorzame en verdienstelijke broeder van de hoogwaardige vrijmetselaars-orde, die hem, den christelijk-katholieken priester den 30 November 1846 te Hamburg in de Joden-loge naar de drie brandnetels, de heilige wijdingen der orde liet geven, nadat zij hem eenige jaren vroeger in de kringen van haar gezelschap van de geestelijke daad in het systeem harer lichtvrienden getrokken had. En rondom hem zag de wereld werkzaam met hem voor de

spoedige vorming en verspreiding der voorgewende nieuwe kerk een kring van arbeidzame mannen, die de namen Uhlich, Dowitz, Detroit, Rupp, Wiscilenus, Balzer, Brauner, Bastide, Müller-Jochmus, Robert Blum, Wigand enz. droegen. Zij allen muntten uit in de listen der loge en schitterden als vurige kometen van het zwarte Revolutie-systeem der Orde." Ook waren naar Eckert's opgaven Grosmann, de stichter van de Gustaaph-Adolph-vereening, Bunsen met de stichters der zoogenaamde Evangelische Alliance, Saint Simon en de hoofden der Mormonen allen vrijmetselaars. — Dat zijn derhalve de apostelen der Orde. — Een bloemlezing uit hun hierboven aangehaald vrijmetselaars-Evangelie biedt ons volgende kernspreuken aan: het is eenzijdig tot een bepaalde belijdenis te behooren. — De inhoud der christelijke godsdienst is in strijd met de rede. — Een vrij waarheidendom komt meer met ons overeen dan een bekrompen christendom. — Van christus heeft eerst de latere tijd geheel iets anders gemaakt als waarvoor hij zich zelve heeft uitgegeven. Hij is de man van Nazareth, zooals hem kort geleden Emil Rittershaus in de handels-vereening te Bochum noemde.

Met deze leerstukken komt ook de moraal der vrijmetselaars overeen. Een en ander tot voorbeeld.

Het Weener Journal für Freimaurer 2 Heft Bldz. 143 deelt de volgende plaats uit een Loge-rede mede: »Wat is recht en onrecht onder de menschen anders, als toevallig oordeel der menschen, dat overal anders is, waar menschen anders denken? — Wat zijn vorsten-rechten, die door de natie niet gebillijkt worden anders dan beleediging der menschheid, tegen welke zelfs de menschheid om wraak roept? — En dat alles zullen wij verzwijgen totdat domme opvoeding, slaafsche gewoonte, bijgeloovig vooroordeel of verstompt dulden het zelfs onmogelijk hebben dat te denken of tot de menigte te zeggen, welker hart slechts wacht, totdat de teugel verbroken is, die haar in ellende houdt, en waaraan zij ontsnapt zooveel zij vermag?

In hetzelfde Freimaurer-Journal III, 4, Bldz. 85 wordt gezegd: Verreweg het grootere en naar de innerlijke gehalte zeker niet het onwaardige deel mijner medebroeders gelooft, dat in de zinnebeelden der drie laagste graden niets als aanwijzingen van diepere natuurkennissen vervat zijn. Zij schijnen de zedeleer: »leer u zelve kennen" op het gebied der godsdienst aan te duiden. De natuurmensch met al de openbaringen zijner kracht

is vooral hun doelwit. Hun leer: »de mensch is de heer der *schepping*, zijn aanspraak op onvoorwaardelijke gelukzaligheid, in zooverre die met zijn wezen overeenkomt" is aan geen twijfel onderhevig, en de zoo veel mogelijk vermeerderde som zijner behoeften getrokken bij de met haar overeenkomende som zijner bevredigingen drukt dezen zijn aanspraak woordelijk uit. — De werkelijke afwijkingen zijn het gevolg der omstandigheden, — de door niets beperkte vereeniging met een lichaam, dat de betrekkelijke waarde aller overige deugden als een overeenkomst voorstelt is de noodzakelijke voorwaarde tot het bereiken dezer hooge gelukzaligheid. Zonder die onbeperkte vereeniging zijn de beletselen talloos, die ieder naar zijn bizonderen staat in den weg staan; slechts met deze is hij op den heuvel der mogelijke volmaking, waar hij zonder vermeerdering zijner krachten toch de voordeelen daarvan door de tot in het oneindige gemakkelijk gemaakte middelen van genot naar welgevallen inoogst." — Wij zijn er vast van overtuigd dat zeer veel vrijmetselaars de opgegeven stellingen niet zullen onderschrijven, veel minder tot richtsnoer hunner handelingen nemen; niettemin blijft de orde daarvoor verantwoordelijk. Men moet toch besluiten, dat die uitspraken met de grondstellingen der vrijmetselaars niet in strijd zijn, hoe zouden zij anders bij de censuur der orde in schriften der vrijmetselaars voorkomen? Overigens schijnen ook de werken van een Voltaire, Eugène Sue en anderen, wel geschikt om een handelwijze die rust op een der bovengenoemde beginselen, in de wereld te verspreiden: en Voltaire bekleedde een hoogen rang in de orde; Eugène Sue wist zich door zijn letterkundigen arbeid ten minste de gunst der belgische logen te verwerven. Deze lieten hem tot eereteken een gouden pen overhandigen.

Ieder zal nu begrijpen dat alle christelijke belijdenissen als zij in het algemeen nog eenig stellig geloof bewaren willen, het vrijmetselaarsdom moeten afwijzen. Zoo klaagde dan ook de protestantsche kerkgeschiedschrijver Guerike (handb. der kirchengesch. 4 Aufl. B. 2. bldz. 553. Halle 1840) dat de vereeniging onbegrijpelijken invloed op de verwoesting van het stellige christendom uitgeoefend heeft, zij heeft beproefd om met haar hamer zooveel mogelijk het stellige christendom in duizend brokken en stukken te slaan. Zou deze meening niet hebben voorgezeten toen het protestantsche Consistorie te Hannover 1745 bepaalde, dat aan een Predikant die vrijmetselaar geworden was, dit na-

drukkelijk aangetoond, deze ook aangemaand moest worden om zijne verbindtenis op te geven en zich van de gewone gebruiken daarbij te onthouden, dat voor het vervolg echter de intrede aan alle andere geestelijken bij nadrukkelijke straffen verboden moest worden, wjl het minste van allen geestelijken bevoegd zijn om lid van een vereeniging, wier wetten en regels zij te voren niet mogen inzien, te worden, en met een eed zich te verbinden, al mocht ook voorgewend worden dat haar voornaamste doel in een liefdebond bestond, dewjl de christenen in de heilige schrift een zoo krachtigen liefdebond bezitten, dat zij geen anderen noodig hebben.

Over de veroordeeling der vrijmetselarij door de katholieke kerk, als ook over de redenen, die deze daartoe brachten, zegt de schrijver van een opstel in het duitsche Vierteljhrsschrift I heft 1841, een vrijmetselaar, het volgende: »de tegenwerking tegen Jezuïtismus en obscurantismus maakte misschien voor den aanvang omsluitingen noodzakelijk, en het geweten van menig rechtgeloovig katholiek werd slechts op kosten van den ouden eenvoudigen oorspronkelijken vorm tot stilzwijgen gebracht. Want men moet de roomsche hierarchie recht laten wedervaren. Zij erkende doel en gevolgen der vereeniging en haar gewicht eerder en duidelijker en bleef trouwer bij haar meening dan vele leden van de vereeniging zelve.

Het is mij niet bekend waaruit dit lid der Orde het door hem als *duidelijk* opgegeven oordeel der »hierarchie van Rome'' over doel, gevolgen en gewicht der vrijmetselarij anders had kunnen weten als uit de openlijke stukken der Pausen Clemens XII, Benedictus XIV, Pius VII en Leo XII. Door deze werden de leden der geheime vereenigingen geëxcommuniceerd en Pius geeft de volgende redenen op van deze kerkelijke straf: »Men heeft geen vermoedens noodig, zegt hij, om hen te oordeelen. De door hen gedrukte boeken waarin hun handelingen in hun vergaderingen, bizonder in die van een hoogen graad, hun katechismussen, hun statuten en andere authentieke en geloofwaardige Dokumenten medegedeeld worden, rechtvaardigen hun veroordeeling. Haar rechtvaardigen de getuigenissen, die door hen welke een geheime vereeniging verlaten en haar bedriegerijen en dwalingen bekend gemaakt hebben, voor de bevoegde rechters afgelegd zijn; daaruit blijkt, hoe de Carbonari (onder dezen naam verstaat Hij, zooals hij zegt, alle geheime genootschappen) hoofd-

zakelijk daarop doelen ieder het verlof te geven, om een godsdienst naar eigen goedvinden te vormen en een onverschilgheid in te voeren, die het verderfelijste is wat men denken kan; hoe zij met zekere goddelooze ceremoniën het lijden van Jesus Christus ontheiligen en schandvlekken; hoe zij de sacramenten der kerk, in wier plaats zij andere van hun eigen vinding stellen en de geheimen der katholieke kerk verachten; hoe zij er naar streven den Apostolischen Stoel omver te werpen, tegen welke zij door bizonderen haat ontvlamd zijn en iedere boosheid beproeven.

Op dezelfde wijze spreekt Paus Leo XII: Het is niet te gelooven dat men aan deze geheime gezelschappen op valsche en verraderlijke wijze zooveel boosheid toeschrijft; want de boeken die zij de stoutheid hebben over godsdienst en politiek te schrijven en waarin zij de vorstelijke waardigheid verachten, de Majesteit lasteren, Jesus Christus een ergernis en dwaasheid noemen, ja zelfs niet zelden de Godheid loochenen en leeren dat de ziel tegelijk met het lichaam sterft, toonen duidelijk de waarheid van alles wat men van hen zegt en dat zij allen met elkander de troonen willen omver werpen en de kerk tot haar grondzuilen toe vernietigen." En iets verder zich tot alle geloovige wendend gaat hij voort: Zijt er zeker van dat niemand in deze geheime vereenigingen kan gaan zonder zich aan de zwaarste zonde schuldig te maken, en verwerpt de woorden van hen, die, om u tot deelname aan de laagste graden ten minste te bewegen, u verzekeren dat in die graden niets voorkomt, wat tegen de rede of tegen de godsdienst strijdt; dat men daarin ook niets spreken of doen mag, dat niet billijk en vlekkeloos is. De hierboven besproken goddelooze eed, dien men ook in deze lagere graden aflegt is voldoende om u te doen begrijpen dat zelfs niet in die graden de intrede geoorloofd is, want ofschoon de zwaarste en schandelijkste stukken slechts aan hen toevertrouwd worden, die tot de hoogere graden geraken, zoo trekken toch duidelijk deze hoogst verderfelijke vereenigingen haar geheele kracht en vermetelheid uit de menigte en de toestemming van hen die daartoe toetreden; en daarom moeten zij ook hen die in de lagere graden blijven tot medeplichtigen hunner schandelijke daden hebben."

Uit de door Pius IX tegen de geheime genootschappen gerichte stukken halen wij slechts de Allocutie *Multiplies inter* van 25

September 1865 aan, die in het' bijzonder op de vrijmetselaars betrekking heeft. Daarin telt de Paus de constituties zijner voorgangers op en bevestigt die; verbiedt de intrede in de orde der vrijmetselaars en in alle gelijke geheime vereenigingen en gaat dan op deze wijze voort: »Maar niettemin hebben deze ijverige bemoeiingen van den apostolischen stoel niet dat gevolg dat men had kunnen verwachten, want de secte der vrijmetselaars van welke wij spreken is niet slechts nooit bedwongen, maar zij heeft zich wijd en zijd zoozeer uitgebreid dat zij in dezen hoogst moeilijken tijd bij alle volkeren ongestraft zich verhoovaardigt en trotscher het hoofd verheft. Wij hebben gemeend dat daarom grootendeels te moeten herhalen, omdat misschien velen uit onbekendheid met de booze plannen die in deze geheime vereenigingen uitgebroid worden de valsche meening zijn toegedaan, dat deze soort van vereeniging onschuldig en een inrichting is die zich alleen met de ondersteuning der menschen en met de verzachting hunner ellende bezig houdt, en er daarom niets tegen de kerk Gods te vreezen is. Maar wie zal niet inzien hoever zulks van de waarheid is? Want wat wil die vereeniging van menschen van welke godsdienst of van welk geloof zij zijn mogen? Wat willen die geheime artikelen, wat die eed afgenomen van degenen die in deze sekte opgenomen worden, om niets openbaar te maken van hetgeen dat daarop betrekking kan hebben? Waarop doelt eindelijk die ongehoorde gruwzaamheid der straffen, waaraan zij zich toewijden als zij iets van hun eed verbreken zullen? Goddeloos en misdadig moet voorzeker deze vereeniging zijn, die zoozeer den dag en het licht schuwet. Hoe verschillen daarvan de vrome vereenigingen der geloovigen die in de katholieke kerk bloeien. Niets is daarin verborgen en geheim. Voor allen staan de statuten open waarnaar zij bestuurd worden. In het openbaar oefenen zij de werken der christelijke liefde naar de leer van het Evangelie uit. Maar niet zonder smart zien wij hoe die broederschappen zoo heilzaam tot opwekking der vroomheid en zoo passend tot troost der armen van andere zijde bestreden, ja zelfs vernietigd worden, terwijl daarentegen de in het duister sluipende, aan de kerk Gods zóó vijandige en ook tegen de veiligheid der staten zóó gevaarlijke vereeniging der vrijmetselaars begunstigd of ten minste geduld wordt.

In onze dagen, waarin de tegenstellingen zich steeds scherper openbaren, ontbrandt de strijd ook zooveel te heftiger. Dat bleek

vooral bij gelegenheid van het Vaticaansch Concilie. Door de Logen werden tegen-concilies te Napels, Leipzig enz. aangekondigd. Het tegen-concilie van Napels beleefde echter geen twee volle zittingen; te midden van de tweede zitting vond een politie-agent goed de vergadering in naam der wet te ontbinden, omdat bij een toespraak van den bekenden Parijschen Professor Regnard de kreet: Dood aan den keizer van Frankrijk! Leve het republikeinsche Frankrijk! was aangeheven. Wat men wilde, dat verklaarde men eenige maanden later. In onderscheiden Dagbladen kwam het rondschrijven der Loge te Beijruth van den 28 Maart 1870 voor, waarin aan de broeders gezegd werd: wij vestigen uw opmerkzaamheid op de plannen, die in deze dagen van Rome uit den zedelijken vrede en den geestelijken vooruitgang der beschaafde menschheid bedreigen." Ten slotte worden de broeders als de »wachters en verdedigers van de heiligste goederen der menschheid" opgevorderd om met verhoogden ijver zich op de vervulling hunner vrijmetselaarsplichten toe te leggen.

Nog duidelijker is een stuk, dat de »Monde" openbaar maakte, een openbare bekentenis van een der werkzaamste agenten, van een der grootste vrijmetselaarslogen van Frankrijk. Het luidt aldus: Wij willen het Christendom vrij van toevoeging, vrij van het juk der priesters, die de menschheid beheerschen, den geest tot slaaf maken, de wetenschap dooden, en den vooruitgang tegenhouden. Wij willen noch de kerk, noch het Pausdom, hetwelk de steun der kerk is. Het Concilie zal de geestelijke en wereldlijke macht versterken. Wij hadden het kunnen verhinderen, maar dit plan was minder geschikt omdat het de aanhanke-lijkheid der volkeren aan den H. Vader verdubbelen, Hem aanhangers schenken zou, die over onverdraagzaamheid zouden roepen en ons de ondersteuning eener machtige partij die ons ten dienste staat, der katholiek-liberale partij onttrekken zou. Het is ons plan integendeel geweest de vereeniging van een openbaar en algemeen Concilie te begunstigen, aller aandacht daarop te vestigen en daarvoor een klip te bereiden, waarop het vergaan zou. De Paus en de groote meerderheid der bisschoppen hebben een concilie van 3 of 4 maanden gewild. Welaan, nu zijn drie maanden vervlogen, het Concilie heeft niets beslist, de Paus heeft geen geld meer, de zomer zal komen, men moet het Concilie verdagen en een verdaging is een mislukking, waaruit verzwakking van het Pauselijk aanzien, onverschilligheid der volke-

ren, verflauwing van het geloof, verdeeldheid van het Episcopaat moet volgen. Wij hebben aan de strooming der geesten naar Rome het oude Gallicanismus tegenovergesteld, dat het midden houdt tusschen geloof en Rationalismus. Wij hebben de wereld overstroomd met geschriften die in alle talen vertaald zijn. Het geld ontbreekt ons niet en wij zullen den krijg voortzetten in en buiten het Concilie. Wij vinden overigens machtigen bijstand in de kabinetten en wij zullen op bestemden tijd een optreden der kamers of een poging tot revolutie hebben. Het Concilie zal mislukken. Wij zullen de kerk dwingen op deze klip te stranden en de toekomst zal ons zijn." Correspondance de Rome. 29. 3. 70. Het Concilie is onderbroken maar niet »mislukt." Zonder twijfel is het leerstuk der onfeilbaarheid voor eenigen een steen des aanstoets; maar dat het voor de kerk een klip zal zijn, waarop zij stranden zou, dat verwachten zelfs de bitterste vijanden der kerk niet meer. Maar verheugd van een nieuw voorwendsel te vinden verdubbelen zij hun aanvallen en trachten zij de leeken wijs te maken, dat hun haat tegen de kerk van den 18 Julij 1870 dagteekent. In verkeerde voorstellingen van het leerstuk der onfeilbaarheid, in smaadredenen hebben de zoogenaamde liberale dagbladen, gelijk bekend is, al het mogelijke gedaan; zij kunnen in dat opzicht door de organen der vrijmetselaars niet overtroffen worden. Daarom uit deze laatsten hier slechts het volgende: Die Bauhütte deelt in No. 46 (1871) de in de Loge te Würzburg gehouden feestrede van den vrijmetselaar Dr. Ermer mede, die o. a. zegt: Is niet het grootste deel der zoogenaamde christelijke menschheid door den keten der onverstandigste leerstukken geboeid? Is niet juist heden de grondwet der oudste christelijke kerk, *zelfvergoding*, — meer dan voorheen de grootst mogelijke onverdraagzaamheid en heerschzucht . . . Wij willen ons niet van herders, door ons zelve daartoe aangesteld, een meening over goddelijke en menselijke dingen laten opdringen, wij bezitten de kracht om te denken en wij willen daarvan een redelijk gebruik maken. Wij schudden derhalve de benauwende bekleedselen af, waarin een berekenend priestrendom den gezonden, ruimen menschegeest gewikkeld heeft als een kind. . .

Op den Protestantendag te Darmstadt zeide de vrijmetselaar Bluntschli over de onfeilbaarheid: »Behaalt dit dogma de zegepraal, dan is het gedaan met al ons weten, ons kennen, ons geestesleven; Europa verzinkt in denzelfden poel, waarin de bud-

dhaistische wereld in het Oosten verzonken is; *Europa wordt groot Mongolië en de Dalei Lama is daar.*

Uit den strijd der vrijmetselaars tegen de kerk laat zich begrijpen, wat de kerkelijke instellingen van hen te verwachten hebben. Wij haalden boven eenige eerenamen aan, waarmede de vrijmetselaars de Liguoristen in Oostenrijk bedenken. »De Liguoristen wilden de domheid van het volk, wilden geld te zamenscharrelen: de Liguoristen hebben hun allergrootste en diepste geheimen met vrouwen, de Liguoristen waren bekrompen, vraatzuchtig, wellustig.» In Augustus 1869 was het woord »Barbara Ubryk» in aller mond. Deze Krakausche zaak, in welke men geen enkele plicht- of wetsverkrachting der zwaar beschuldigden kon aanwijzen, is gelijk ieder weet, het uitgangspunt geweest van een stelselmatige jacht tegen kerkelijke instellingen in geheel Europa. In Pruisen werd omtrent een duizendtal petitiees naar den landdag, die opheffing der kloosters verzochten, gezonden en de meerderheid der kommissie voor petitiees ging op het bericht van haar referent Dr. Gneist er toe over, om aan de volksvertegenwoordigers schreden tot opheffing der kloosters in Pruisen aan te bevelen. Men zegt dat Dr. Gneist zijn arbeid »naar bestelling» gemaakt heeft — wat voor »bestellende» vrienden mag Dr. Gneist wel gehad hebben?

De Italiaansche Vrijmetselaars hielden in 1869 te Florence hun congres onder voorzitterschap van den stoelmeester Frapolle, afgevaardigde in het Parlement. Bij de vragen aan den nieuweling zou voortaan de gewone formule: welke godsdienst belijdt gij? wegvallen. In pers-zaken werd de censuur van het »groot-Oosten» voorgeschreven. Verder werd een prijs uitgelooft voor *het beste in den loop van het jaar 1869 tegen de Jezuïten geschreven werk.* Misschien heeft Otto Henne-Am-Rhijn den prijs verworven. Zijn »boek der mysteriën» St. Gallen 1869 — overtreft in smakeloosheid en hatelijkheid tegen de katholieke godsdienst, in het algemeen tegen het geheele positieve Christendom al wat tot dusverre in het licht verschenen is. In het bijzonder bestrijdt de schrijver-vrijmetselaar de Jezuïten-en maakt hen tot de onzedelijkste menschen. Het boek moet vooral daarom groote waarde voor de broeders hebben, omdat het hen in den strijd tegen die meest onzedelijken met het bewustzijn der zegepraal vervult. Henne-Am-Rhijn heeft namelijk uitgerekend dat in het jaar 1860 de Jezuïten-orde wederom 7144 leden telt. Maar geen vrees!

Blz. 204 zegt hij tot de strijdlustige broeders: heden zijn er ongeveer 80 groot-Logen, over de 8000 andere Logen en meerdere honderdduizenden, met de niet-werkende te zamen wel eenige millioenen vrijmetselaars. *De bond telt gevolgelijk voor iederen Jezuit een geheele Loge.* — Ondanks dat alles werd in het jaar 1871 een algemeene Jezuïten-jacht uitgeschreven, vooral door de Protestantenvereeniging. De verhouding dezer laatsten tot het orthodoxe protestantendom is bekend. Na eene vergadering der leden van de Protestantenvereeniging maakte de Kreuzzeitung hun het verwijt dat zij daarop alléén bedacht waren om alle grondzuilen van het positieve Christendom te ondermijnen. Tot hun geestverwantschap met de vrijmetselaars kan men daaruit alleen reeds besluiten dat Bluntschli, stoelmeester te Heidelberg en tegelijk hoofd der Protestantenvereeniging is. Verder heeft de vrijmetselaar Dr. Rudolph Seydel in de deutsche Protestantenvereeniging te Leipzig over »de godsdienst en de godsdiensten» een reeks voordrachten gehouden, die in den boekhandel van den vrijmetselaar Tindel te Leipzig verschenen en door den laatste in zijn »Bauhütte» bijzonder aan de leeraars der volkscholen aanbevolen worden. Op de laatste vergadering van deze Protestantenvereeniging te Darmstadt werden de schandelijkste uitvallen tegen de Jezuïten gedaan, — zij hadden ten doel »in scholen, op de kansels, op de altaren met vergift, moord en smeulende brandstapels» te werken — en daarop het besluit gemaakt een verbod van staatswege tegen de Jezuïten-Orde in Duitschland uit te lokken. Dat alles is in het openbaar verhandeld. Maar nu de middelen om het gemaakte besluit ten uitvoer te brengen? De stoelmeester Bluntschli wist raad, — hij heeft immers »vertrouwde mannen» aan wie hij onder het zegel der stilzwijgendheid durft mededeelen wat zich op een open vergadering, ook van de Protestantenvereeniging niet goed zeggen laat. Maar de heeren zijn niet altijd gelukkig met hun geheimen. In het bijblad van No. 237 (1871) onthulde de *Germania* het volgende geheim. »Hoe, men openbare meening maakt» bewijst 't volgende gedrukte stuk, een aan »vertrouwde mannen», door onvriendschappelijke bemiddeling echter ook aan een »vertrouwen man» der »Germania» gezonden *Circulaire van het Bureau der Deutsche Protestantenvereeniging.*

»Hooggeëerde Heer! Wij berichten u, dat op den Protestantendag te Darmstadt besloten is om den strijd tegen de Jezuïten op het nadrukkelijkst te aanvaarden en tot hun verwijdering

uit het Duitsche rijk voort te zetten. Deze agitatie zal nu het naaste daardoor in beweging gebracht worden, dat de besluiten van Darmstadt met de verdedigingsrede onder den titel »Tegen de Jesuïten" gedrukt en op uitgebreide schaal verspreid zullen worden, en zonder twijfel zal het doel dat daardoor bereikt zal worden een dubbel zijn, in de eerste plaats zal de verspreiding van het vlugschrift *tot opheldering en tot opwekking van een bestiste openbare stemming* dienen, vervolgens echter zullen door den verkoop van het geschrift voor den prijs van 5 silbergroschen of 18 kreutzers het exemplaar, aan de vereeniging de middelen geschonken worden, die zij voor haar strevingen behoeft, zoowel tegen de Jesuïten *in de Roomsche* als in de *Protestantsche* kerk. Wij verzoeken daarom ten dringendste uw medewerking.

Het is onze meening dat overal waar plaatselijke vereenigingen of ondersteuners der vereeniging of bevriende mannen zich bevinden, deze alle hun ten dienste staande middelen aanwenden, die tot verspreiding van het geschrift dienen kunnen. De wegen om het onder het volk te brengen kunnen naar de onderscheiden gesteltenissen zeer verschillen. Zoo kon men door aankondigingen en oproepingen in de plaatselijke bladen daarop opmerkzaam gemaakt en er gelegenheid gegeven worden, om die door het hoofd der vereeniging of in nader aangewezen verkoophuizen, waar een aantal exemplaren gedeponereerd wordt, te verkrijgen, waarbij bemerkt wordt dat de uitgaven door de ontvangsten bestreden worden. Een ander middel is om waar geschikte boekhandelaars zijn zich met hen in betrekking te stellen; het verstaat zich van zelf dat deze een behoorlijk rabat moeten hebben. Eindelijk schijnt ons een bijzonder geschikt middel de verkoop langs de huizen, aan de spoorweg-stations te zijn, omdat uit de ondervinding blijkt dat de aftrek veel grooter is dan door uitnoodigingen en oproepingen: de heeren bestuurders en ondersteuners der vereeniging hebben daarbij natuurlijk de macht een passend rabat toe te kennen.

Wij verzoeken u, zoo spoedig mogelijk de bestelling van het getal exemplaren, dat gij gelooft te kunnen verkoopen bij den Uitgever R. C. Friedrich in Elberfeld (Uitgever van Daniël Schenkel's »Allg. Kirch. Zeitschr.) te doen. Daar reeds 10,000 exemplaren opgelegd zijn kan de bestelling aanstonds uitgevoerd worden.

Heidelberg den 8 October 1871.

De gezagvoerende Commissie der deutsche Protestanten-Vereeniging.
Bluntschli. Hönig."

Het belangwekkend verslag van zijn studie over het sociale vraagstuk heeft de Heer Geheimraad Bluntschli aan de Protestantenvereeniging niet onthouden. Hij deed namelijk de zonderlinge bewering: de Jesuïten hebben er ook schuld aan dat het sociëele vraagstuk zoo moeielijk is op te lossen — *derhalve* weg met de Jesuïten, dan is ook het sociëele vraagstuk opgelost. Een andere oplossing beveelt de vrijmetselaar v. S. in No. 43 der »Bauhütte (1871) aan. Hij zegt dat er bij de bestrijding der sociëele arbeiders-vraag *slechts* het eene wapen der liefde en barmhartigheid bestaat. Het denkbeeld der Internationale wordt gevoed door het voorbeeld der genotzucht binnen de hoogere kringen, en kan alleen door de werkzame liefde, het voorbeeld van strengen eenvoud, en de beoefening van waren vrijheidszin bestreden worden. De werkzame liefde »zegt hij» toont zich, als wij in den nood onzer arbeidende broeders door middel van vereenigingen die hulp verleenen in zieken- en armenhuizen, stichting van winkels voor goedkoope levensmiddelen, het oprichten van toevluchtsoorden voor hen die niet werken kunnen enz. trachten te voorzien . . . . De schrijver verbergt geenszins de moeielijkheden van zulk een onderneming en is er verre van verwijderd aanstonds iets dat grootsch is gereed te willen hebben. Maar hij is van meening dat wanneer de oprichting van gestichten van weldadigheid aller soort, uitvoerbaar door bijzondere personen, als de gestelde taak voor de vereenigde vrijmetselaars-wereld vooreerst van Duitschland met degelijken ernst en liefde door degelijke mannen opgevat, geen onoverkomelijke zwarigheden heeft, en wanneer de vrijmetselarij voor zulk een eenzijdige taak niet opgewassen is, wanneer 30,000 vrijmetselaars voor zulk een doel als offer van zelfverloochenende Johannes liefde geen geld en geen tijd hebben, terwijl zij weelderige met alle *comfort* ingerichte Logenhuizen bezitten en het aan tijd tot gezellige bijeenkomsten niet ontbreekt, en wanneer eindelijk voor zulken arbeid de rechte mannen binnen den broederkring niet te vinden zijn, *het in het algemeen verloren tijd, geld en moeite is die men ten minste aan het Logenleven besteedt*. Boven alles moeten wij onze teruggetrokkenheid tegenover de buitenwereld voor het aangegeven doel verlaten, en ons zoeken te vereenigen met mannen buiten de Loge zonder vooroordeel of vooringenomenheid tegen hun denkwijze of godsdienstige opvatting.

Het zal de vrijmetselaars moeielijk vallen dezen welgemeenden

raad van Broeder v. S. te volgen. Zij hebben voorloopig nog geheel andere plannen uit te voeren. Van alle brandende vraagstukken van het oogenblik is er geen, waarin zij meer belang stelt dan in de »verandering der scholen.»

De schrijver van het Hephata geeft in zijn ontroostbaarheid over de vermeende werkeloosheid der Orde aan de Metselaars den volgende raad: »Houdt u met het schoolwezen onledig en gij zult wonderen zien zonder biechtvaders te worden.» Voor hem heeft de beruchte vrijmetselaar Weishaupt reeds gezegd: »In weinig jaren zal men een nieuwe algemeene zedeleer hebben: wij zullen de jeugd opvoeden.» Niets volgt meer onmiddellijk uit de grondstellingen der vrijmetselaars dan het streven naar godsdienstlooze scholen. Welke vrijmetselaar, die het beginsel der vrijmetselaars aanneemt dat het even eenzijdig is een katholiek als een lutheraan, kwaker enz. te zijn; dat de ontwikkelde en vooral de vrijmetselaar vrij moet zijn van al zulke kleuren enz. zal niet de godsdienstlooze school boven de godsdienstige voortrekken? Daarom zal de godsdienstlooze school het beste middel zijn om het aangewezen ordedoel te bereiken, om namelijk »al die nietswaardige», in haar gevolgen zóó ontzettende »oplettendheid op godsdienst onder de leden geheel op te heffen» om ons naarden zin der Orde »tot kinderen eener moeder te maken.»

In Noord-Amerika waar de vrijmetselarij het meest verspreid is, strekt zich de voorname arbeid der Logen over de lagere volkscholen uit, waarin zij — naar haar eigen opgave in een sints kort openbaar geworden uitvoerig memorandum over de doeleinden der orde — humane vorming zonder alle godsdienst »verspreiden wil.»

Over den toestand der Fransche scholen zegt de Ségur in zijn geschrift »de vrijmetselaars» bldz. 76 het volgende: bovenal wil de vrijmetselarij door middel der scholen de kinderen aan zich verbinden.» »Men moet de profane wereld zoo inrichten dat zij onze grondstellingen aanneemt» zeide de »Monde maçonnique» (October 5866). »Ik beschouw het lager onderwijs als den hoeksteen van ons gebouw. . . . Zal het godsdienstig onderricht uit het programma verdwijnen? . . . De grondstelling van een bovennatuurlijk gezag, dat aan den mensch zijn waarde ontroofd is nutteloos voor de opvoeling van kinderen en geschikt om hen tot verwerpen aller zedelijkheid te noodzaken: gevolgelijk is het noodig daarvan af te gaan. Wij zullen de rechten en plichten

leeren in naam der vrijheid, van het geweten, van de rede en ten laatste ook in naam der algemeene burgerschap. De vrijmetselarij moet het model der moderne maatschappij zijn: zij moet vrije menschen vormen, scholen bouwen, in het bijzonder scholen voor volwassenen, weeshuizen; dat is het eerste middel om de vrijmetselarij algemeen te maken.

Deze wenschen, aangenomen door een groot getal Logen zijn goedgekeurd en in beoefening gebracht door een dekreet van het groot-Oosten van Frankrijk (in Januarij 5867 of om christelijk te spreken: 1867). In dat dekreet staat ook: in den raad is besloten dat het Groot-Oosten ** zich aan het hoofd van een werk zou plaatsen met het doel: op het lager onderwijs aan te dringen en het uit te breiden, terwijl men ieder jaar, hetzij voor leeraars of leeraren, hetzij voor kweekelingen, belooningen uitschrijft, en er zooals de omstandigheden het veroorloven zullen scholen van lager onderwijs en klassen voor volwassenen opgericht worden." — Daarop zet het dekreet de organisatie van den arbeid, welke de Loge of het benoemde Comité zal besturen, den aard der onderschrijvingen en de noodzakelijkheid om ijver te ontwikkelen uiteen, en voegt er bij dat de belooningen en spaarkasboekjes tegelijk met een medaille uitgereikt zullen worden, voorzien van het opschrift: Groot-Oosten van Frankrijk, aanmoediging voor het lager onderwijs gegeven in naam van de metselaars van het Oosten van . . . . .

Om de zaak geheel te voltooien kondigt ons de Monde maçonnique (Januarij 5867) de bewerking van een »katechismus der zedeleer" aan tot gebruik en naar het begrip der kinderen berekend, een katechismus die aan de kinderwereld zal leeren, liever naar hun geweten dan naar de overlevering te luisteren, dengdzaam te zijn uit beginsel, met overtuiging en zonder baatzucht.

In de maand Junij 1867 moet een prijs van 500 franken voor dat doel bestemd worden.

Eindelijk is in Mei 1866 voor Frankrijk door de vrijmetselaars een vereeniging tot onderricht gesticht, die een navolging is van die welke sedert 1864 in België werkzaam was. Deze bond heeft tot grondbeginsel het bijzonder belang van geen enkele godsdienstige meening dienstbaar te zijn, — met andere woorden: in het algemeen zoowel in het onderwijs als in de opvoeding op het geloof geen acht te slaan. De vrijmetselaar Mace, een bevorderaar dezer heillooze vereeniging, had na verloop van een maand talrijke

onderteekeningen verzameld en de »Monde maçonnique» verklaarde (Februarij 1867) »dat de Metselaars in massa lid dier vereeniging worden en de Logen in de stilte harer heiligdommen (sic) over de beste middelen nadenken moesten om die vereeniging werkzaam te doen zijn.»

En er zijn in Frankrijk 1,600,000 metselaars. Men oordeele nu of het gevaar ook alleen in de verbeelding bestaat! Een waarschuwing niet allen voor zielzorgers, maar ook voor huisvaders, die nog een vonkje geloof bezitten. (Verg. les franc-maçons par Mgr. de Ségur.) Men geloove echter niet dat de *duitsche* vrijmetselaars, die niet zelden de borst hoog opzetten over hun goede schoolvorming, niet verlangen naar een school-hervorming. Aan den vrijmetselaar Dr. Eimer heeft de godsdienstige opvoeding in het leven zooveel »kwalen» veroorzaakt, dat hij aan onze jeugd den »lateren twijfel en de verandering» besparen wil. Als hij daarom de godsdienst-leeraars uit de scholen verbannen wil, dan begrijpen wij zulks: 't is vreemd dat hein ook de werkzaamheid der philologen niet bevalt. Wij willen hier eenige plaatsen uit zijn feestrede te Würzburg gehouden, mededeelen. De Redacteur der »Bauhütte» plaatste deze aan het hoofd van zijn blad (No. 46, 1871). Dr. Eimer zegt: Onze opvoeding hebben nog uitsluitend godsdienst- en taalleeraars in handen. De laatsten hebben meestal geen begrip van 's menschen vleesch en bloed, van het grootste vormings-middel dat ons ten dienste staat, van de natuur. Zij staan met de voeten in de *duitsche* schoolkamer en met het hoofd in Athene of Rome. De godsdienst-leeraars beginnen de natuurlijke geschiedenis met Adam en Eva, uit bestofde boeken maken zij er zich een beeld van, wat de menschheid was en zijn zal. Zoo komt het dat zoo weinig menschen in het algemeen door de opvoeding zich een klare voorstelling vermogen te vormen van het waarachtig wezen en daarmee ook van de doeleinden van den mensch, — van het waardige van den mensch.... Deze grondstelling moet een vorming worden, die uit de studie der natuur zelve verkregen wordt. De scholen moeten in dien zin veranderd worden. Maar die heden over de scholen gebied voeren zijn aan onze opvatting zelve vijandig. Daarom moeten wij zelve de plaats der scholen innemen en daartoe van onze vereenigde organisatie naar krachten gebruik maken”.... De tijd wordt dagelijks kostbaarder, daarom is het niet meer doenlijk dat onze kinderen in een school worden opgevoed, wier leerstellingen grootendeels in tegen-

spraak zijn met hetgeen wij als menschenwaarde aannemen. Zij leeren alleenzalmakende spreuken en *bederven het gezonde verstand met een armzalig geloof aan wonderen*. Zij hebben jaren noodig om weder geestelijk gezond te worden en zich vrij te maken, om terug te komen van het verkeerde wat hun zoo vroeg is ingegeven. Zorgen wij dat hun de rampen bespaard worden, die twijfel en verandering ons veroorzaakt hebben. Beginnen wij in het huisgezin, gesterkt door de vereeniging — scheppen wij op die wijze een *liga* van den mensch waardige geesten" . . . . . Op die wijze hebben wij een praktisch doel der werkzaamheid, die tegelijk het hoogste omvat."

Een praktische wenk om onder de bestaande omstandigheden zooveel mogelijk uit te werken geeft de vrijmetselaar Grohman (zie Bauhütte No. 44, 1871) als hij den wensch uitspreekt, *dat de leeraars bij opname in onze (vrijmetselaars) vereeniging om hun lidmaatschap zooveel mogelijk begunstigd mag worden*.

Stichting van een vrijmetselaars-meisjesschool beveelt de vrijmetselaar G. Thost in No. 42 (1871) der Bauhütte aan. Hij zegt daar: Het plan om een hooger opvoedings-gesticht voor onze dochters te stichten, bevordert in de hoofden en harten van onze kinderen de denkbeelden der vrijmetselarij. Van onze zonen behoeft geen spraak te zijn, omdat voor hen opvoedingsgestichten van alle soort overal geopend zijn. . . . . Naar hetgeen wij meerdere broeders dringend medegedeeld hebben, durf ik hopen, dat het denkbeeld om het eerst en het meest voor alle andere dingen aan onze dochters te denken en voor haar tevens een vormingsloge te stichten, de sympathie zal hebben van velen en vooral van zulke broeders, die om hun opgroeiende dochters een dadelijk belang bij de stichting van zulk een meisjes-loge hebben. Als de vaders-vrijmetselaars vereenigd zijn als broeders, dan moeten ook hun dochters zusters zijn."

»De vaders leven ook in hun dochters!» Tot uitvoering van dit plan zijn reeds gelden schriftelijk geschonken (Bauhütte No. 49, 1871). Ook heeft de vrijmetselaars-vergadering over »de oprichting van opvoedingsgestichten in den geest der vrijmetselaars» gehandeld, zooals volgende aanhaling uit de »Illustrirte Zeitung» (12 Aug. 1871) uitgegeven door vrijmetselaars te Leipzig aantoonst: »de vergadering van de vereeniging van duitsche vrijmetselaars, die den 22 en 23 Julij in het Logehuis te Darmstadt plaats had, werd door vele leden, bekend in de metselaars-

wereld bezocht. Ook Zwitserland en Oostenrijk waren vertegenwoordigd; zoo ook de Logen van Noord-Amerika, België en Portugal. De verhandelingen die den eersten dag onder voorzitterschap van den Hofraad Künzel en den tweeden onder den heer Von Cornberg en Von Dalen gehouden werden, betroffen het bestuur en de bestemming der centraal-hulpkassen, de zorg voor de statistiek der vrijmetselaars, de bedoelde vereeniging van acht duitsche Grootlogen onder keizerlijke bescherming, verder gewichtige vragen over vorming, als stichting van opvoedingshuizen in den geest der metselaars, stichting van een toevluchtsoord voor metselaars, waarvan de uitvoering aan onderscheiden commissies is toevertrouwd. . . .

De geheele vrijmetselarij streeft naar één en hetzelfde doel. Boven voerden wij uit het manifest der hooge Orde-oversten aan de broeders reeds de plaats aan: Een eenige keten omsluit het geheele en zoo ongemeen uitgebreide weefsel van alle geheime graden en systemen der aarde. In een middenpunt der alwetendheid komen allen te zamen. Het is slechts één Orde. »Het zakboek der vrijmetselaars" *Astraea* (1824) zegt blz. 185: »de vrijmetselaar weet dat deze verscheidenheid der nog bestaande systemen (er worden er twaalf opgeteld) 1) niets wezenlijks bevat en dat het doel de hoofdzaak is, dat doel echter aan ieder systeem zuiver en onvervalscht ten gronde licht. Ook is het bekend dat de vrijmetselarij tegenwoordig van vele systemen die in haar bestaan hebben, gezuiverd is, en dat de thans nog bestaande niet slechts weinig in getal, maar grootendeels op locale en persoonlijke betrekkingen gegrond zijn, waardoor het doel der Orde niet bestreden en geen haar aan het doel van het algemeene streven ontnomen wordt.»

In Hongarije hebben de Schotsche- en Johannes-logen twist met elkander; maar het algemeene doel wordt daardoor niet verhinderd, gelijk ons de grootmeester Pulszky, een gezaghebbend

---

1) 1 Het Engelsche systeem, 2 het Zweedsche, 3 het Fransche, 4 het Schotsche, 5 het Hollandsche, 6 het Zwitsersche, 7 het Deensche en het systeem der weleer vereenigde Logen, 8 het eclectische, 9 het Hamburgsche, 10 dat der groote Landloge in de drie wereldbollen te Berlijn, 11 dat der Loge Royal York te Berlijn, 12 dat der Landloge te Berlijn.
Astraea (1824).

persoon onder de vrijmetselaars verzekert. Voor korten tijd zeide hij in een vergadering van Hongaarsche Grootlogen (verg. Bauhütte No. 43, 1874) »Diegenen die oneenigheden voeden en verwekken verdienen noch in een Johannes- noch in een Grootloge te zijn. Want de Schotten maken even goed als wij een gemeenschap van broeders uit; al hebben wij ook ons verschillend bestuur, wij streven toch naar hetzelfde doel.» In dezelfde redevoering van den grootmeester Pulszky wordt gezegd: »In dien tusschentijd werd de fransch-duitsche oorlog voortgezet, waarop de opstand van Parijs tegen de fransche regering volgde. De vrijmetselarij heeft zich weder met de politiek ingelaten en de fransche vrijmetselarij is niet alleen tot die van Duitschland, maar ook tot de vrijmetselarij van Engeland en andere vrijmetselaarskrachten in een valsche stelling geraakt. De vrijmetselarij van Frankrijk ondergaat in dit oogenblik eene reorganisatie.» Niet lang na de indaging van Koning Wilhelm en Graaf (Prins) von Bismarck voor den rechterstoel in de rue Jean Jacques Rousseau van den kant der Parijsche vrijmetselaars, vorderden de Groot-Logen Royal York in de Vriendschap, in de drie wereldbollen, en de Groote-Landloge de gezamentlijke Groot-logen alsook de dochter-logen van Duitschland op, om elk (?) verkeer met de Fransche vrijmetselaars af te breken, omdat deze de wet der vrijmetselaars over niet-inmenging in kerkelijke en politieke vraagstukken overtraden. Zonder twijfel mocht zulk een maatregel alleen door het gemeenschappelijk opperst bestuur der Orde, niet door het bestuur van een enkel land genomen worden. Maar dat ook de Pruisische landlogen zich aan een opperste bestuur der Orde onderworpen bekennen, toont het manifest der groote Landloge van Duitschland te Berlijn d. d. 24 Junij 1849, waarin zij zich uitdrukkelijk beroept op goedkeurende beslissing der Orde om haar uitsluiting van niet-christenen te rechtvaardigen. Waarschijnlijk bestond de over de Fransche vrijmetselaars uitgesproken straf slechts in het afbreken der zuiver uiterlijke betrekkingen, in de staking der briefwisseling enz.; op die wijze worden de »ware», de »arbeidende» metselaars, welke andere middelen van gemeenschap hebben, weinig daardoor getroffen. In geen geval is het besluit der Berlijnsche Groot-logen voor alle tijden verbindend, zooals uit het volgende blijkt. In van Dalen's Jaarboek voor vrijmetselaars voor het jaar 1872 wordt over een rondschrijven van den Franschen Grootmeester Babaud-Larivière, dat

wij hieronder zullen mededeelen, het volgende gezegd: De circulaire van den Grootmeester van 1 Augustus 1871 is niet geschikt om het verkeer, dat de Duitsche Groot-logen met het Orient de France afgebroken hebben, weder aan te knopen: ja de doorvoering van hetgeen broeder Babaud-Larivière hier voorslaat zal noodzakelijk weder tot verbreking van het verkeer voeren.

Hetzelfde verwijt van niet-inachtneming der metselaars-plichten dat de deutsche metselaars aan hun Fransche broeders doen, wordt omgekeerd door de Fransche metselaars tegen de Duitsche gedaan en dezelfde straf tegen hen verlangd. In de »Bauhütte No 47 (1871) werd een hoofdartikel Du patriotisme dans la Franc-maçonnerie aangehaald, waarin broeder François Favre zegt: de deutsche vrijmetselaars hebben tot eere van Wilhelm al die laffe lofprijzingen vernieuwd, welke de Logen van het eerste fransche keizerrijk verkwistend uitstrooiden. Zij hebben den overwinnaar van Sedan vergoddelijkt. De deutsche metselarij is slechts een instrument dat goed in orde gehouden wordt tot grooter eer van Pruisen en van zijn nieuwen keizer. Zij is een staf in de handen van von Bismarck'' enz.

Van bijzonder belang zijn volgende akten door »de Germania'' medegedeeld. Zij schrijft No. 287 (1871) het volgende: Wij verzoeken onze lezers de volgende correspondentie uit Florence 30 November van de »N. Fr. Presse, zeer opmerkzaam te lezen:

In Italië heeft zich in den laatsten tijd een groote werkzaamheid der vrijmetselaars ontwikkeld. Misschien meer dan ergens anders waren daar de Logen verdeeld, wat vooral wel is toe te schrijven aan de vroegere versplintering van Italië. Nu heeft Federico Campanella de bezetting van Rome tot aanleiding genomen om de onderscheiden op het schiereiland bestaande Logen tot een vereeniging te bewegen en daartoe een groote vergadering naar Rome te samengeroepen, tot welke alle logen haar plaatsvervangers zonden. Na onderscheiden korte beraadslagingen waarin zich particuliere belangen en particuliere eierzucht wilden doen gelden, werd het vereenigings- en hervormings-programma, met uitname van een enkele Loge »Supremo Consiglio, Grand Orienta d'Italia in Palermo, eenstemmig onderschreven.

Daarmede is de vrijmetselaars-eenheid in Italië een voltooid feit en de onbeduidende moeielijkheden, die zich in het vervolg tegen haar bevestiging verheffen konden, zouden nauw in aanmerking komen. Om zulk een doel te bereiken was ook al de

invloed noodig van een man, die gelijk Federico Campanella als vaderlander even als vrijmetselaar even hoog geschat als vereerd is.

Terwijl alzoo de strevingen der Italiaansche vrijheidsmänner daarheen gericht zijn dat zij het bizonder belang aan het algemeen belang der menschheid ondergeschikt maken, biedt ons de Fransche vrijmetselarij een schoon spel aan van den meest verblinden nationalen haat: in een circulaire van den Grootmeester der Fransche Orde L. Babaud-Larivière van den 4 Aug. 1871 wordt het volgende gezegd:

»Op de eerste plaats staat de vraag der toekomstige verhouding tot de duitsche vrijmetselaars: zij is alreeds in den raad der Orde gedaan, die zich onbevoegd verklaard heeft haar op te lossen en aan een algemeene vergadering de beslissing overliet. Om die beslissing te verkrijgen worden aan de vergadering de door den raad op voorstel van broeder Montanier verzamelde documenten voorgelegd: zij zal oordeelen of onze tempels niet door de vijandelijke troepen zijn ontheiligd; of men de vrijmetselaarswetten ten opzichte der fransche vrijmetselaars in acht nam, of krijgsgevangenen die vrijmetselaars waren, in Duitschland als broeders werden ontvangen, en eindelijk of het Pruissische Groot-Oosten maatregelen nam die geschikt waren om de ware beginselen der vrijmetselaars met betrekking tot de Fransche vrijmetselaars te verzekeren en te beveiligen. Het belang van zulke vraagstukken, dierbare broeders, kan u niet ontgaan: zij zijn de gevolgen van ons ongeluk en zal dat op treurige wijze vergrooten als uit het onderzoek bleek, dat de duitsche vrijmetselarij een medeplichtige van het wanbedrijf der pruissische politiek geweest is, en daarom het Groot-Oosten van Frankrijk dwong haar betrekkingen met haar broeders aan gene zijde van den Rhijn af te breken.

De circulaire maakt verder opmerkzaam op een besluit der Loge »l'Anglaise" gedateerd van 27 Junij 1871. Het bericht daaromtrent luidt aldus:

»De broeder Dumoulin verlangt en verkrijgt het woord en in een redevoering vol logika, gevoel en vaderlandsliefde ontwikkelt hij zijn onderwerp dat hij in drie deelen verdeelt:

1. Zullen de Duitschers die tot onze Loge behooren, in het vervolg nog op de lijsten onzer broeders voorkomen?

— De Loge antwoordt: neen.

2. Zal de loge »l'Anglaise" voortgaan om de personen van duitsche nationaliteit het licht mede te deelen?

De loge, steunend op Artikel 5 der constitutie, welke aan alle vrijmetselaars gebiedt hun broeders te helpen, en bij te staan zelfs met levensgevaar, wat de Duitschers in het tegenovergestelde geval niet gedaan hebben, antwoordt: Neen.

3. Zullen wij aan de deutsche vrijmetselaars de intrede in onze tempels veroorloven? — De Loge antwoordt bijna eenstemmig: Neen.

Deze besluiten der Franschen hebben op het diepste het edelaardig gerechtighedsgevoel der Italiaansche vrijmetselaars beleedigd; in een groote vergadering van meerdere Logen die in Palermo plaats had, sprak de broeder Finocchiaro-Aprile dat de Fransche besluiten en boven alles die der Loge »L'Anglaise» van Bordeaux ook na de door de Franschen geleden ongelukken over het geheel niet te verontschuldigen en in volle tegenspraak met de beginselen der gelijkheid waren, waarop zich de algemeene vrijmetselarij grondde, en het derhalve plicht der vrijmetselaars en in het bijzonder der Italiaansche is, de hooggeschatte broeders die de vereeniging der vrijmetselaars van het »Groot-Oosten» van Frankrijk besturen, hun diepste droefheid over een zóó treurige zaak uit te drukken en zulk een handelwijze der Fransche Logen te bestrijden. De vergadering was met groote meerderheid de meening van den redenaar toegedaan en het gevolg daarvan was het volgende document, dat voor ons van dubbeld gewicht is omdat het toont hoe de Italiaansche vrijmetselarij krachtig partij trekt voor de Deutsche.

Vrijheid, gelijkheid, broederschap.

De loge »Georgs Washington» aan de hooggeschatte broeders van het »Groot-Oosten» van Frankrijk.

Dierbare, geëerde broeders!

Toen de kanonnen van Porte Maillot somber dreunden tot voor de deuren onzer heiligdommen, toen was de stem van onze lieve broeders van Parijs vertroostend en vriendschappelijk, die wel is waar niet door de bajonetten en gevaren der vreemde gasten, maar toch door de verwenschingen en de broedermoordende wapenen van twee legers henendrong, waar men dezelfde taal sprak, zonen derzelfde moeder, waar men de huisgoden, den roem en het ongeluk deelde. Deze stem bracht het heilige woord van vrede, der liefde en der verbroedering daar, waar de oorlog, de

haat, de mishandelingen en de vreeselijkste gewelddadigheden heerschten; de misdaad van Kain, de broedermoord.

Toen zonden wij onze oprechte goedkeuring, die uit het hart voortkwam; maar er werd misschien geen acht op gegeven onder de hartverscheurende zuchten der Franschen, die door het staal van Franschen vielen.

Heden echter werden wij nog droeviger en harder getroffen door het Neen der hooggeschatte Loge »l'Anglaise» dat uw bulletin mededeelt.

Gij weet waarom de Broeders »l'Anglaise» met neen geantwoord hebben; wij willen het niet herhalen; wij willen toch in den geheimvollen keten te zamen blijven, waarvan onze vaderen ons den ring onbeschadigd overleverden en wij zullen elkander den drievoudigen kus der eendracht, des vredes en der broederlijkheid geven.

De vrijmetselarij is één, gelijk de harmonie van het heelal één is; de pyramide onzer symbolen heeft de oppervlakte der wereldbol tot grondslag en tot spitse de hoogste gedachten der menschheid. In haar vloeien alle afwijkingen te zamen, hetzij deze Fransch, Duitsch of Italiaansch zijn.

En zoo als onze instelling één is, zoo is ook onze liefde één; die liefde vormt den grondslag van het groote gebouw der voortgaande beschaving der volkeren en der natiën, in wier overeenstemming het zich vereenzelvigd en met zijn verleden, tegenwoordig en toekomstig tot een levende persoonlijkheid verheft.

Zijn verleden zijn — de katakomben van Rome, zijn martelaars en het rijk van geweld dat ineenstort.

Zijn tegenwoordige is — *de schoonste hunner nachten, de nacht van 4 Augustus 1789, de rechten van den mensch; de natiën die weder opstaan en haar eigenaardig Genie vrij ontwikkelen.*

Zijn toekomst — de herstelling van een drievoudig ideaal, van hetwelk Christus en de Franschen den roem hebben: vrijheid, gelijkheid, broederschap.

Vernietigt door uw gezag het neen der »l'Anglaise», dat wordt door de broederschap voorgeschreven.

Vernietigt dat — het strijdt tegen de gelijkheid.

Vernietigt dat — het beperkt de menschelijke vrijheid, die onder u door Rousseau, Diderot en Voltaire vertegenwoordigd wordt, die tegen het bijgeloof streden; het is tegen de menschelijke vrijheid

die door uwen Lesseps de landengten doorgraven en de zeeën vereenigd heeft, gelijk zij met ons, de elementen overwinnend, de bergen doorboord heeft; *tegen de menschelijke vrijheid, die het laatste en grootste ongeluk wegnemen wil, het vooroordeel, dat uit een algemeen volk van broeders een kudde schapen en wolven, offers en beulen maakt.*

Ontvangt, lieve, vereerde broeders de drievoudige symbolieke omarming.

Volgen de ondertekeningen.

Als vertegenwoordiger,

De Secretaris BIAGIO LA MANNA.

De Duitschers zullen met vreugde en sympathie deze beginselen hunner Italiaansche broeders begroeten." 1)

De »Germania» voegt aan dat dokument de volgende bemerking toe:

Wij hebben op eenige plaatsen de opmerkzaamheid gevestigd waaruit nog veel meer volgt dan wij tot dusverre ooit beweerd hebben. Deze bewijzen namelijk dat het doel van de internationale geheime vereeniging der vrijmetselarij hierin bestaat:

1. Zij wil een wereld-republiek oprichten naar het model waarvan in Frankrijk sedert 1789 de proef wordt genomen.
2. Zij tracht alle godsdiensten te vernietigen. Derhalve is voor de vrijmetselarij:

---

1) De wenschen der Italiaansche vrijmetselaars schijnen in vervulling te gaan. De »Bauhütte» laat zich over een vergadering van vrijmetselaars, waarin Babaud-Larivière het voorzitterschap had, het volgende schrijven (verg. Bauhutte No 40. 1871): Den 7 September kwam de gevaarlijke vraag omtrent het onderzoek naar de verhoudingen van het Gr. Orient tot de Duitsche groot-logen in behandeling.

De wijsheid van den berichtgever en de goede geest der vergadering werkten te zamen om alles te vermijden, wat den geest der gerechtigheid kwetsen en de broederlijke gezindheid, die alle besluiten eener algemeene vrijmetselaars-vergadering beheerschen moet, in twijfel stellen kon. De commissie sloeg voor de zaak onbeslist te laten, omdat de Dokumenten niet voldoende zijn en de vergadering — om in dezen toestand ieder tusschenkomend geval te vermijden, dat op een toekomstige beslissing inbreuk maken en op eenige wijze een gerechte gevoeligheid treffen kon — nam het besluit om het voorstel der commissie *zonder discussie* aan te nemen, wat ook geschiedde. Geen enkele rede naar vroeg het woord.

Een goede beslissing welke alle ware en oprechte metselaars slecht kunnen goedkeuren.

a. Alle geloof slechts bijgeloof dat uitgeroeid moet worden.

b. Nationaliteit slechts een vooroordeel, dat ten spoedigste plaats moet maken voor het algemeene volk van broeders.

Dat bij zulke grondstellingen alle verzekeringen van monarchale en nationale gezindheid en trouw van den kant der vrijmetselaars slechts huichelarij en bedrog zijn kunnen, waarmede zij de publieke meening willen bedriegen, dat verstaat zich van zelf. Derhalve is noodzakelijk ook de vereeniging der Logen de besliste vijandin van elke nationaliteit en regering, welke zij vleit en die zij ondermijnt om tot haar laatste doel: de wereldrepubliek van vrijheid, gelijkheid en broederschap te geraken.

Dat de fransche en latere revolutiën en de herhaalde verdrijvingen der vorsten een werk der geheime vereeniging is, zulks blijkt na zulke bewijzen zoo duidelijk, dat zelfs de poging tot ontkenning niet gewaagd kan worden.

M I D D E L.

»Er is slechts één Orde,» zegt het Manifest der Orde-oversten. »Haar bestemming is haar eerste geheim; en haar ontstaan benevens de middelen harer werkzaamheid haar tweede geheim.» De middelen harer werkzaamheid zijn geheimen der vrijmetselaars-Orde — men kan ook omgekeerd zeggen: Het geheim is middel en wel vooral middel der werkzaamheid van de Orde. In het geheim ligt de kracht en sterkte der vrijmetselarij. Verhaalde ons de orde naar waarheid de geschiedenis harer werkzaamheid, lag haar doel open voor oogen, waren de middelen harer werkzaamheid bekend, wist men de namen harer medeleden, dan konden de vrijmetselaars hun Logen sluiten, zij zouden als Orde hun arbeid niet kunnen voortzetten. Het geheim is voor de vrijmetselarij de noodzakelijkste voorwaarde, behoort tot haar wezen. Daarom ook wordt dat met zorg bewaard; men klaagt over verdachtmaking, die men, al neemt men ook aan dat het doel werkelijk edel is, het beste door openbaarheid weerlegde, bezigt schoonklinkende volzinnen — blijft echter in het donker voortknoeien. Dat geheim echter, dat aan de orde tot kracht en versterking dient, kan hen die geen vrijmetselaar zijn slechts na-deelig zijn. Mgr. von Kettler bewijst in zijn geschrift: kan een

goedgeloovige ook vrijmetselaar zijn, terwijl hij geheel en al van den inhoud der geheimen van de vrijmetselarij afziet, dat rede en zedelijkheid verbieden lid van een geheime vereeniging te zijn. Hij zegt daar in blz. 79: Een geheime vereeniging is gevaarlijk voor de grondzuilen van elke maatschappelijke orde, de gelijkheid voor de wet en de gerechtigheid. . . . . Iedere betrekking onder de menschen voert met zich het gevaar van een partijdige bevoorrechtiging der medeleden in hun wederkeerige betrekkingen boven anderen, die niet tot dat verbond behooren. Hoe diep dat gevaar in de menschelijke natuur geworteld is, zien wij ten duidelijkste in de betrekking die boven alle anderen redelijk is, daar alle andere op haar berusten, namelijk in de familiebetrekkingen. Het is een hooge graad van deugd als de mensch zonder zich door den band van het bloed te laten misleiden, met volle gerechtigheid anderen zoo behandelt als zijne bloedverwanten. Een verwijderd gevaar van onrechtvaardige bevoorrechtiging bestaat bij alle vereenigingen, daar allen uit menschen bestaan die vol gebreken zijn en niet bestaan uit volkomen ideaalmenschen, zij heeft plaats bij alle kerkelijke en burgerlijke vereenigingen. Het is daarom geen beleediging voor de medeleden van de vereeniging der metselaars, als men beweert dat ook bij hen het gevaar bestaat, dat zij hun medeleden op onrechtvaardige wijze boven anderen in het openbaar leven bevoorrechtigen. Dat algemeene gevaar wordt echter door de eigenaardigheid der vrijmetselaars vereeniging op onbegrijpelijke wijze vermeerderd. Terwijl namelijk alle overige betrekkingen van familie, kerk en staat open en bloot en derhalve onder aller toezicht zijn, is alleen de vrijmetselaars vereeniging een geheim. Dat openbaar toezicht stelt tegenover het gevaar van onrechtvaardige bevoorrechtiging eenigermate een tegenwicht. Zelfs de wet geeft daartoe middelen aan de hand. De bloedverwantschap is aan ieder bekend, en de getuigenis van bloedverwanten heeft tot voordeel der bloedverwanten en tot nadeel van anderen niet dezelfde kracht als andere getuigenissen. Aan bloedverwanten die nauw met elkander verwant zijn, is het niet geoorloofd over elkander te vonnissen; zelfs veel statuten en gemeente-verordeningen verbieden dat meerdere, nauw verbonden bloedverwanten tot hetzelfde collegie behooren. Deze openbare contrôle valt ten opzichte der vrijmetselarij geheel en al weg. Wie kan dan zonder met geheele blindheid geslagen te zijn het gevaar

loochenen dat, als de vrijmetselaars-vereeniging tot een groote macht in den staat is opgegroeid, daaruit een onmetelijk groot gevaar voor allen geboren wordt, die geen vrijmetselaars zijn; dat in vele gevallen de gelijkheid voor de wet en de gerechtigheid vertreden wordt? Tegenover dit gevaar ons niets anders te kunnen aanbieden als de verzekering: dat is onmogelijk, omdat de metselaar niet onrechtvaardig en onzedelijk handelt, is ons waarlijk niet voldoende. Naar onze beste en redelijkste overtuiging gelooven wij reeds dikwijls in het burgerlijk en openbaar leven zulke invloeden opgemerkt te hebben. Wij gelooven opgemerkt te hebben dat in vele landen vele gewichtige betrekkingen bij voorkeur aan vrijmetselaars gegeven worden, zonder dat er uitdrukkelijk op geschiktheid acht gegeven wordt; dat zelfs niet zelden het streven bestaat openbare betrekkingen op het platte land in vrijmetselaarshanden te brengen en onbeduidende mannen om hun werkzaamheid en hun geheimen invloed op hun omgeving te verheffen, en met den schijn eener ongewone bekwaamheid te omhullen. Deze mannen worden dan aanstonds door de voorname der naburige steden die tot de vereeniging behooren, hooggeacht; hebben het geluk in hun gezelschappen te worden toegelaten en zijn door den nevel van hulding zooveel te meer blinde werktuigen in de hand der vereeniging tegenover het christelijk volk." Schenkt de Orde aan den stand der ambtenaren zulk een opmerkzaamheid, dan zou het opvallend zijn als de Orde ook niet voor een passende »volksvertegenwoordiging" in het huis der afgevaardigden zorg droeg. Daar wordt niet alleen over politiek gehandeld, ook over schoolzaken en in het bijzonder godsdienstige vraagstukken, opheffing der concordaten, kerkelijke instellingen enz. over dat alles wordt daar beaardslaagd en besluiten genomen. Een meerderheid in de kamers te hebben, die uit zooveel vrijmetselaars als mogelijk is bestaat of ten minste uit zulke medeleden, die in brandende vraagpunten eerder voor »een vrij waarheidendom als een bekrompen christendom" stemmen, dat was reeds een taak der Orde geheel en al waardig. Bij de laatste verkiezingen in België, Beijeren en Pruisen zijn de krachtigste pogingen in het werk gesteld. Op verloochening van beginselen kwam het daarbij niet aan. In Pruisen bijv. waren in 1866 velen van meening dat men de zegepraal op Oostenrijk grootendeels te danken heeft aan de Pruisische schoolvorming; sedert eenigen tijd gelooven echter

diezelfde lieden dat de pruisische volksscholen, die aan de ondergeschikte leiding der geestelijken zijn toevertrouwd, niet beantwoorden aan de behoeften van onzen tijd, zij kunnen met de scholen van andere landen den strijd niet volhouden, de toestand der scholen in Baden is de beste. Wij weten niet of aan die heeren dan ook is bekend gemaakt hoe die schoolleiding in de modelstaat Baden eigenlijk is. Misschien worden de Badensche schooljongens door het genie van den plaatselijken schoolraad tot bijzonder heldhaftige soldaten gevormd. Aanstonds zag men mannen die in de politiek elkander op het hevigst bestreden, elkander de broederhand reiken, om vereenigd »de vijanden van den vooruitgang», »de duisterlingen» in de verkiezingen te overwinnen. Dat bij openbare verkiezingen de vermogende klasse gemakkelijk een ongeoorloofden invloed kan uitoefenen, is aan ieder genoeg bekend. Ons zijn bepaalde gevallen bekend dat men zich veroorloofd heeft bedreigingen en straffen tegen mannen te bezigen, die naar plicht en geweten hun stem gegeven hadden. Ook voert de Orde zelve daarvan bepaalde feiten aan.

In het Leipziger *Zeitschrift für Freimaurerei* 1832 Heft I, blz. 123 wordt er gezegd: Na de Julij-revolutie trachtte Lafayette, die ijverig de Loges bezocht, de regering van Lodewijk Philips een steun in de vrijmetselaars te geven die hij voor zooveel te gewichtiger kon aanzien, daar de vrijmetselaars-logen onder de restauratie grooten invloed op de verkiezingen uitoefenden en de nederlaag der Regering beslisten; wat licht te begrijpen is, als men denkt dat er omtrant 100,000 vrijmetselaars in Frankrijk zijn, derhalve een grooter getal dan het toenmalig getal kiezers bedroeg.

Groot opzien wekte het volgende artikel in de »Kölnischen Blättern No. 254 (1854):

Wetten voor de vrijmetselaars in België.

In de zitting van den 21sten Julij gaf de afgevaardigde Cocmans onder de redenen, waarom de kiezers op het platte land onafhankelijker stemden dan in de steden, ook de omstandigheid op, dat op het land slechts weinig kiezers tot de geheime vereenigingen behoorden, wier medeleden zich bij eede verplichtten in voorkomende gevallen bij de verkiezingen ook tegen hun geweten te stemmen. De afgevaardigde Goblet, iemand die een hoogen graad in de Berlijnsche vrijmetselarij bekleedde, gaf daarop ten antwoord, dat zulks niet waar was en als de redenaar

de logen kende, hij zoo iets niet zou beweren. Deze scherpe taal had de openbaarmaking van twee zeer leerzame dokumenten der vrijmetselaars ten gevolge, waaruit duidelijk blijkt dat in België ieder vrijmetselaar zich bij eede verplicht om voor den candidaat, door zijn loge voorgesteld en door de Centraal-Loge van het groot-Oosten van Brussel bevestigd, met alle kracht werkzaam te zijn, hetzij zulks verkiezingen voor de Kamers, Provinciale Staten of den Gemeenteraad betrof. Verder blijkt uit deze dokumenten, dat ieder Belgisch vrijmetselaar verplicht is ook in zijn ambtelijke plichten en in zijn politieke gedraglijn naar den raad van zijn Loge te handelen, en zijn ambtelijke macht tot bevordering van de doeleinden der vrijmetselarij aan te wenden. Naar deze uitdrukkelijke bepaling en ambtelijke verklaring van het groot-Oosten te Brussel hebben de Logen echter niet alleen het recht, maar op haar rust bovendien de plicht om op de ambtelijke handelwijzen van haar medeleden acht te geven, en door vermaningen, terechtwijzingen en straffen daarvoor te zorgen, dat zij ook hun betrekking aan de vrijmetselarij dienstbaar maken. Een vrijmetselaar derhalve, die Minister, Raadslid, afgevaardigde, lid van den gemeenteraad, Burgemeester enz. is, moet van deze zijn betrekking gebruik maken om de vrijmetselarij in alles te bevorderen, om »de door de rede geopenbaarde waarheid in de plaats te stellen der dwalingen, welke de onwetendheid nog altijd in de menschheid onderhoudt.” Deze dokumenten bevatten ook een verklaring van vele maatregelen der regering tegen de godsdienstige vrijheid der Belgische katholieken en tot veel onbegrijpelijke dingen die bij het verleenen van ambten voorkomen. Gunnen wij het woord »aan de eerwaardige broeders zelve.”

I. Dokument der vrijmetselaars over de maatregelen die bij de verkiezingen genomen moeten worden.

»Een candidaat-vrijmetselaar moet vooreerst door de Loge, in welker bereik de onderwerpelijke keuze plaats vindt, aan de goedkeuring van het groot Oosten onderworpen worden, om alsdan de broeders der gehoorzaamheid tot diens keuze te verplichten.

Bij alle verkiezingen, hetzij voor het land, de provincie of de gemeente, zal de goedkeuring van het groot-Oosten op gelijke wijze noodig en voorbehouden wezen.

Ieder metselaar zal zweren al zijn invloed te willen aanwenden om de voorgenomen candidatuur te ondersteunen.

Hij die door de vrijmetselarij gekozen wordt, zal gehouden zijn in de Loge een geloofsbekenenis af te leggen, waarvan een protokol opgemaakt zal worden.

Hij zal uitgenoodigd worden om tot het licht dezer Loge of van het groot-Oosten gedurende den duur van zijn mandaat bij alle gewichtige zaken zijn toevlucht te nemen. Nalatigheid in deze zijn plichten zal hem op zware straffen, zelfs op uitsluiting uit de Orde te staan komen: de toepassing van zulke straf-maatregelen blijft aan het groot-Oosten voorbehouden.

Iedere Loge, die het voor nuttig houdt, zich van openbaarmaking te bedienen, moet zich de middelen verschaffen om in de Dagbladen bekendmakingen te doen; maar het Groot-Oosten behoudt zich voor haar die Dagbladen aan te wijzen, die haar vertrouwen genieten zullen.

II. Bepaling van het Groot-Oosten van België.

(No. 703 op de lijst.)

Ter eere van den grooten Bouwmeester van het heeal en onder bizondere bescherming van Zijne Majesteit den Koning Leopold van België.

Het Groot-Oosten van België

na inzage der beslissingen van het groot Comité van 5 dagen, den 11 maand 5855;

na het bericht vernomen te hebben haar gegeven in naam van het groot Comité door het orgaan van diens verslaggever, den zeer lieven broeder Bourlard, groot-redenaar;

in aanmerking genomen hebbende dat een Eerwaardige Loge der gehoorzaamheid aan het Groot-Oosten de volgende vraag gedaan heeft: heeft een werkplaats het recht om een harer medeleden, die de politieke loopbaan inslaat, naar verklaringen over zijn handelwijze in de politiek te vragen?

in overweging genomen dat het wezenlijk tot het welvaren der Orde behoort over een zóó belangrijke vraag geenerlei twijfel te laten ontstaan, en het raadzaam is te bepalen welke de wederzijdsche rechten en plichten der Eerwaardige Logen der gehoorzaamheid en der metselaars zijn, welke daarvan leden zijn,

na rijp overleg met de zuilen en na de meening van den grooten redenaar gehoord te hebben antwoordt het Groot-Oosten als volgt:

De vrijmetselarij is een vereeniging van bizonderen aard. Wanneer

haar eigenlijk doel tot heden nog niet in genoegzaam juisteⁿ vorm is opgegeven; wanneer daartoe het Groot-Oosten zelf het initiatief te nemen heeft en wanneer eindelijk het programma tot bereiking van dit doel, evenmin scherp uitgedrukt is; zoo kan men toch van nu af in het algemeen zeggen dat dit doel geen ander is, als de door de rede geopenbaarde waarheid in de plaats der dwalingen te stellen, welke de onwetendheid nog altijd in de samenleving onderhoudt. Om dat doel te bereiken heeft de metselarij erkend en aangenomen, dat zij in haar willen en handelen de eenheid waarnaar zij streeft noodig heeft, aan welker bestaan haar eigen bestaan verbonden is.

Als zich een oningewijde bij de metselarij aanmeldt, dan moet hij ten minste in het algemeen het doel der orde kennen. Zijn schrede betuigt dat hij dat doel billijkt; hij wil zich met diegenen verbinden die de zaak der waarheid en der gerechtigheid voorstaan; als de oningewijde — dan eindelijk verklaart dat hij zich vrijwillig tot opname aanbiedt, dan belooft hij zich aan het werk der metselarij over te geven en daaraan toe te wijden.

De verplichting, welke de metselaar op zich neemt drukt hem een merkteeken in, dat in de oogen van ieder mensch die prijs stelt op loyauteit en eer, onuitwischbaar is. Daardoor dat de metselaar belooft zijn verplichting na te komen, geeft hij zonder eenigen twijfel een deel der absolute vrijheid van zijn handelingen op; maar dat vrijwillig opgeven is rechtmatig, zooals iedere verplichting die men in het burgerlijk leven op zich neemt om iets te doen of niet te doen en zijn verbindtenissen na te komen. Terwijl hij de banden der vrijmetselarij aanneemt, verplicht zich de vrijmetselaar overal de onwetendheid te bestrijden; aan de waarheid, welke deze vereeniging wil doen bloeien, nimmer en nergens nadeel toe te brengen maar haar tot heil der menschheid te helpen verspreiden. Daartoe kan men zich geen vereeniging denken zonder een gemeenschappelijk denkbeeld, dat de leden dier vereeniging met elkander verbindt en zonder ieder medelid de plicht op te leggen dat te doen wat noodig is om het denkbeeld tot werkelijkheid te maken.

Men moet het zich daarom geheel duidelijk maken dat de vrijmetselaar door zijn intrede in de metselaars-familie ook afstand doet van de vrijheid, om tegenover den arbeid van de vereeniging onverschillig te blijven of haar zelfs schade toe te brengen. Wil de metselaar de volle vrijheid bij zijn handelen terug

bekomen, wil hij handelen tegen de metselarij, dan moet hij de loyauteit hebben aan de orde kennis te geven van deze verandering in zijn gevoelens: hij moet zich van de vereeniging terugtrekken. Hij is derhalve niet gedwongen tegen zijn nieuwe overtuigingen te handelen. Zijn broeders die volharden, zien hem dan terecht voor een meinedige aan, omdat hij de vaan verlaat, die hij met vrijen wil beloofd heeft te verdedigen; de band welke dezen overlooper aan de metselaars-familie knoopte wordt verscheurd. Van beide zijden zal men aldus de vrijheid om te handelen weder bekomen; maar er is ten minste geen bedrog of twijfel tusschen degenen die de vereeniging verlaten en degenen die haar beginselen getrouw blijven.

Een gezelschap zonder beginselen kan bepaald onmogelijk bestaan. En de bestrijders der waarheid — bewijzen zij ons niet de noodzakelijkheid van dezen band door het vast te zamen houden van hen, die zij geketend houden, om den vooruitgang te wederstaan? Het is zooveel te meer noodzakelijk dat de metselarij wete welke van haar medeleden rond met haar omgaan en welke haar tegenwerken, daar dikwijls genoeg juist diegenen haar verderfelijste vijanden zijn, welke zij vroeger tot de haren telde en welke zij aan invloedrijke betrekkingen geholpen had.

Men moet het, helaas, erkennen, velen worden leden der metselarij alleen uit persoonlijke, politieke of stoffelijke belangen, welke zij daardoor wenschen te bevredigen. Een van de plichten der metselaars bestaat in de wederzijdsche ondersteuning; eerezuchtige oningewijden verklaren nu in de Loge dat zij met haar principen volkomen overeenkomen, ten einde een geheele werkplaats voor het gelukkig gevolg hunner strevingen om den politieken loopbaan te betreden, belang in te boezemen; gelukt hun zulks en worden zij daarna aan hun beloften ongetrouw, is dan niet de metselarij voor haar vertrouwen en toewijding de misleide partij en moet zij niet met gestrengheid tegen hen handelen welke haar op die wijzen verraden hebben? Kan men zulke menschen genoeg brandmerken, die door het vertrouwen dat hun antecedenten en geloofsbekentenis schonken, tot openbare betrekkingen geraakt, in den aanvang talmend, daarop gematigd en verzoeningsgezind, gelijk zij zeggen en eindelijk openbare vluchtelingen van de vaan van den vooruitgang werden? Dat alles met het doel om den tegenstand hunner vijanden te matigen, in beide legers bondgenooten te werven en zich zelven op

die wijze een betrekking te verzekeren die zij oorspronkelijk door de vrijmetselarij verkregen hebben. Moest een metselaar in wien het vermoeden opkomt dat zijn handelingen op die wijze beoordeeld mochten worden, niet zelf uit eigen beweging verklaringen over zulk een handelwijze geven, en in plaats van het antwoord op de vragen zijner broeders te weigeren, duidelijke en uitvoerige verklaringen aanbieden?

En zegge men niet, dat het genoeg is als een metselaar zijn plichten jegens zijn broeders in den tempel en in het dagelijksch leven vervult. De metselarij heeft niet ten doel beginselen te verkondigen wier nakoming beperkt blijft binnen de enge ruimte harer vergaderingen of tot het klein getal harer volgelingen. Zij heeft veel meer de geheele samenleving op het oog. De Logen zijn de scholen in welke men de menschen redelijke overtuigingen zal inscherpen, opdat zij voor het vervolg in de profane wereld, bijzonderlijk in het politieke strijdperk ten gunste der zedelijke en daarmede ook der stoffelijke verbetering der menschheid dapper strijden. De metselarij moet ook haar strijders hebben in den strijd tegen de dwaling, steeds een waakzaam oog hebben om de dapperen te prijzen, de zwakken te bemoedigen, de lafhartigen en overloopers te brandmerken en te veroordeelen. Zonder deze werkzaamheid der metselarij tegenover haar medeleden in het openbaar leven zoude de metselaars-arbeid vruchteloos zijn, ware de toewijding onzer broeders een dwaasheid en onze hoop op de toekomst een ledig luchtkasteel.

Van deze principiële beschouwingen uitgaande beantwoordt het Groot-Oosten zonder aarzelen de voorgestelde vraag en beslist dat de Logen niet alléén het recht, maar dat zij ook den plicht hebben, om de openbare handelingen van diegenen harer medeleden te bewaken die zij aan politieke ambten geholpen heeft; den plicht om verklaringen van dezen te verlangen als het schijnt dat een of meerdere hunner handelingen niet ten doel hebben de vereeniging met den fakkel der waarheid te verlichten; den plicht om deze verklaringen welwillend aan te nemen als zij voldoende zijn, aanwijzingen te geven, als zij iets te wenschen overlaten en zelfs van het lichaam der metselaren die leden af te snijden, die wetens en willens hun plichten als metselaar bizonder in het openbaar leven verzuimd hebben.

Het Groot-Oosten herinnert de Eerwaardige Logen der gehoorzaamheid daaraan, dat redelijke onderrichting, zachte handel-

wijze, overreding, broederlijke onderwijzing de middelen zijn, waarvan zich de metselarij voor alles bedienen moet om zich de toewijding harer medeleden te verzekeren. Het aanwenden dezer middelen beveelt zij op nieuw de Logen aan, maar zij meent dat men streng en onverbiddelijk tegen hen moet zijn, die ten spijt van alle waarschuwingen hun laagheid zoo ver drijven dat zij in het politieke leven strevingen begunstigen, welke de metselarij met alle krachten als tegen haar beginselen gericht, bestrijdt en waarmede elk vergelijk onder geen voorwaarde kan toegestaan worden.

De wijsheid der Logen zal in elk bijzonder geval beslissen: het beroep op het Groot-Oosten staat altijd vrij, voordat de beslissing, als zij een zware straf bevat, tot definitieve uitvoering komt.

Aldus besloten in de vergadering van het Groot-Oosten, den 1 dag van den 1 Maand 5856.

(ondert.) Le 1er Gr. .: Surv. .: Ft. Fs. de G. .:

Maît. .: Nat. .:

Verhaegen aîné.

Le G. .: Exp. .: Ft. Fs. de Gr. .: Secr.

Henri Samuël.

Bovengaande beslissing worde aan de Eerw. Logen der gehoorzaamheid met volgende circulaire medegedeeld:

Terwijl ik U 25 exemplaren van het besluit no. 703 verzend, verzoek ik U de goedheid te willen hebben in een der eerste bijeenkomsten de aandacht der broeders van uw eerwaardige Loge ernstig op de plichten te vestigen, welke ieder metselaar op den dag, waarop hij in onze geheimen wordt ingewijd, jegens de Orde op zich heeft genomen, plichten wier algemeene uitdrukking in het Art. 1 § 2 van onze algemeene statuten te vinden is en die geen broeder metselaar mag nalaten noch in zijn metselaars- noch in zijn profaan leven.

(Ondert.) Le G. .: Surv. .: Ft. Fs. de G. .: Secr. .:

Henri Samuël.

Over het geheel spreken de Belgische vrijmetselaars in de hier medegedeelde stukken vrij openhartig. Daarin vinden wij niet alleen in het algemeen onze in dit geschrift medegedeelde meening over de vrijmetselarij, maar in het bijzonder den invloed der Belgische vrijmetselarij op de verkiezingen door deze getuigenis bevestigd. Het Belgische dokument is ook onder

andere opzichten belangrijk. »Iedere loge, zoo wordt daarin gezegd, die het voor nuttig houdt zich van de openbaarheid te bedienen, moet zich de middelen tot openbaarmaking in de dagbladen verschaffen, maar het Groot-Oosten behoudt zich voor haar die dagbladen aan te wijzen, die haar vertrouwen genieten zullen.» — Daartoe noemt ons de orde het derde gewichtige middel dat haar tot bereiking van dat doel dienstig is. Het is de pers. Zij decoreert de kandidaten voor verkiezingen met de aanbevelende titelen »trouwe volksmannen» of »mannen die voor het volk ijveren» en zij werkt ook ten gunste der vrijmetselarij. De pers bewaart de geheimen der loge met een angstvalligheid, alsof zij den vrijmetselaars-eed der stilzwijgendheid had afgelegd. In welke bladen leest men iets over het eigenlijke doel der vrijmetselarij? Het is bijna alsof er geen vrijmetselaars bestonden. Van de mannen, die door openbare werken in de wereld bekend zijn, wordt zelfs alles en iedere zaak uit hun openbaar en bijzonder leven, van gewicht of zonder de geringste beteekenis aan de lezers medegedeeld, maar met zorg wordt voor de wereld geheim gehouden of zij tot de vrijmetselaars-orde behooren; en toch is dat vóóral van belang tot een ware beoordeeling hunner handelwijze. Deze bescheidenheid der pers in zake der vrijmetselarij tegenover haar gewone mededeelzaamheid is in den hoogsten graad niet alleen opmerkelijk, maar ook verdacht. Welke bisschoppen bijv. tot de zoogenaamde oppositie in het concilie behoorden, welke geheimen daar verhandeld werden, dat werd ons getrouw of niet getrouw in de dagbladen medegedeeld. Zou de pers werkelijk zóó onwetend zijn in zake der vrijmetselarij en ook geen middelen bezitten, om de hoogst belangwekkende vrijmetselaars-geheimen te weten te komen en de lezers daarmee bekend te maken? »De vrijmetselarij, »zegt Mgr. von Ketteler,» maakt feitelijk en uit beginsel een merkwaardige uitzondering op alles wat in onze wereld bestaat. Op weinige uitzonderingen na wordt zij alléén in de openbare pers niet besproken, en zij wil ook niet besproken worden. Terwijl de pers over alle andere zaken, waarin de menschen belangstellen, spreekt en oordeelt, terwijl het christendom met al zijn leerstukken en grondstellingen, de staat met al zijn wetten en rechten onderwerpen der discussie zijn, terwijl zelfs de meest bijzondere betrekkingen der menschen openbaar worden, is de vrijmetselarij alleen met algemeen goed-

vinden in Europa het »kruidje-roer-mij-niet"; ieder is bevreesd om van haar als van een soort van geestverschijning te spreken. Dat feit is ten minste een bewijs van een ontzettende macht, die de vrijmetselarij uitoefent. Zij alleen heeft nog een vermogenden invloed op de pers, alleen daardoor toch laat zich die toestand verklaren."

Doch zulk een stilzwijgen is voor de orde niet voldoende; zij heeft zich ook een groot gedeelte der pers dienstbaar gemaakt tot vertegenwoordiging en verbreiding van vrijmetselaars-begrippen. Wij denken daarbij minder aan de bladen der orde, die meerendeels aan het publiek onttrokken blijven. — Te Weenen was Blumauer een door den staat aangestelde censor en tegelijk geheime redacteur van het Wiener journal voor vrijmetselaars. — Veel meer nadeel brengen die bladen toe die den paardenvoet verborgen houden en daarom door de meesten niet als de werken der loge erkend worden, maar wel in haar geest werkzaam waren. Zie hier eenige voorbeelden: In het jaar 1763 werd »de algemeene Deutsche Bibliothek" der vrijmetselaars vooral door Nicolai gesticht, om de beruchte Encyclopedie van Voltaire en consorten in Frankrijk, zoo ook in Duitschland een »zuivere redegodsdienst" in te voeren. De Jenasche algemeene Literatur-zeitung geeselde met bijtende kritiek de schriften, die ter verdediging van kerk en staat in het licht verschenen. Tegen het einde der vorige eeuw leefden alleen in het Noorden van Duitschland 30,000 schrijvers, die met een stortvloed geschriften op de onbeschaamdste en schandelijkste wijze de vorsten beleedigden.

Ook in lateren tijd hebben de vrijmetselaars hun letterkundigen arbeid niet onderbroken. In 1846 schreef Wilhelm Marr een werk getiteld: das junge Deutschland in der Schweiz. Marr stond op vriendschappelijken voet met de broeders-vrijmetselaars Itzstein, Hecker, Blum, enz. Hij wist in Zwitserland de werklieden te lokken en was werkzaam in lees- en zangvereeningingen. Dewijl Marr het plan had opgevat door middel van actiën in Zwitserland een boekhandel op te richten, die in de grensplaatsen van Frankrijk en Zwitserland haar depots zou hebben, maakte hij zijn vrienden met zijn plan bekend.

De belangwekkende antwoorden, die hij daarop ontving, deelt hij in zijn werk mede. Een schrijven uit Saksen den 27 October 1844 luidt aldus (blz. 175 van het geschrift van Marr):

»Waar om Gods wil wilt gij de lieden in Duitschland vinden die met 1793 een begin maken? — Ik wil niet bewijzen, dat ik tot een geordende republiek, geen zandkorrel in Duitschland weet te vinden, veel minder een grondsteen, maar ik wil u slechts de droevige verzekering geven dat gij in Duitschland volstrekt niet verstaan wordt. Kom over naar Duitschland en ga naar Karlsruhe of Manheim of het naaste naar Itzstein en Baserman; overwin uw afschuw van de monsters van het duit-sche liberalismus, en overtuig u dat het ook medeleden telt die voor niets terugschrikken wat helpen kan. Deze kunnen beter dan ik zeggen of het plan, waaraan ik met hart en ziel gehecht ben, uitvoerbaar is, want gij overziet de toestanden en personen beter dan ik. Het plan is goed, slechts moet het nog een weinig algemeener zijn, zoodat het zelfs aan angstige gemoederen geen aanstoot geeft. Wat wij eigenlijk willen, dat kunt gij onder de hand verspreiden. Maak u gewoon aan de schrikkelijke gedachten dat gij nog een grooten, grooten afstand met de duit-sche liberalen gaan moet, eer de vraag, wie het laatste en uiterste doel beoogt, ter sprake komt. Sluit vrede tot dien tijd toe. Later mogen de partijen elkander verslinden, zooals zij kunnen en moeten.»

Marr volgde den raad en begaf zich naar Mannheim naar den voornamen broeder-vrijmetselaar Itzstein. Deze — zoo verhaalt Marr blzd. 295 verder — antwoordde: »al rusten uw plannen op een in zich goeden grondslag, zie echter naar Duitschland of gij daar den grond en bodem vindt om uw plan uit te voeren; helaas, helaas dikwijls moet ons streven zich naar de toestanden schikken.»

»Op mijn vraag — wordt verder gezegd — waarom mannen van beslisten vooruitgang de hansworstenspelen der maaltijden medemaakten? — verkreeg ik ten antwoord: omdat het de eenige weg is om rechtstreeks op het volk te werken. Op het Itzstein-leest zijn meer dan 50 exemplaren der straatliederen van Hoffman verspreid, — dat was ten minste iets!

»In het algemeen, zegt Marr, kon ik met het resultaat dat ik verkreeg, tevreden zijn. Het meest verblijdde het mij met mannen in kennis te zijn gekomen, die in de misère van hun beperkt werken niet op een lijn met hun officiëel werken stonden.»

»Met betrekking tot het geld zijn de lieden niet zoo moeielijk.

Reeds nu reken ik op een jaarlijksche bijdrage van 1500 Thr. waarvan wij zeker kunnen zijn. Maar wat daarmee gedaan? Met de verspreiding van vlugschriften wil zich niemand inlaten en vereenigingen zijn hier nog niet georganiseerd. Het is vooral noodig een bekwaam persoon hierheen te zenden." Hij besluit: »Mijn zaken zijn nu geëindigd. Kennismakingen in de letterkunde en den boekhandel zijn aangeknoopt, de verkoop onzer artikelen is tamelijk goed verzekerd en uit onze inrichting zullen vrijzinnigen nut trekken. Aanknoopingspunten zijn in Saksen, Oost-Pruissen en aan den Rhijn voorhanden."

Met Marr, die door de overigheid later uit het land gezet werd, stond de vrijmetselaar en Duitsch-katholieke Robert Blum in handels-betrekking. Deze laatste was ook werkzaam in de Schiller-vereeniging die door logen van Leipzig gesticht werd. Met deze vereeniging verbonden in het jaar 1850, naar het voorbeeld van de reeds in Engeland gestichte Guild of literature and art, de medeleden der orde en schrijvers Gutzkow en Auerbach in Dresden de zoogenaamde Schiller-stichting tot het bijzonder doel: uit alle deelen van Duitschland gelden ter ondersteuning van schrijvers te verzamelen die in den geest der stichters werkzaam waren (Eckert, Geschichte meiner Anklage, 6. 63). Dat een groot deel onzer liberale bladen arbeiden naar genoegender orde-broeders, blijkt uit het volgend schrijven van den vrijmetselaar Ricciardi, waarin hij zich aan de verdere welwillendheid der liberale pers aanbeveelt. Ricciardi wilde een tegen-concilie van vrijmetselaars houden en schreef daarom den 30 Junij 1869 aan het blad *il Popolo d'Italia* het volgende: »mijn programma is door een zeer groot getal bladen in Zwitserland, in Duitschland, Frankrijk, Engeland, Holland, België, Spanje, zelfs in Amerika medegedeeld, en de Italiaansche bladen die zich zoo trotsch voor vijanden van den Paus-koning en het bijgeloof uitgeven, zeggen geen enkel woord van het tegen-concilie of spreken daarvan slechts op bespottelijke wijze. Zij zien niet dat voor ons het godsdienstige vraagstuk nog veel gewichtiger dan het politieke is, omdat het zeer moeielijk is de vrijheid te stichten in een land, waar het groote meerendeel ter kerk gaat en bijna alle vrouwen geheel onder den invloed der priesters staan. Inderdaad, het is bevreesdend. Nog nooit zag men onze kerken des Zondags zoo gevuld als heden, en terwijl de democratische bladen slechts met groote inspanningen hun leven rekken, maakt

de »Unita Cattolica» groote winsten en telt de »Civiltà Cattolica» in Toscanen alleen 600 intekenaars. Zoolang de zaken in Italië zoo gaan, is het belachelijk er van te spreken om op Rome los te gaan. Ik heb reeds in 1862 in de Kamer tot de afgevaardigden gezegd: De weg naar Rome kan ons slechts door het Schisma geopend worden. Dat is mijn diepste overtuiging en dat heeft mij bewogen om op den 8 December een tegenconcilie voor te slaan, en dat beweegt mij nu tot een plechtige oproeping aan de liberale pers, opdat zij deze groote vereeniging niet slechts in Italië maar in de geheele beschaafde wereld allen warm aanbevele, die wenschen op onbewegelijke grondzuiten de vrijheid, waarnaar zooveel eeuwen lang gezocht wordt, waarvoor het menschelijk geslacht zooveel offers gebracht, zooveel bloed vergoten heeft, opgericht te zien.

De veranderingen in het wezen der dagbladen gedurende de laatste tiental jaren behandelt Heinrich Wuttke in een belangrijke brochure: »die deutschen zeitschriften und die Entstehung der öffentlichen Meinung» Hamburg, Hoffmann und Campe 1866. Hij zegt daar bldz. 140: »Onze dagbladen zijn tegenover eenige jaren vroeger in hun formaat grooter geworden en tellen veel meer bladzijden. Zij breiden zich uit over al het mogelijke, en waarover zij vroeger ter nauwernood enkele opmerkingen maakten. dat deelen zij nu mede in uitvoerige verhandelingen. Met de spoorwegen is hun verspreiding aanmerkelijk toegenomen. De geheele wereld heeft ook begrepen dat de dagbladen een ongemeen belang bezitten; die goed zien weten ook dat de uitgever van een groot blad veel meer beteekenis heeft dan de overste van een regiment soldaten. En ten spijt van allen aanmerkelijken vooruitgang is hun levenszenuw beschadigd. . . . Hoe de tegenwoordige toestand van onze periodieke pers op het volkswelzijn en den nationalen geest werkt, moet aan ieder die nadenkt duidelijk zijn. Zij oefent onloochenbaar tallooze weldadige invloeden uit, maar zij heeft thans nog tegelijk een demonische kracht. Wij allen lezen dagelijks één, velen lezen meerdere dagbladen.

De dagelijksche kost, welke ons de dagbladen aanbieden maakt een groot deel van ons geestelijk voedsel uit. Voor talloos velen is dat bijna het éénige! »Een slechte geest der dagbladen, zegt Robert Blum, bederft langzamerhand zedelijk en staatkundig groote klassen van het volk, is aanstekelijk en verwekt

in het publiek negatief- en positief-valsche opvatting van zaken en personen. Maar al te veel menschen hebben zelve geen meening en laten zich daarom door een stout optredend en dagelijks terugkeerend oordeel een meening opdringen, vooral als dat met het gezag van de drukpers optreedt. Over het algemeen bederft ook een schriftelijk slecht gezelschap den goeden toon en de gezindheid."

Een verandering, rijk aan gebeurtenissen in het wezen der dagbladen gedurende de laatste tientallen jaren, zegt Wuttke heeft daardoor plaats gehad, dat sinds dezen tijd *Urzeitungen* »gelithographeerde briefwisselingen" verschenen, en de in onze handen komende dagbladen grootendeels afdrukken dezer *Urzeitungen* geworden zijn. Daarover zegt hij bldz. 69: »hoeveel lezers zullen niet ongeloovig het hoofd schudden, als zij op eenmaal hooren dat de gewone dagbladen, die zij dagelijks vol vertrouwen bestuderen, voor het grootste gedeelte van den inhoud slechts afdrukken uit de tweede hand zijn; dat er *Urzeitungen* zijn die zich aan de oogen en het oordeel van het publiek onttrekken; dat de zelfstandigheid, waarmede dit of dat blad pronkt ijdele verblindings is, daar de uitgever het meeste wat de kolommen te lezen geven, reeds op bepaalde wijze uitgekozen, te samengesteld en in orde gebracht ontvangen heeft?"

Bldz. 84 vervolgt hij: »Deze nieuwe verschijning der gelithographeerde dagbladen, die voortdurend in omvang is toegenomen, vordert in den hoogsten graad onze opmerkzaamheid. Waarop berust zij? Men overwoog de behoefte aan berichtgevingen, veroorzaakt door het ontelbaar getal couranten die in Duitschland werden uitgegeven. Heeft nu ieder dagblad zijn hoofdartikel binnen zijn bereik, dan geeft het er niet het minste acht op, als verwijderde dagbladen gelijktijdig hetzelfde bericht openbaar maakten. Een en dezelfde brief kan derhalve tegelijk aan veel couranten gezonden, en kan daarom aan ieder voor veel billijker prijs in rekening gebracht worden, dan dat zij voor een blad alleen bestemd ware geweest. Om daarbij aanzienlijke winsten te behalen, komt het slechts daarop aan dat de zaak in het groot gedreven wordt. De geldzucht bediende zich van deze nieuwe gedachte om grooter winsten te maken, en de speculatie-koorts schiep bureaux van gelithographeerde correspondentien. Zulk een bureau belastte zich met den druk van een courant in handschrift, die het als een manuscript aan de couranten verkocht. Het wierf

eenige helpers, die in algeheele afhankelijkheid volgens hun beroep den afdruk van het manuscript bezorgden, dagelijksch » tabellen » maakten, alle belangrijke couranten van het land, waar het bureau zijn zetel opgeslagen had, doorsnuffelden, de kern uitzogen, den koers der effecten opteekenden, berichten van openbare verkooping en leverden, alsmede beursberichten en stof voor anecdoten zooals de couranten ter bladvulling gaarne hebben. Het bureau breidde zich ook wel verder uit en nam buitenlandsche berichtgevers in zijn dienst. Het aldus in orde gebrachte blad wordt aan de dagbladen dagelijks (naar omstandigheden ook met langere tijdruimte) onder kruisband toegezonden tegen een maandelijksche prijs van 6—20 Thlrn. Dit als het ware geschreven dagblad komt nu in handen van den courant-uitgever.

Nu was de gedrukte courant voor een billijken prijs rijkelijk verzorgd. Haar redacteur bekwam dagelijks een briefblad, dat slechts op een zijde beschreven was en tusschen ieder bericht een kleine opene ruimte liet; wat hij noodig had knipte hij uit met de schaar en liet het door den loopjongen aan de letterzetters overreiken. Zijn zaak was hem zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt, de moeite om veel te lezen, keuzen te doen was hem bespaard. Waartoe zou hij, als hij er b. v. Havas op nahield, fransche couranten lezen, plaatsen daaruit aanteekenen en laten vertalen of misschien zelf vertalen? Hij vindt immers in het groot briefblad van Havas een opeenstapeling van geschikte berichten in duitsche taal voorhanden, waaruit hij spoedig een keuze kan doen. De gelithographeerde courant noemde hem verscheiden couranten als haar bronnen en opgaven met dag en datum uit onderscheiden plaatsen; drukt hij die af, dan heeft hij den schijn dat hij zoo veel buitenlandsche couranten bestudeert, het wezentlijke daaruit uitgekozen heeft en dat hij uit alle genoemde plaatsen, van alle zijden der wereld berichten ontvangt, als hij boven het uitgesneden stuk slechts een correspondentie-teeken plaatst. Op dit oogenblik ligt er voor mij zulk een brief van Havas: ik tel daarin aanhalingen uit 11 couranten en berichten met het opschrift Douai, Italie, Ragusa, Alexandria, Mexico. Dat alles ontvangt de uitgever uit die eene hand te Parijs met denzelfden brief. Moeten zijn lezers hem niet voor een buitengewoon belezen man aanzien? moet zijn courant niet den schijn hebben groote betrekkingen te hebben, terwijl hij slechts eenvoudig nadrukt wat zijn correspondentie-bureau heeft goedgevonden hem te zenden.

...De vele berichtgevers, die voor de invoering van dezen maatregel de bladen met hun berichten vulden, waren even zooveel zelfstandige en van elkander onafhankelijke toeschouwers en opmerkers. Wat er voorviel werd van den eenen op deze wijze, van den anderen op die wijze opgevat; afwijkende stemmen spreken luide in de menigte der couranten. In de bureaux der gelithographeerde correspondentiën wordt echter op een bepaalde wijze het bericht gegeven, een *mot d'ordre* gevolgd, en daar zeer vele couranten de echo zijn, wijd en zijd slechts een stem gehoord. Bij de opgaven van die alles omvattende bepaalde bureaux is het gemakkelijk om partijdigheid verborgen te houden" . . . . . Reeds zien wij dat mannen die één doel achtervolgen, waarvan de bereiking hen op een geldelijk offer te staan komt, zulke autographische berichten in hun geest laten opmaken, en aan de couranten zonder verdere kosten toezenden, als de openbare meening op de beslissing invloed heeft."

Uit deze verklaringen van Wuttke volgt dat onze dagbladenpers in de hand van weinig personen berust die haar richting bepalen en naar goedvinden op de openbare meening kunnen werken. Dat heeft, gelijk Wuttke nawijst, ellendige gevolgen voor het politieke doel onzer dagbladen gehad. Onze bladen houden zich echter ook onledig met godsdienst, kerk, kerkelijke instellingen, en zelfs in zulke vraagstukken die in zich en voor zich de godsdienst niet betreffen, is niet zelden het godsdienstig belang onmiskenbaar. Welke verderfelijke gevolgen moet het nu hebben als men aanneemt, dat de weinige toongevers in de courantlytteratuur menschen waren, die uit beginsel iedere stellige godsdienst haatten en op diens ondergang werkten? En deze onderstelling heeft ten minste waarschijnlijkheid voor zich. Want een feit is het nu eenmaal dat de couranten voor drie vierde gedeelte vijandig tegen de kerk zijn, haar en haar instellingen met helsche woede vervolgen; daarenboven is het duidelijk uit de wijze waarop die bladen strijden, dat zij goed georganiseerd zijn en op het *mot d'ordre* goed acht geven, om gelijktijdig hun projectielen van leugens, lasteringen enz. tegen den gehaten vijand te werpen. Zoo wordt de openbare meening gemaakt die de Philister liefheeft en gelooft. Of en hoeveel nut de vrijmetselaars-orde uit de laatste veranderingen in het wezen der couranten getrokken heeft is mij onbekend. Het komt ook minder daarop aan, van welken aard de verhouding der dienst-

baarheid is waarin de pers tot de orde staat. De hoofdzaak is dat verreweg het grootste deel der pers en der metselaars-vereeniging hetzelfde godsdienstig of ongodsdienstig standpunt innemen, en beiden ijverig haar pogingen inspannen om één en hetzelfde doel te bereiken. De vrijmetselaars kunnen tot op dit oogenblik met die dienstbetoening der pers wel tevreden zijn.

De pers beschermt, zooals gezegd is, de geheimen der vrijmetselaars. Doch deze bescherming zou misschien niet genoeg zijn om de verderfelijke werkzaamheid der orde verborgen te houden, wanneer de laatste niet daarop bedacht was de wereld door een recht onschuldig voorkomen te bedriegen. Zij ombult zich met een soort van heiligen schijn, die een geheim van boosheid zeker niet laat vermoeden. In het openbaar vertoont zich de vereeniging der metselaars slechts bijna in het zoo geliefkoosde kleed van den barmhartigen Samaritaan, en deze mantel der naastenliefde bedekt alle zwakheden der metselaars.

De vrijmetselaars-orde wil voor een vereeniging van weldadigheid doorgaan. Ik weet niet hoe lang deze reeds bestaan en zich zelve werkzaam betoond had, toen eerst een deel der medeleden naar het eigenlijk doel der orde vroeg, dat in werkelijkheid aan velen nog tot op dit oogenblik onbekend is. Het »Wiener Journal" Manuscript für Brüder I Jahrg. 2 h. blz. 163 verhaalt: »de orakels der orde werden ontboden om over de zonderlinge vraag te beslissen welk dan eigenlijk het doel der orde is? Ongetwijfeld een zonderlinge vraag." Nu, »de orakels der orde die tot beslissing dier vraag ontboden werden," deze zouden haar reeds ten gunste der orde beantwoord hebben. De orakelspreuk luidt naar het aangehaalde orde-journal: weldadigheid in den meest uitgebreiden zin of, beter gezegd, bevordering van het menschelijk welzijn door de weldadigheid, is het doel van onze orde." Het meere deel der broeders neemt geloovig de uitspraak van het onfeilbare orakel der orde aan; maar ook de wereld moet gelooven, daarom moeten van tijd tot tijd ten minste eenige bewijzen van naastenliefde der metselaars bekend worden. Voor korten tijd verkondigden couranten aan de wereld hoe weldadig de Logen zoowel in Duitschland als in Frankrijk werkzaam waren om de ellende van den oorlog te verminderen; de broeders waren bijna in broeders van barmhartigheid veranderd. Wij willen het niet loochenen, dat de Logen deelnemen aan werken van barmhartigheid, zij mogen collecten voor gewonden

enz. in haar kringen houden, wij willen ook niet over de motiven oordeelen, die sommige leden bewogen tot milddadige handelingen, — maar zulke weldadigheid als einddoel der orde op te geven, dat geschiedt alleen om te verblinden. Voor de werken van barmhartigheid zijn, zooals wij boven reeds gezegd hebben, truffel en voorschoot en de eed der stilzwijgendheid en alle geheimen der orde meer dan overbodig.

„Dat »de weldadigheid der orde” voor alles de broeders indachtig is, ligt niet alleen in de natuur der zaak, de orde geeft dat ook duidelijk genoeg te kennen. Want als zij eenmaal zegt, »dat weldadigheid in den *meest uitgebreiden* zin, bevordering van het menschelijk welzijn door de weldadigheid, zegen te stichten voor de *menschheid*, *overal* geluk te verspreiden haar doel is — leert ons het Wiener Journal, Manuscript für Brüder” H. I bldz. 173 over die weldadigheid het volgende: »De orde heeft naast de in den sluijer der verborgenheid gehulde geheimen van de koninklijke gunst nog een ander onderwerp ten doel, de weldadigheid. Nu neemt zij de plaats in van een vriend, beijvert zich met onvermoeide vlijt voor het tijdelijk geluk van een waardigen medebroeder, en wendt wanneer zij zelve buiten staat is hem onmiddellijk nuttig te zijn, bij grooten en machtigen alle mogelijke welsprekendheid aan, om door ijverige voorspraak de uiterlijke tijdelijke omstandigheden van een vriend te verbeteren. Ook deze soort van weldadigheid der orde is geen einddoel zooals wij het boven hebben leeren kennen, maar wel een middel om het te bereiken. De protestantsche professor Hengstenberg zegt, dat vele Evangelische geestelijken verleid worden, om in de orde te gaan omdat de stedelijke overigheden der Patronaten bijzonder sterk in de logen vertegenwoordigd zijn. De hulp der broeders tracht in het bijzonder daar hun »weldadigen invloed” uit te oefenen, waar het om vervulling van staatsbetrekkingen te doen is. »Men wendt, zoo zegt ons het orde-journal, bij *grooten en machtigen* alle mogelijke welsprekendheid aan, om door ijverige voorspraak de uiterlijke tijdelijke omstandigheden van een vriend te verbeteren.” Wat Mgr. von Ketteler en Beda Weber van de bevordering der vrijmetselarij gelooven, hebben wij reeds aangevoerd. Eckert geeft ons eenige voorbeelden: In het 4 heft van zijn »Magazin” bldz. 58 zegt hij: »Wij zagen Weishaupt, Weishaupt in München overtuigd van de schandelijkste misdaad, daarom het

tuchthuis ontvluchtend, in Koburg tot hooge waardigheden met rijke inkomsten verheven; vonden zijn aangestelden hoogen opvolger in de orde, den boekhandelaar Bode als geheimraad in Weimar; leerden den nietswaardigen en schaamteloosen vijand van God en vorsten Bardt als generaal-superintendent en bezitter van een druk bezocht opvoedings-gesticht kennen; zagen drie dergelijke grootwaardigheids-dragers uit drie protestantsche landen opgetreden als verdedigers van dat geschrift, waarin de goddelijke waarheid der christelijke kerk gelochend werd; erkenden een Feszler, een in Weenen ontvluchten kapucijner-monnik, een mensch, die van zich zelve bekende, dat hij bij de verrichting van zijn ordewerk zelfs geen christen geweest was, als kerkenraad der katholieke kerk en vervolgens als protestantsche consistorie-raad. — Hoe verre de arm van de broeders reikt, zegt ons de vrijmetselaar Wit, van Dorring geheeten, in »Fragmente aus meinem Leben und meiner Zeit bldz. 124. »Niet genoeg zal ik de broederlijke handelwijze der metselaars kunnen danken. Overal ondervond ik hun vriendschappelijken invloed. Daar waar ik zulks volstrekt niet verwachtte vond ik broeders, zij drongen door de muren van den kerker en waar ik *een aanklagenden rechter vreesde, erkende ik dikwijls een beschermenden vriend.*

»Wel hem die bij de harde straf van het recht de broederliefde niet vergeet!»

Zoo spreekt de vrijmetselaar Winkler. — In »de jesuïten- en vrijmetselaars-orde» van den domcapitularis Thissen worden twee belangrijke voorbeelden van broederhulp aangevoerd: »In Salamanca, zoo verhaalt het tijdschrift der vrijmetselaren Latomia II, 169 stonden de Fransche en Spaansche legerscharen tegenover elkander. Een Fransch regiment vormde een quarré; doch nauw was de beweging ten uitvoer gebracht of allerhande kogels werden er op afgeschoten. Ook de kolonel Dupuy werd doodelijk gewond, maar om het overschot te redden, maakte hij als vrijmetselaar het teeken van nood. De vijandelijke chef ziet het, het bloedbad houdt op. Zij die zich vrijmetselaar beleden, bleven op hun eerewoord in de naastbijzijnde stad; kleederen, geld, alle noodige behoeften werden hun daar geschonken, en deze dapperen danken dat alles na de redding van hun leven aan de grootmoedigheid van een man, die door niets anders als door zijn vrijmetselaars-eed aan hen verbonden is.»

Een ander voorbeeld geeft hetzelfde vrijmetselaars-blad uit den

Fransch-Spaanschen oorlog in het jaar 1808. De broeder-vrijmetselaar Marnier, commandant van een compagnie Voltigeurs, had een spion, verborgen onder de kleedij van een spaanschen muilezel-drijver, ontdekt en gevangen genomen. Ter dood veroordeeld maakte deze voor den commandant het teeken van den vrijmetselaar. Marnier deelde het zijn oversten Baron Jamin mede. Jamin gaat met Marnier naar den generaal Barrois; Barrois naar den maarschalk Victor, en spoedig kwam het bevel dat de Spanjaard niet voor een krijgsraad gebracht, maar als gewoon gevangene behandeld zou worden. In een Engelsch tijdschrift las men kort daarop: Santa Croce, zoo heet de spion, is gelukkig ontvlucht.

Het vrijmetselaars-tijdschrift »Latomia» schrijft No. 42 (1871) onder het opschrift »Het vrijmetselaars-teeken voor Metz» het volgende:

»Van de zegenrijke werkzaamheid der Kwakers zoowel als van de toestanden van Frankrijk ten tijde van den laatsten oorlog, geeft ons het Dagboek van Walson een levendige beschrijving.

Als verklaarde vijanden van elken krijg komen de boden dezer vereeniging waarlijk als vrienden aller noodlijdenden. Niettemin hebben zij met groote moeielijkheden te strijden.

De tijding dat Metz werkelijk gevallen is, brengt een landman, die als ooggetuige een schrikkelijke schilderij van de geleden ontberingen ophangt. Reeds dagen te voren hadden de vrienden er naar gestreefd om naar Brieij, 3 mijlen van Metz aanzienlijke hoeveelheden levensmiddelen voor de omgeving te brengen. Ten spijt echter van paspoorten, aanbevelingen en voorstellen, lijdt hun goede meening schipbreuk op de onverzettelijkheid van den commandant van Longwy. De uiterst gramstorige man dwingt hen onder bedreigingen tot den terugtocht. Nu, bij het vernemen van de groote ellende te Metz gevoelen zich de edelen in hun voornemen slechts gesterkt om voorraad naar Brieij te zenden, en daar hun een geleibrief van dien commandant daartoe zeer doelmatig toeschijnt, beklimmen zij nogmaals den steilen berg naar de vesting Longwy. De bejaarde overste ontvangt hen woedend en met verwijten. Te midden van die tooneelen der hevigste opgewondenheid geeft Whitwell, Watson's begeleider het vrijmetselaarsteeken. De laatste, die niet begrijpt wat er plaats vindt, is niet weinig verwonderd den leeuw plotseling in een lam veranderd te zien. Met hoffelijkheid

noodigt de Franschman beide vrienden uit in zijn bijzonder kabinet te komen en drukt hun zijn droefheid over zijn handelwijze uit, hij was echter om de overgave van Metz *en grande colère*. Nadat hij nog hevig op Bazaine den lafhartige, gescholden had, schreef hij een geleibrief voor ons en onzen proviandwagen, verzekerde onze handelwijze vooral te bewonderen en wenschte *bon voyage*. De gendarmen had hij reeds vooruit gezonden, en tot verstomming der soldaten wandelden wij de stad uit als vrije lieden. Ik was evenzoo verwonderd als zij, totdat mij Whitwell de zaak verklaarde." — Wij willen de waarheid van dit verhaal in al zijn deelen aannemen; ook daarvan afzien of de handelwijze van den commandant van Longwy voor of na het erkenningsteeken der vrijmetselaars plichtmatig was, wenschen slechts alleen dat »de Edelen" in de toekomst hun geheime teekenen slechts gebruiken om noodlijdenden bij te staan. No. 51 (1871) der »Bauhütte" maakt den lezer opmerkzaam op het vrijmetselaars tijdschrift »*la chaîne d'Union*" dat onder den titel, »*la guerre Allemande*" mededeelingen deed over de door de duitsche metselaars aan Franschen bewezen broederdiensten en over de *uitwerking van den naam van broeder op duitsche officieren*.

In zooverre de orde over het hare ten gunste harer medeleden beschikt, zal het geen verstandig mensch invallen, haar »weldadigheid" te berispen. Wij benijden aan de weduwen en weezen der vrijmetselaars niet de ondersteuning uit de orde-kassen, de broeders mogen aan kooplieden kapitalen verschaffen, aan handwerkers de kennis der orde-leden mededeelen. Maar in toestanden waarin niet-metselaars onbetwist evenveel recht hebben als de metselaars, deze laatste voortrekken om hun lidmaatschap — dat is ongeoorloofd. En het is, gelijk Mgr. von Ketteler zegt, een wijd en zijd verbreide meening dat het een voortreffelijk middel is om tot aanzienlijke betrekkingen te geraken, in het algemeen zich veel voorspoed in het leven te verzekeren als men tot de vrijmetselaars-orde behoort. De ondersteuning der vrijmetselaars, dat Beda Weber het openbaar geheim der vrijmetselaars noemt, beweegt velen om lid der orde te worden. Natuurlijk zijn daaronder menschen zonder beginselen, ware koopmanszielen, verachtelijke sujetten, wie het er niet op aan komt ook eens een broeder te bedriegen. De orde zelve weet zich voor schade te verzekeren, want afgezien daarvan dat de

hartstochten van eenigen, gelijk de ondervinding geleerd heeft zich tot doeleinden der orde laten verkoopen, worden de geheimen der metselarij slechts aan zeer weinige, beproefde medeleden bij gedeelten toevertrouwd; de meesten blijven in de zaken der orde onbekend, kunnen daarom ook geen schade toebrengen. Die geen vrijmetselaar is, bevindt zich echter zonder het te bemerken in groot gevaar benadeeld te worden, in het bijzonder wanneer in de Logen met zóó oneerlijke wapenen tegen hen gestreden wordt, als ons de vervaardiger van het »Hephata» opnoemt. Hij was zelf vrijmetselaar en kon dus uit ondervinding spreken. Bladz. 28 van zijn werk zegt hij: »Bij de laatste conferentie bemerkte ik nu hoe verkeerd het is, om zich achter den rug daarover, dat men blindelings lid wordt van een vereeniging die men even weinig als haar arbeid kent, te laten berispen, schandvlekken, beoordeelen, bespreken, terechtwijzen of wat nog iets is, prijzen. Spoedig bevond ik, dat de booze naam, hij mag door een koffij-vrouwje of door een wijn- of bierbroeder ontstaan zijn, hier veel tot eerafsnijding bijdraagt. Persoonlijke vijandschappen kan buikloopen veroorzaken, die niet met rhabarber te stillen zijn! — De ondergeschikte kan op de gemakkelijkste wijze bij zijn oversten zuiver aschgrauw afgeschilderd worden, het crediet gaat verloren, bedrijven kunnen dezen ontnomen en genen toegedeeld worden, in één woord, al wat met weinig middelen den mensch een zedelijken dood veroorzaakt, kan onder het schild der verborgenheid opgezocht en aangewend worden; in het bijzonder als medeleden, die niet van goeden wille zijn in grooter getal leden der vereeniging zijn. — Vooral heeft de ingewijde groot voordeel boven de niet-ingewijden, daar voor hen zelden een weg tot verdediging van het in het duister gedrukte geschut, dat hij meestal eerst uit de verderfelijke gevolgen leert kennen, openstaat.” Wij weten wel dat de orde zelve in haar wereldomvattende werkzaamheid zich met meer belangrijke zaken bezighoudt, dan dat zij aan onbeduidende privaat-personen groote opmerkzaamheid schenken kan; zij zal daarom deze meer locale en private aangelegenheden aan de bijzondere logen overlaten. Op die wijze hebben deze ook naast de diensten als handlangers, die zij meestal onbewust aan de oversten der orde verleen, ook een zelfstandigen arbeid.

De middelen die wij in dit hoofdstuk bespraken, benevens de gene die wij vroeger reeds aangeduid hebben, behooren inder-

daad tot het doel der orde. Deze zoowel als gene kunnen niet openbaar worden, en wij begrijpen de woorden van de oversten der orde: »het doel der orde is haar eerste geheim, haar ontstaan benevens de middelen harer werkzaamheid het tweede....»

SLOT.

BROEDER BLUMENHAGEN, GROOTREDENAAR DER GROOTLOGE VAN HANNOVER.

»De orde heeft haar kindschheid, haar jongelingsjaren vol-
veindigd; zij is een man geworden en eer haar derde eeuw ten
»einde spoedt, zal de wereld erkennen dat en hoe zij bestaat. —
»Daarom draagt de broedergeest bij voorraad zorg voor den tijd
»en dien wereldgeest, en bouwt zij voort in alle hoeken der aarde
»en zet zich vast in het hart van het land. En als de geheele
»wereld de tempel der orde is, het azuur des hemels haar ge-
»welf, de polen haar wanden, en troonen en kerken haar zuilen,
»dan zullen de machtigen der aarde van zelve zich buigen, en
»ons de wereldheerschappij overlaten, en aan de volkeren de vrij-
»heid die wij voor hen bereiden. Daarom echter is het noodig
»dat nergens de arbeid ruste en dagelijks de bouw zich verheffe.
»Voegen wij ook onopgemerkt steen bij steen, zoo wordt on-
»zichtbaar de muur vaster en vaster.»

Behalve de orde der vrijmetselaars openbaart zich in onze da-
gen een vereeniging, waarvan wij de vreeselijkste rampen en
ellenden verwachten. Te Parijs hebben wij haar aan den arbeid
gezien. Wat zij uitwerken kan, als de vrijmetselarij zich van
haar ter omverwerping van tronen en altaren bedienen wil, leert
ons het volgende programma.

PROGRAMMA DER INTERNATIONALE.

Gesommeerd door zijn aanhangers om de oplossing, welke het aan verschillende maatschappelijke vraagstukken wenschte te geven op den dag, waarop de Internationale in staat zal wezen haar wil te doen zegevieren, heeft het centraal comité tot de commissiën in het buitenland een circulaire gericht, waarin het een juiste omschrijving geeft van het doel der *Internationale vereeniging* van werklieden en van de middelen die gebezigd zullen worden.

Wij laten hier de voornaamste passages van dat dokument zooals het door de *Soir* gepubliceerd is, volgen:

Ons doel, zegt het programma, is de politieke, sociale, oeconomische en godsdienstige emancipatie van alle getiranniseerden, geëxploiteerden, gesalarieerden en onwetenden.

Om die staatkundige emancipatie te bereiken willen wij:

1o. Een autoritair juk verbreken, onder welken naam het ook moge optreden; 2o. de rechten van het individu, natuurlijke, onverjaarbare en onvervreembare rechten proclameren; 3o. den staat hervormen tot een vrij bondgenootschap.

Om de maatschappelijke emancipatie te verkrijgen zijn wij voornemens om

1o. De nationaliteiten af te schaffen; 2o. de verdeeling in klassen af te schaffen; 3o. alle slavernij en dienstbaarheid af te schaffen; 4o. alle privilegiën af te schaffen; 5o. aan ieder mensch te verbieden den loontrekker van een ander mensch te zijn; 6o. alle beroepen vrij te verklaren; 7o. den ruil van producten vrij te verklaren; 8o. de familie vrij te verklaren; 9o. het domicilie vrij te verklaren.

Om tot de oeconomische emancipatie te geraken achten wij het een vereischte, om

1o. Het kapitaal dienstbaar te maken aan den arbeid en de intelligentie; 2o. te maken dat ieder den geheelen prijs van zijn werk erlangt; 3o. de interest van het kapitaal af te schaffen; 4o. het erfrecht af te schaffen; 5o. den grond collectief eigendom te verklaren; 6o. het gebruik van de posten, telegraphen en spoorwegen gratis te verklaren.

Ter verkrijging der godsdienstige emancipatie zijn wij van plan om: 1o. de gedachte vrij te verklaren; 2o. het woord vrij

te verklaren; 30. de drukpers, de volkstribune en alle andere middelen ter verspreiding van onze denkbeelden vrij te verklaren; 40. het geweten vrij en onschendbaar te verklaren; 50. alle eerediensten af te schaffen.

Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage Zaterdag
23 Maart 1872. No. 71.

„De Tijd” 1 April 1872 deelt in zijn Bijvoegsel mede:

Volgens een generale telling onlangs door het Fransche Groot-Oosten van zijn aanhorige loges gehouden waren er in 1869, 372 werkplaatsen; in 1870, 393; en in 1871, 400.

Onder de gehoorzaamheid der Europeesche maçonnieke machten staan 3,058 werkplaatsen met 203,400 werkende leden. Indien men er degenen bijvoegt, welke geen werkend deel van de vereeniging uitmaken, bereikt men het cijfer van 500,000. (Het is zonder twijfel veel grooter).

Een karakteristieke bijzonderheid, welke den vooruitgang van het atheïsme in den boezem der loges nauwkeurig aangeeft, is dat men in een der laatste vergaderingen een voorstel heeft gedaan tot afschaffing van het formulier: Tot glorie van den grooten bouwmeester van het Heelal.
